RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920. Andra kammaren. Nr 40.

Fredagen den 16 april.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 10 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna dödsbevis:

Härmed intygas, att Sven Petter Svanberg avlidit samt att dödsorsaken, enligt min uppfattning, varit den nedan angivna. Enligt vad jag själv känner eller genom trovärdiga personer erfarit, inträffade dödsfallet å Maria sjukhus den 8 april 1920 kl. 7,30 f. m., och var den avlidnes ålder 51 år 10 månader 16 dagar; civilstånd: *gift;* samhällsställning (egen); riksdagsman; bostad: Stockholms stad, Maria församling, nr 172 Hornsgatan. Huvuddödsorsak: Cardiosclerosis.

Stockholm den 14 april 1920.

Gösta Karström,
leg. läkare.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren att, jämlikt § 28 riksdagsordningen, till Konungen ingå med anmälan om den inom kammaren uppkomna ledigheten efter herr Svanberg; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som nu upplästes, av kammaren godkänt.

§ 3.

Vidare upplästes ett till kammaren inkommet så lydande sjukbetyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare, herr Johan Jönsson i Revinge på grund av luftrörskatarr med feber, tills vidare är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet, intygas.

Stockholm den 14 april 1920.

Em. Lindhagen,
leg. läk., överläkare.

§ 4.

Herr statsrådet *Undén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 416, med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m.;

nr 417, med förslag till lag innefattande särskilda bestämmelser med avseende å upphävande av lagstiftningen om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom; och

nr 415, med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Härefter föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 59, bevillningsutskottets betänkande nr 23, bankoutskottets utlåtanden nr 28—32, första lagutskottets utlåtande nr 27, jordbruksutskottets utlåtanden nr 48—55, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 7 och 8, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 15 och 16, andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8 och 9 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 134, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphörande av den successiva förnyelsen av stadsfullmäktige i stad, stadsfullmäktige i Stockholm samt kommunal- och municipalfullmäktige;

från statsutskottet:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för professorerna C. O. Lagercrantz och B. I. Hesselman med avseende å deras rätt till ålderstillägg;

nr 132, rörande vissa utgifter under tilläggsstatens för år 1920 fjärde huvudtitel; och

nr 133, rörande vissa utgifter under tilläggsstatens för år 1920 femte huvudtitel;

från bevillningsutskottet:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförsel eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgods; och

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till

förordning om ändrad lydelse av § 13 mom. 1 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor; samt

från riksdagens kansli:

nr 92, angående utredning och förslag rörande inrättande av ett statsobligationslotteri eller annat under svenska statens kontroll ställt penninglotteri; och

nr 106, angående åtgärder för ökad användning av fisk inom landet.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förekommande genom ändringar, tillägg och skärpta straffbestämmelser i gällande skatteförordningar av underslev i fråga om skattebidrag; och

nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av kontroll å deklarationer genom särskilda därtill förordnade personer; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 31 maj 1918 innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910.

§ 8.

Ordet lämnades härefter till

Herr vice talmannen Hamilton, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville å föredragningslistan för morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden först uppföra första lagutskottets utlåtande nr 27.

Denna hemställan bifölls.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	*Jönsson* i Boa	under	3	dagar	fr. o. m.	den	16	april,
»	*Karlsson* i Vätö	»	3	»	»	»	17	»
»	*Ödström*	»	2	»	»	»	19	»
»	*Andersson* i Knapasjö	»	10	»	»	»	19	» och
»	*Kahlström*	»	10	»	»	»	17	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,23 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 17 april, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 416, med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m.;

nr 417, med förslag till lag innefattande särskilda bestämmelser med avseende å upphävande av lagstiftningen om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom; och

nr 415, med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m.

§ 2.

Vidare föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 24 och 25 samt första lagutskottets utlåtanden nr 28 och 29.

§ 3.

Ang. ny giftermålsbalk m. m.

Till avgörande förelåg nu första lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny giftermålsbalk m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 19 december 1919 dagtecknad proposition, nr 15, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) giftermålsbalk;
2) lag om införande av nya giftermålsbalken;
3) lag om barn i äktenskap;
4) lag angående ändrad lydelse av 3 § i lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap;
5) lag om makes underhållsskyldighet mot andra makens barn;
6) lag angående ändrad lydelse av 13 § i lagen den 14 juni 1917 om adoption;
7) lag om makes arvsrätt;
8) lag om ändring i vissa delar av ärvdabalken;

9) lag om god man för bortovarande;

10) lag om ändring i vissa delar av förordningen den 24 september 1861 angående vård av död mans bo;

11) lag om ändring i vissa delar av förordningen den 18 september 1862 huru gäld vid dödsfall betalas skall och om urarvagörelse, så ock angående undanskiftande av egendom i död makes bo;

12) lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 §, 10 kap. 13 § och 17 kap. 2 § handelsbalken;

13) lag om ändrad lydelse av 2 kap. 9 § och 22 kap. 2 och 21 §§ strafflagen;

14) lag om ändrad lydelse av 59, 60, 65, 67, 69 och 70 §§ utsökningslagen;

15) lag angående ändrad lydelse av 16 § i lagen den 14 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta;

16) lag angående ändrad lydelse av 1 § i lagen den 14 juni 1917 om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket;

17) lag om ändrad lydelse av vissa bestämmelser i rättegångsbalken;

18) lag om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll över lagfarter, inteckningar och andra ärenden;

19) lag om ändring i vissa delar av konkurslagen;

20) lag angående ändrad lydelse av §§ 9 och 10 i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämning;

21) lag om ändrad lydelse av 1, 2 och 6 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom;

22) lag om ändrad lydelse av 4 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom;

23) lag angående ändrad lydelse av 6 och 17 §§ i lagen den 14 juni 1907 om inskrivning av tomträtt och vattenfallsrätt samt av fång till sådan rätt;

24) lag angående ändrad lydelse av 2 och 23 §§ i lagen den 14 juni 1907 om inteckning i tomträtt och vattenfallsrätt;

25) lag om ändrad lydelse av 26 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker;

26) lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning;

27) lag angående ändrad lydelse av 2 § i lagen den 1 juni 1912 om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar;

28) lag angående ändrad lydelse av 17 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring; samt

29) lag angående ändrad lydelse av 18 § i lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.

I samband med denna proposition, som hänvisats till första lagutskottet, hade utskottet till behandling förehaft följande med anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

inom första kammaren:

nr 173, av herr *Westman;*
nr 174, av herr *Klefbeck;*
nr 175, av herr *M. Hellberg;*
nr 176, av herr *Clason;* och
nr 177, av herr *Åhlmans Olof Olsson m. fl.;* samt

inom andra kammaren:

nr 268, av herr *Olsson* i Kullenbergstorp *m. fl.;*
nr 269, av herr *Olsson* i Kollungeröd;
nr 270, av herr *Hallén;* och
nr 271, av herr *Welin m. fl.*

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i punkten intagna förslag till

1:o) giftermålsbalk;
2:o) lag om införande av nya giftermålsbalken;
3:o) lag om barn i äktenskap;
4:o) lag angående ändrad lydelse av 3 § i lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap;
5:o) lag om makes underhållsskyldighet mot andra makens barn;
6:o) lag angående ändrad lydelse av 13 § i lagen den 14 juni 1917 om adoption;
7:o) lag om makes arvsrätt;
8:o) lag om ändring i vissa delar av ärvdabalken;
9:o) lag om god man för bortovarande;
10:o) lag om ändring i vissa delar av förordningen den 24 september 1861 angående vård av död mans bo;
11:o) lag om ändring i vissa delar av förordningen den 18 september 1862 huru gäld vid dödsfall betalas skall och om urarvagörelse, så ock angående undanskiftande av egendom i död makes bo;
12:o) lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 §, 10 kap. 13 § och 17 kap. 2 § handelsbalken;
13:o) lag om ändrad lydelse av 2 kap. 9 § och 22 kap. 2 och 21 §§ strafflagen;
14:o) lag om ändrad lydelse av 59, 60, 65, 67, 69 och 70 §§ utsökningslagen;
15:o) lag angående ändrad lydelse av 16 § i lagen den 14 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta;
16:o) lag angående ändrad lydelse av 1 § i lagen den 14 juni 1917 om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket;
17:o) lag om ändrad lydelse av vissa bestämmelser i rättegångsbalken;
18:o) lag om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll över lagfarter, inteckningar och andra ärenden;

19:o) lag angående ändrad lydelse av §§ 9 och 10 i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämning;

20:o) lag om ändrad lydelse av 1, 2 och 6 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom;

21:o) lag om ändrad lydelse av 4 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom;

22:o) lag angående ändrad lydelse av 6 och 17 §§ i lagen den 14 juni 1907 om inskrivning av tomträtt och vattenfallsrätt samt av fång till sådan rätt;

23:o) lag angående ändrad lydelse av 2 och 23 §§ i lagen den 14 juni 1907 om inteckning i tomträtt och vattenfallsrätt;

24:o) lag om ändrad lydelse av 26 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker;

25:o) lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning;

26:o) lag angående ändrad lydelse av 2 § i lagen den 1 juni 1912 om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar;

27:o) lag angående ändrad lydelse av 17 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring; samt

28:o) lag angående ändrad lydelse av 18 § i lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag; samt

B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under punkten A) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade

dels reservationer beträffande utskottets hemställan i dess helhet

av herr *Rogberg*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

1:o) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas;

2:o) att riksdagen med anledning av berörda proposition och i ärendet avgivna motioner ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetning och framläggning för riksdagen dels nästa år av lagändringar i syfte att mannens målsmanskap över hustrun i personligt avseende avskaffades, och dels av förslag till ny giftermålsbalk och tillhörande författningar i huvudsak i övrigt byggda på gällande rätt, men med upptagande av Kungl. Maj:ts förslag, i erforderliga delar jämkat, såsom andrahandssystem att efter förord kunna begagnas; och

3:o) att i händelse av bifall till vad under 1:o) och 2:o) hemställts övriga i ämnet avgivna motioner måtte anses därmed besvarade; samt

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

av herr *Reuterskiöld*, som med ett särskilt uttalande instämt i herr Rogbergs reservation;

dels ock åtskilliga reservationer angående de särskilda lagförslagen.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning begärdes ordet av

Herr Pettersson i Södertälje som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningssättet tillåter jag mig hemställa, att 5 kap. 1 § i förslaget till ny giftermålsbalk måtte föredragas först; att lagförslagen därefter föredragas vart för sig paragrafvis och, där så anses lämpligt, momentvis, med ingresser, rubriker och utskottets hemställanden sist; att vid behandlingen av förenämnda § 1 i 5 kap. i förslaget till ny giftermålsbalk diskussionen må omfatta betänkandet i dess helhet; att lagtexten ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres; att för den händelse lagförslagen eller något av dem kommer att i en eller annan del till utskottet återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas; samt att i avseende å nummerbeteckning i paragrafer och moment utskottet må vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölls.

I enlighet härmed företogs först till behandling *5 Kap. 1 § i utskottets under punkten A) 1:o) upptagna förslag till giftermålsbalk.*

För paragrafen hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

1 §

Man och hustru äro skyldiga varandra trohet och bistånd; de hava att i samråd verka för familjens bästa.

Uti en vid denna paragraf fogad reservation hade herr *Reuterskiöld* yrkat, att paragrafen skulle lyda sålunda:

1 §.

Sedan man och kvinna äro sammanvigda, erhåller hon hans släktnamn och följer hans stånd och villkor. Man och hustru äro skyldiga varandra trohet och hjälp; de skola efter samråd endräktigt verka för det gemensamma hemmets bästa.

Vill hustrun bära sitt eget eller sitt och mannens namn i förening, göre därom före äktenskapets ingående anmälan till den, hos vilken lysning sökes; och skall bevis härom för vigselförrättaren företes.

Efter föredragning av paragrafen yttrade:

Herr Thore: Herr talman, mina herrar! Som herrarna torde finna, förekommer bland lagutskottets ordinarie ledamöter, tillhörande denna kammare, ingen reservant mot det principiella och väsentliga i denna nu framlagda äktenskapslag, utan rikta sig reservationerna, där de ifrågakomma, mot vissa detaljer i lagförslaget. Man har sålunda godtagit såväl Kungl. Maj:ts förlag som lagutskottets betänkande i dess princip. Det må då tillåtas en av lagutskottets suppleanter att företräda oppositionen mot detta lagförslag. Jag tror för min del, att jag icke är den enda vare sig i denna församling eller utom densamma som har något att invända mot den föreslagna lagstiftningen.

Det är ju nästan onödigt att omtala, att föreliggande lagförslag på den äktenskapliga rättens område i väsentliga delar skiljer sig från nu gällande rätt. Detta angår såväl bestämmelserna om rättsförhållandet makarna emellan, som innehållas i kap. 5, som ock förmögenhetsordningen, vilken avhandlas i kap. 6, 7, 8, m. fl. kapitel. I förstnämnda avseende, nämligen i fråga om makars rättsförhållande, har man i lagförslaget berett full likställighet mellan mannen och hustrun. Varje företrädesrättighet för mannen, som denne hittills innehaft på grund av det institut, vilket benämnes mannens målsmanskap, har fullständigt avskrivits. Det kan efter detta i familjens eller hemmets angelägenheter, i lagens mening åtminstone, icke talas om familjens överhuvud. Det begreppet kommer att fullständigt bortgå, ifall den nya lagen antages. Den i samband med det nya förslaget till skandinavisk äktenskapslag bekante danske författaren Harald Nielsen har i sin bok »Moderna äktenskap» på ett enligt min mening träffande sätt karakteriserat den i lagförslaget genomförda likställigheten mellan man och kvinna genom att säga att »lagen behandlar dem, som om de vore matematiska storheter på var sin sida om ett likhetstecken och mycket väl kunde byta plats, utan att resultatet på minsta sätt förändras».

Angående förmögenhetsordningen har man frångått den nuvarande gemenskapen makarna emellan i fråga om egendomen och egendomens förvaltning och i stället infört egendomsskillnad och särförvaltning. För att i någon mån söka hålla det hela ihop och för att ge hustrun större inflytande på den sammanlagda förmögenheten än hon skulle erhålla, om egendomsskillnad och särförvaltning vore genomförda utan någon som helst begränsning, har man infört ett nytt rättsbegrepp i bestämmelserna om makars egendom, som kallas giftorättsgods, vilket begrepp har sin betydelse såväl under det äktenskapet äger bestånd som jämväl vid dess upplösning.

Den förnämsta oppositionen mot föreliggande lagförslag, särskilt sådan som denna opposition utformats i den Reuterskiöldska och i herr Rogbergs reservation är, att det kommer att verka upplösande på familjens och hemmets enhet. Och det kan icke bestridas, att alla dessa nytillkomna bestämmelser särskilt i 5 kap. men även i följande kapitel om redovisning makarna emellan, om att varje make har att av de gemensamma inkomsterna kräva medel för tillgodoseende av

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

sina särskilda behov, om plikten att giva varandra upplysningar rörande ekonomiska förhållanden för bedömande av varderas underhållsskyldighet, om rätt för ena maken, som biträder den andre i förvärvsverksamhet, att åtnjuta särskild ersättning m. m., att alla dessa moment, där mannens och hustruns intressen sättas i motsatsställning till varandra, komma att verka som lika många konfliktanledningar och alltså ingalunda äro till fromma för hemmets och familjens enhet, ej heller till befordrande av harmoni och sämja inom äktenskapet utan tvärtom åstadkomma motsatsen.

Den andra huvudanmärkningen är att genom denna bestämmelse om giftorätt och giftorättsgods, som införts, mannen i sin egenskap av att vara den försörjande, den, på vilken det dock i det övervägande antalet fall vilar att uppehålla hemmets ekonomi, genom det band och den inskränkning i sitt handlande och vandlande utom hemmet, som pålägges honom genom föreskrifterna om giftorättsgodset, dess handhavande och vårdande, kommer att hindras i sin förvärvsverksamhet. Och detta blir ingalunda till fördel vare sig för hustrun eller familjen för övrigt. I detta avseende skulle jag vilja karakterisera det här nya familjeplagget, som kallas giftorättsgods, som en kjol omkring benen på mannen.

Slutligen har det framhållits och jag hänvisar i så fall särskilt till den av herr Westman i första kammaren väckta motionen, att bestämmelsen om att giftorätten skall omfatta all makarnas egendom och att alltså nuvarande bestämmelser i 10 kap. 2 § av giftermålsbalken, nämligen att från giftorätt skall undantagas den fasta egendom, som mannen eller hustrun ärvt eller före äktenskapet förvärvat, skall upphävas, måste bli till men för den jordbrukande befolkningen, då det skulle medföra, att jorden i större utsträckning än nu är fallet skulle bli mobil och utkastas i marknaden. Denna sak skall jag emellertid icke här gå närmare in på.

Uppslaget till lagstiftningen på giftermålsrättens område har kommit från Kungl. Maj:t i en skrivelse 1909 till lagberedningen, däri lagberedningen anmodas att uppgöra bestämmelser till ny giftermålsbalk och därvid söka uppnå samarbete med övriga skandinaviska länder. Det förefaller, som om den förnämsta anledningen till detta uppdrag varit att söka däri, att man funnit vissa brister vidlåda 1898 års lagstiftning i avseende på boskillnad, gäld m. m. Ävenledes torde väl tiden varit mogen — och det kan man ju alla gå med på — att ur äktenskapslagstiftningen borttaga bestämmelsen om mannens målsmanskap för hustrun, i vad det gäller hennes personliga angelägenheter, hennes representation utåt. Men utöver vad som nu sagts synes Kungl. Maj:t — och för övrigt också allmänheten — ha svävat i okunnighet om vad denna nya lagstiftning, när den slutligen blev färdig, kom att innebära. Jag anser mig böra påpeka, att den svenska riksdagen, som ju eljest i de flesta fall då det gäller lagstiftning, särskilt i stora och viktiga frågor, tager initiativet och i viss mån anger riktlinjerna för hur denna lagstiftning skall gå, i detta fall visat en anmärkningsvärd likgiltighet. Det förefaller, som om efter 1898 års lagstiftning man ansett, att icke så mycket behövt rättas till. Detta

framhålles också i den historik, som lagberedningen utarbetat över giftermålsbalken, där det säges, att efter 1898 års lagstiftning inom riksdagen endast sparsamt förekommit förslag på ifrågavarande område. Ja, när nu förhållandena äro sådana, att riksdagen icke givit något direktiv, hur lagstiftningen skall gå, utan överlämnat till denna skandinaviska kommission och till lagberedningen att utarbeta bestämmelser, då är det alldeles tydligt, att ett dylikt lagförslag med en så ingripande betydelse måste mycket noga synas i sömmarna, och det är nödvändigt, att man får god tid att genomdiskutera detsamma. Det hade vidare bort remitteras till myndigheter och korporationer, så att de fått del av förslaget och kunnat se, huru det kommer att verka i avseende på sin ekonomiska, etiska och sociala innebörd. Så har emellertid icke varit fallet, utan ifrån lagberedningen har förslaget gått direkt till Kungl. Maj:t, och så har lagrådet yttrat sig över saken, och därefter har förslaget kommit till riksdagen och lagutskottet, och sedan föreligger nu här i kammaren lagutskottets yttrande sedan två dagar tillbaka.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Det synes mig således vara en tämligen kort notis, som svenska folket fått för att bilda sig ett omdöme om den egentliga innebörden av de stora ändringar, som här ifrågasättas i nu gällande äktenskapslagstiftning. Nu kan man ju måhända säga, att man genom det beslut, som fattades vid 1915 års riksdag angående de delar av giftermålsbalken, som genom detta beslut berördes, fick en viss försmak av vad som framdeles skulle komma att ytterligare föreslås. Det gällde dock då en helt annan sak. Dessa första kapitel i giftermålsbalken, om trolovning, äktenskapsskillnad, lysning, vigsel, oäkta barns arvsrätt o. s. v. beröra ju icke äktenskapet som institution. Och det är detta, äktenskapet som institution, som vi nu gå att här omforma. Att denna lagstiftning kommit oss något hastigt uppå, erkännes för övrigt också av personer, som eljest gått med på lagstiftningen i princip. Åtminstone att döma av ett uttalande, som återfinnes i Svenska Dagbladet av gårdagen ifrån en av lagutskottets ärade ledamöter, finner man, att även han anser, att man behövt litet längre beredelsetid för att diskutera denna lag. I detta uttalande erkännes, att »kring detta för familjen och äktenskapet så betydelsefulla lagförslag har ända tills de senare månaderna rått en viss tystnad. För vårt folk torde det i stort sett varit fullständigt obekant, att lagberedningen i samband med norska och danska delegerade sedan ett par år arbetat på en interskandinavisk lagstiftning i detta ämne, och utanför de mera initierade juristernas krets är det säkerligen få, som haft vetskap om, på vilka grunder detta lagförslaget varit fotat.»

Vad nu slutligen angår lagförslagets behandling i de övriga skandinaviska länderna, så må påpekas, att förslaget för ett år sedan framlades för danska riksdagen, att förslaget där har undergått tre läsningar, men att det ännu icke slutbehandlats och att man sålunda svävar i ovisshet om, vilket öde det får och huru många ändringar som kunna komma att genomföras i detsamma. Ifråga om Norge har förslaget, enligt vad som uppgivits, icke framlagts för stortinget. Det

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

synes således att det för vårt lands vidkommande icke varit behövligt att behandla lagförslaget med sådan hast, att man fastmer kunnat taga god tid på sig, utan att det skandinaviska samarbetet blivit härav lidande.

Då man går att ändra eller reformera en gällande lag, så ligger i sakens natur, att man söker påvisa bristerna och ofullkomligheterna i denna, och det är just dessa brister och ofullkomligheter som utgöra motiven för ändringarna. Men även det som är dömt åt förgängelse och förintning bör ju dock kunna göra anspråk på att få vederfaras skälig pietet och rättvisa, och man bör icke göra en sak sämre än den faktiskt är. Granskar man de uttalanden, som från olika håll gjorts över nu gällande äktenskapslagstiftning, skall man emellertid finna, att den rättvisa som gjorts densamma är synnerligen minimal. Detta gäller genomgående såväl den kungl. propositionen som lagberedningens betänkande och lagutskottets utlåtande. Lagutskottet säger här på sid. 4: »Att hos oss förefinnes ett *trängande behov* av nya och mera tidsenliga bestämmelser om äktenskapets rättsverkningar, därom kan enligt utskottets mening icke råda någon tvekan. — — — Visserligen har den ursprungliga lagen modifierats, men det resultat, som härigenom vunnits, är ingalunda tillfredsställande. Med avseende å makarnas förmögenhetsförhållanden har lagstiftningen genom de partiella reformerna blivit invecklad och svårtillämplig samt endast delvis berett hustrun den ökade ekonomiska självständighet och det verksamma skydd mot missbruk av mannens förvaltning som åsyftats.»

Från personer, som haft med lagens tillkomst att skaffa, är man ännu mera frikostig i fråga om uttryck, där nu gällande lag utdömes. Så säger t. ex. professor Ekeberg i sin broschyr över äktenskapets rättsverkningar, att »en äktenskapslagstiftning», och han menar tydligen den nu i vårt land gällande, »som är efterbliven eller i varje fall otillgänglig för menige man, innebär en verklig fara för äktenskapet såsom samhällsinstitution, något som en var, vilken studerat den särskilt på vissa orter i vårt land allt vanligare konkubinatbildningen torde kunna vitsorda». Men ligger det dock icke en kolossal överdrift i en kritik av denna och liknande beskaffenhet över nu gällande äktenskapslagstiftningen? Det är icke blott jurister och de kvinnosakskvinnor, om vars befogenhet att tala å könets vägnar man ingenting säkert vet, som kunna bedöma eller ha erfarenhet av en lagstiftning på detta område; utan det är väl först och främst den allmänna opinionen från menige man och för övrigt också från menige kvinna, som bör ha vitsord i förevarande avseende. Och icke går denna opinion ut på att den nuvarande äktenskapslagstiftningen är att betrakta såsom ett monument över utpinade, förtryckta och osjälvständiga hustrur samt hänsynslösa, självrådiga och obarmhärtiga äkta män. Det är klart, att en kritik, som skjuter så mycket över målet, kan man icke få förtroende till, liksom man icke heller får förtroende för en lagstiftning, som uppgjorts från sådant håll, varifrån denna överdrivna kritik kommit. Man kan på goda grunder betvivla, att den nya lagen, även om den ur juridisk synpunkt är mycket fullkomligt uppgjord, kommer

att visa ett lika tillfredsställande rekord av endräktiga och lyckliga äktenskap, som den hittills gällande äktenskapslagen.

Lag. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Vill man för övrigt göra en jämförelse med utländsk lagstiftning på området, såsom anglosachsisk, tysk eller fransk rätt m. fl., skall man ingalunda finna, att vår nuvarande lag i fråga om kvinnans självständighet inom äktenskapet, hennes skydd mot övergrepp från mannens sida eller beträffande mannens plikter gent emot familjen eller det gemensamma hemmet står sig så slätt i förhållande till denna utländska lagstiftning, som man måhända är benägen att tro. Ehuru det icke är min mening att ingå på några närmare jämförelser härvidlag, kan jag dock ingalunda erkänna, att vi på detta område äro efterblivna. Det föreligger ju en utförlig redogörelse om den saken i lagberedningens utlåtande. Det må emellertid anföras, att det i Tyskland gällande legala systemet icke så avsevärt avviker från i vårt land gällande normer. Mannens målsmanskap, i vad det rör hemmets angelägenheter, förefinnes i viss grad; och vad angår förmögenhetsordningen, så är förvaltningsgemenskapen i stor utsträckning bibehållen. Den anglosachsiska lagstiftningen på området torde närmast kunna jämföras med det förhållande, som hos oss uppstår vid äktenskapsförord i sin fulla utsträckning, alltså egendomsskillnad och förvaltningsskillnad, men med mannens försörjningsplikt gent emot familjen och mannens målsmanskap bibehållna. Något annat kan i stort sett ej förväntas från en anglosachsisk lagstiftning.

Genom att hänvisa till utländsk lagstiftning kan man sålunda ingalunda säga, att vår äktenskapslag är så reaktionär och så efterbliven, som man på vissa håll vill göra gällande.

De första kapitlen i denna giftermålsbalk, nämligen kap. 1—4 härröra ju från riksdagens beslut år 1915, och om dessa är sålunda ingenting att säga. Det är först i 5 kap., som man påträffar de bestämmelser, varom striden nu står. Kapitlet har ju till överskrift: Allmänna bestämmelser om makars rättsförhållanden. Min mening är icke att närmare gå in på de olika paragraferna, utan jag skall endast helt kortfattat lämna några löpande kommentarer till desamma. Mot en del av bestämmelserna kan ju givetvis ingen anmärkning göras, utan de få godtagas. Däremot är det andra, som taga emot och ganska mycket emot, för övrigt. Så är t. ex. fallet i 5 kap. 6 § med den s. k. nyårsredovisningen makarna emellan. Det har ju anförts reservationer mot såväl denna paragraf som en del andra paragrafer även från sådant håll, där man tagit lagen i huvudsak och i princip. Men jag är nästan nödsakad att härvid anmärka, och det kommer naturligtvis också att framhållas i denna kammare från dem, som icke vilja godtaga dessa reservationer, att de bestämmelser, som man särskilt reserverat sig emot, de höra dock till lagen, de äro så att säga pricken över i:et i den nya giftermålsbalken.

Med avseende å §§ 2 och 5 utav förevarande kapitel, så har med eftertryck framhållits, att dessa äro absolut nödvändiga för att erhålla tillräckligt effektiva bestämmelser mot försumliga familjeförsörjare. Detta skulle vara det grundläggande, det egentliga motivet

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

för dessa paragrafer. Särskilt höres detta anföras från arbetarhåll, från arbetarhustrur och sådana personer, som stå arbetarhemmen nära. I gårdagens Aftonblad uttalades av en kyrkoherde på ett nästan drastiskt sätt hustruns utpinade och rättslösa ställning i sådana hem och familjer, där mannen icke blott underlåter att bidraga till hemmets bestånd utan förskingrar hemmets bohag och misshandlar hustru och barn. Man synes på en del håll rent av vara färdig att taga hela lagen, just för de väntade förbättringarna i dessa punkter.

Nu är det ju tydligt, att även från dem, som icke godkänna denna nya äktenskapslagstiftning i princip, så har man naturligtvis ingenting att invända mot att hålla efter försumliga familjeförsörjare, de som icke vilja fullgöra sin skyldighet mot sin familj; ty den, som är en försumlig familjeförsörjare, är också en dålig samhällsmedlem, en dålig medborgare, som ingen normalt kännande person vill hålla sin skyddande hand över. Mig förefaller dock, som om man borde kunna finna bot på detta onda utan att ändra hela äktenskapsbalken; så valhänta äro väl dock icke våra lagstiftare, att de icke kunna hjälpa på dessa punkter utan att omforma hela den nuvarande lagen.

Bestämmelserna uti dessa paragrafer gå dock väsentligt längre, än i vad det gäller att efterhålla försumliga familjeförsörjare. Om man tar t. ex. ett uttryck, som förekommer i 3 §, nämligen utgifter för vardera makens särskilda behov, så innebär detta långt mer, än vad man vanligen förstår med familjeförsörjning. För dem i kammaren, som måhända icke närmare tagit del av vad som kan inläggas i detta uttryck om vardera makens särskilda behov, så må det vara tillräckligt att peka på lagberedningens definition. Det säges där, att i detta uttryck kan innefattas icke blott kläder och liknande förnödenheter, utan även, i den mån makarnas villkor det medge, medel för tillgodoseende av intellektuella krav: exempelvis filantropisk verksamhet, deltagande i föreningsliv, idkande av studier och utbildning av talanger eller för rekreation.

Domstolen får, för att göra dessa bestämmelser effektiva, gripa in på helt annat sätt, än vad för närvarande är fallet. Därvidlag bli makarna, rättsligt sett, ställda i samma motsatsförhållande till varandra, som när det gäller ekonomiska förbindelser mellan två för varandra främmande kontrahenter. Man har ju visserligen avsett, att det rättsliga förfarandet skall föregås av medling; men huruvida medlingen här kommer att medföra några gynnsamma verkningar, är skäligen ovisst. Om medlingsinstitutet, sådant det förekommer i den år 1915 antagna lagen om hemskillnad och äktenskapsskillnad, lärer allmänna svenska prästföreningen gjort det uttalandet, att medlingsinstitutet vid skilsmässor i stort sett förfelat sitt syftemål. Jag frågade en prästman för en tid sedan, huru han lyckats i fråga om medlingen mellan oeniga makar; jag fick till svar, att han endast lyckats i ett enda fall. Det var en man på 60 år, som ville skiljas från hustrun, och jag försökte, sade min sagesman, förmana honom och tillhålla honom att vara medgörlig och sämjas med sin hustru, men det hjälpte ingenting. Då sade jag till honom, att folk kommer att prata och säga: se nu på den där gamle stollen, han vill nu skiljas

för att han gått och begapat sig i en ung tös; och se det gjorde verkan. Men ett sådant betraktelsesätt kan ju icke läggas på medling, som rör stridigheter i fråga om försörjning av familjen. Nu invänder man kanske med hänvisning till 5 §, att make skall göra sig skyldig till *uppenbar försummelse* av sin underhållsplikt, i fall han av rätten skall kunna kännas skyldig att utgiva ytterligare bidrag, och det är ju att hoppas, i fall sådana mål komma inför rätten, att de bliva bedömda med skyldig hänsyn till föreliggande omständigheter och till sedvänjan. Men även där utsikter finnas i många fall, att den make, som drar tvisten inför rätta, kommer att tappa, är skadan ej därmed ogjord; ty det är ju tydligt, att om saken sålunda dragits inför offentligheten, så kommer detta att betyda i många fall, att endräkten och sämjan mellan makarna genom den händelsen en gång för alla är slut.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

I 6 § i dess bestämmelser om redovisning makarna emellan har man kanske förnämsta kännetecknet på den nya giftermålsbalkens rätta natur att vara ett bolagsförhållande emellan makarna. Denna paragraf, liksom bestämmelsen i 8 kap. 6 §, att ena maken, som biträder den andre i hans förvärvsverksamhet, skall därför åtnjuta skälig lön, kan under inga omständigheter anses befrämja den gemensamma ekonomien, utan den bestämmelsen kommer tydligen att verka därhän, att makarnas ekonomiska intressen sättas i motsats till varandra. Man kan ju också säga, att denna paragraf är ofullgången på det sättet, att skall det bli en fullt riktig redovisning makarna emellan, så blir det också nödvändigt att pekuniärt uppskatta hustruns verksamhet i hemmet, vilket också har framhållits vid granskningen av denna paragraf i lagrådet. Ja, detta må vara mina kommentarer till kap. 5.

Övergå vi nu till kap. 6 och följande angående förmögenhetsordningen, så finner man här, såsom förut nämnts, bestämmelser, som helt och hållet förändra hittills gällande bestämmelser. Reservanten, herr Rogbeg, säger härom: »Den hos oss, låt vara med vissa undantag, rådande och i det hela praktiskt befunna ordningen med egendomsgemenskap mellan man och hustru samt på lag grundad förvaltningsrätt för mannen över egendom, som införts av hustrun, skall för framtiden uteslutas och ersättas med ett system, vars huvudtanke är, att var make skall äga och förvalta sitt, systemet med egendomsskillnad, dock till motverkande av systemets ofördelaktiga följder för hustrun i ekonomiskt hänseende modifierat genom bestämmelserna om giftorätten, genom vilka sistnämnda bestämmelser utskottet hoppas, att den nedärvda, värdefulla egendomsgemenskapen i sak skall behållas.»

Vid utformandet av bestämmelserna om makars egendom m. m., synes man först haft sina blickar riktade på den anglosachsiska lagstiftningen. Man var alltså beredd att uppgiva den hittills rådande egendomsgemenskapen och förvaltningsgemenskapen och införa egendomsskillnad och särförvaltning. Men det torde ganska snart ha framgått, dels att en sådan anordning alltför mycket stred mot hävdvunnen uppfattning här i landet, dels och i synnerhet att genom denna

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

egendomsskillnad och särförvaltning hustruns ekonomiska intressen ingalunda komme att tillgodoses i så stor utsträckning, som man fann vara önskligt, och så tillkom detta institut om giftorättsgods. Utskottet säger om detta institut: »Den i förslaget genomförda förmögenhetsordningen bibehåller genom sina bestämmelser om giftorätt i sak, fastän icke i fråga om den juridiska konstruktionen, den hos vårt folk sedan gammalt nedärvda egendomsgemenskapen mellan makar, som är ett värdefullt uttryck för deras samhörighet även på det ekonomiska området.» Ja, det är just den stora frågan, som man tvistar om, huruvida genom bestämmelsen om giftorättsgods kan skapas någon känsla utav egendomsgemenskap. Det må framhållas, att faktiskt är, att bestämmelserna om giftorättsgods stå i strid mot systemets allmänna byggnad, ty denna går ut på att det skall vara egendomsskillnad och särförvaltning. Man kan frukta, att makarna med misstanke komma att betrakta varandras ekonomiska åtgöranden, ty man vet icke rätt vilket som är mitt, vilket som är ditt, eller vilket som är vårt. Och tydligen måste den inskräkning i den fria förvaltningen, som skapas genom giftorätten, verka särskilt hindrande och betungande för mannen, för den egentlige familjeförsörjaren, vid bedrivandet av hans näring, vid hans verksamhet utanför hemmet. Jag har förut kallat denna ordning för en kjol omkring benen, en black omkring foten på honom, som jag fruktar förr eller senare blir honom olidlig. Måhända kan om denna förmögenhetsunion sägas på samma sätt som en bekant diktare sade om en annan union, nämligen att »det är en pakt, som vi forpestes i». Jag kan icke tänka mig annat, än att resultatet måste bli, att mannen i stor omfattning kommer att begagna sig av utvägen med äktenskapsförord, alltså anordna äkenskapet efter systemet med fullständig egendomsskillnad. Men då kan man ju säga, att fördelarna med den nya lagen bli illusoriska. Nu menar man måhända, att, trots vad lagen säger om rättsförhållandet mellan makarna och om förmögenhetsordningen, trots den likhet, som föres fram där, får i alla fall mannen, på grund av hans ställning, på grund av att han är den förvärvande och penningförtjänande, en överlägsenhet och en självständighet, som ger honom ett visst övertag. Detta må vara riktigt; men är det så, att han, med eller mot sin vilja tvingas att taga beslutanderätten i egen hand, bryter han faktiskt mot den jämlikhetsprincip och den likabestämmanderätt, vilka dock äro den nya äktenskapsbalkens anda och mening; och om en lagstiftning, som är så beskaffad, att man tvingas att bryta den, kan näppeligen sägas, att den ansluter sig till det levande livets krav.

Det finnes en bestämmelse i detta lagförslag, som visserligen icke rör makarna sinsemellan, utan angår vårdnaden av barnen, och som väckt ett visst uppseende, den nämligen att makarna även i detta fall skola vara fullkomligt likställda. Denna synpunkt har starkt framförts från kvinnohåll, och den förefaller att därvidlag vara en av både hjärte- och huvudsynpunkterna på kvinnornas önskelista. Det säges sålunda i professor Ekebergs broschyr att »knappast någon av målsmanskapets verkningar kännes så sårande som denna, att modern är utesluten från bestämmanderätten över sina barn». Det är högst

egendomligt att höra detta och av en jurist t. o. m., att modern nu skulle vara utesluten från bestämmanderätten över sina barn. Av en sådan person måste man väl dock förutsätta, att han icke blott känner en lags ordalydelse, utan också, huru den tillämpas och i fråga om tillämpningen, så kan man väl ingalunda säga, att modern nu är utesluten från bestämmelsen över sina barn.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Det kan ju vara en gärd av rättvisa måhända fullt i sin ordning, att kvinnan juridiskt får lika bestämmanderätt över barnen som mannen, om man tar saken rent teoretiskt; men här gäller det icke uteslutande att tillfredsställa ett teoretiskt krav från den ena eller andra makens sida, utan spörsmålet har väl sin förnämsta betydelse i fråga om en tredje person, nämligen barnet, i fråga om dess uppfostran, utbildning och yrkesval, dess daning för sitt levnadskall; och även samhället har här tydligen vissa intressen att bevaka. Får nu modern lika bestämmanderätt över barnet som fadern i vad gäller barnets uppfostran och yrkesval, och när det tillika i lagen säges, att barnet skall erhålla uppehälle och utbildning med hänsyn till föräldrarnas villkor och barnets anlag, så torde resultatet ofta bli, att barnet skjutes fram i högre social miljö, eller en miljö, som i varje fall modern betraktar såsom en socialt högre, än vad som för barnets egen skull, för föräldrarnas ekonomi eller för samhället kan vara önskligt. Modern vill, att barnet skall välja ett levnadskall, som är bekvämare och står högre på den sociala skalan än t. ex. det, som hennes make valt, och detta kommer antagligen i många fall inte alls att bli till fördel; och jag tror icke, att de praktiska yrkena, jordbruket och hantverket, liksom även det husmoderliga kallet vinna på eller bli lättare att rekrytera, om den kvinnliga synpunkten vid barnets uppfostran och utbildning blir alltför mycket gällande.

Man har sökt göra gällande, att den nya äkenskapslagstiftningen föga kommer att beröra de normala, de lyckliga och harmoniska äktenskapen, utan lagstiftningen är egentligen avsedd att rätta till de onormala, de olyckliga förbindelserna; d. v. s. där mannen är snäll och hygglig samt har andra goda egenskaper, med andra ord är en idealisk äkta man, där får varken han eller familjen för övrigt någon beröring med eller något obehag av den nya lagstiftningen. Men där mannen är hård, brutal, orättvis eller obillig mot hustru och barn under längre eller kortare perioder av det äktenskapliga livet, där skall denna lagstiftning träda in och med sina paragrafer tämja honom och återföra honom på bättre vägar. Det skulle sålunda, så att säga, vara en lagstiftning för äktenskapliga kriser, en slags äktenskaplig kristidslagstiftning. Om nu förhållandet är detta, så vill jag uttrycka min innerliga önskan, att denna kristidslag i det avseendet kommer att verka gynnsammare än den kristidslagstiftning, som vi på andra områden haft en *viss* erfarenhet av.

Utskottet är också inne på dessa linjer. Det säger nämligen, att bestämmelserna t. ex. i kap. 5 och följande »huvudsakligen avse att giva en lösning i fall av konflikt mellan makarna, men icke hava någon betydelse för normala äktenskap». Jag har anledning antaga, att något liknande kommer att sägas här i dag från det håll, där man går att försvara lagen. Emellertid får jag säga,

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

att dessa synpunkter ingalunda blivit framförda från de mera utpräglade kvinnosakförarnas sida. Jag finner t. ex. i professor Ekebergs broschyr icke ett ord om att icke den nya äktenskapslagen skall kasta sin skugga eller, skulle jag kanske hellre säga, sitt solsken över alla äktenskap, både de absolut goda och de absolut dåliga, liksom över alla de former, som ligga däremellan och som bilda majoriteten i äktenskapen. Jag vill erinra mig, att en av de ärade talarinnorna på ett möte härom kvällen i K. F. U. M., samtidigt som hon underströk lagens huvudsakliga betydelse för de dåliga äktenskapen, dock i alla fall tillade, att om lyckan och harmonien i ett äktenskap ändå förekomma, trots utövandet av mannens målsmanskap, så bör även ett sådant äktenskap genomsyras av den nya lagens anda. Det är sålunda fåfängt att tro, att icke lagen skulle få inverkan, och enligt mitt förmenande ingalunda någon gynnsam, på äktenskapen i allmänhet.

Allt som allt, med sina många och obeprövade nyheter, mer eller mindre främmande för svensk rättsåskådning, måste man betrakta den nya äktenskapslagen såsom ett experiment; och jag är övertygad om att även lagens närmaste anhängare och förespråkare, om de vilja vara ärliga, icke gärna kunna betrakta den nya lagen såsom någonting annat. Men är det nu så, att man skall experimentera med en ny äktenskapslagstiftning här i landet, finner jag det varken nödvändigt eller befogat att välja hela svenska folket och dess äktenskapliga förbindelser till experimentalfält. Man borde kunna nöja sig med att åtminstone tillsvidare införa den nya äktenskapsordningen som ett subsidiärsystem vid sidan av den nu gällande rätten, vilken borde omformas i vissa delar, exempelvis i fråga om mannens målsmansskap utåt. Helt säkert bestrider ingen, att den föreslagna äktenskapslagen passar in på många äktenskap både s. k. stockholmsäktenskapen och andra, och jag har den livligaste förhoppningen både för lagens egen skull och för dess förespråkares, att det antal äktenskap, som den nya lagen skall passa väl för, icke skall bli alltför ringa. Men jag har också den bestämda uppfattningen, att för en stor del, kanske den största delen av vårt lands folk är denna lagstiftning främmande; man har intet att vänta, men mycket att frukta av denna lagstiftning.

Under sådana förhållanden, när man så att säga bygger på osäker grund, kunde man ju ha väntat sig, att Kungl. Maj:t ordnat saken så, att genom frivillig överenskommelse makarna emellan antingen det nu gällande systemet eller också det nya kunnat väljas. Men i stället för att föreslå en sådan anordning, som jag skulle ansett vara fullkomligt naturlig har man sökt visa, att denna väg icke är framkomlig. Kungl. Maj:t säger i sin proposition »att den i flertalet utländska lagstiftningar förekommande anordningen med ett principalsystem, som inträder automatiskt, och vid sidan av subsidiära system, av vilka makarna i föreskriven ordning kunna välja något, är främmande för vår uppfattning och har icke ansetts behövligt, då förslagets system i stor utsträckning kan modifieras genom äktenskapsförord». Jag skall icke gå in på frågan huru mycket systemet kan modifieras, men det är i varje fall ej i så stor utsträckning vi skulle önska. Lagutskottet polemiserar också mot

denna tanke med olika system. Utskottet säger att anledningen till de olika systemen i utlandet, i Tyskland och i Frankrike, varit, att lagarna därstädes tillkommit under olika förhållanden än de hos oss rådande. Man tillämpar mångsystemen i länder, som av ålder varit splittrade i skilda områden med olika rätt och där man sålunda icke vågar sig på att med en gång införa en uniformitet i lagstiftningen. Samtidigt framhålles att strävandena i dessa länder gå i riktning mot införande av ett enhetssystem. Huruvida detta senare är med rätta förhållandet överensstämmande, vill jag lämna osagt. Visserligen är det så, att man i Tyskland minskat det förutvarande mycket stora antalet former till enbart fyra, ett principalsystem och tre subsidiärsystem. Men det finnes ingen anledning att antaga, att man skall gå vidare i uniformering och ännu mera begränsa rätten att välja.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Vad Frankrike angår lär det där finnas ej mindre än elva olika system, vilka fortfarande trots Frankrikes månghundraåriga bestånd upprätthållas bredvid varandra. Nog är det i alla fall egendomligt, att man, när det gäller utlandet, tager hänsyn till den historiska utvecklingen och sedvänjan och anser det fullt riktigt, att viss legal form för äktenskapet, vilken har hävd för sig, får fortleva bredvid nyare och modernare lagstiftningsprodukter, under det att man, när det gäller äktenskapslagstiftning i vårt land, ingalunda vill vara med om att visa samma tolerans. Här struntar man helt enkelt i den historiska och nedärvda uppfattning om den hittillsvarande äktenskapsformen, ehuru denna torde bottna lika djupt och grundfast i folkmedvetandet som något av de i utlandets lagstiftning bevarade systemen.

Den resonen och den toleransen borde man kunna förvänta även i vårt land, att man gjorde den nya lagstiftningen på området fakultativ och tillät även andra system att bredvid det nya systemet erhålla möjlighet att göra sig gällande. Den reservation, som är fogad vid betänkandet av herrar Rogberg och Reuterskiöld, innehåller just ett sådant medgivande, i det reservanterna hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utarbetning och framläggning för riksdagen av bland annat förslag till ny giftermålsbalk och tillhörande författningar i huvudsak i övrigt byggda på gällande rätt, men med upptagande av Kungl. Maj:ts förslag, i erforderliga delar jämkat, såsom andrahandssystem att efter förord kunna begagnas.

Jag skall, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till denna av herrar Rogberg och Reuterskiöld avgivna reservation.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar. Det är ett omfattande och i våra mest personliga föhållanden djupt ingripande lagförslag, som här framlägges till riksdagens prövning. Detta lagförslag har av den föregående ärade talaren fått det betyget, att det skulle åsyfta att införa något för vårt folk fullständigt främmande. Han säger, att det visar, att förslagsställarna fullständigt »struntat» i det historiskt givna systemet. Mot detta den föregående talaren egendomliga sätt att se saken skall jag tillåta mig

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

att citera ett omdöme av lagrådet, som väl ändå får anses sitta inne med en ganska avsevärd fond av insikt och erfarenheter på detta område. Lagrådet säger, att förslaget knappast innebär annat än ett lagfästande av den gestaltning, som förhållandena redan tagit, till följd av ändrade åskådningar hos vårt folk. Detta utesluter ju icke, att förslaget också innehåller en del nyheter. Dessa nyheter gå i korthet ut på att bereda den gifta kvinnan ökad ekonomisk rörelsefrihet, men att på samma gång bevara vad som kan vara värdefullt i den gamla hävdvunna egendomsgemenskapen. Lagrådet anser, att detta problem i förslaget blivit löst på ett erkännansvärt sätt. Riktigheten av detta omdöme har vitsordats av landets kvinnor, i den mån de låtit höra sin röst i denna fråga. Däremot har omdömets riktighet blivit bestridd i den offentliga pressdiskussionen, i en del motioner i ämnet, i ett par reservationer och nu senast i den föregående ärade talarens anförande. Nu måste man ju erkänna, att det är ganska vanskligt att säga vad det allmänna rättsmedvetandet i ett givet fall gillar. Från den nyss avslutade utskottsbehandlingen av detta förslag vill jag dock meddela, att från olika representanter, från köpmannakretsar, lantmannakretsar, arbetarekretsar från representanter från olika orter i landet, från personer tillhörande alla de stora politiska partierna har dock med rätt stor enstämmighet vitsordats, att detta förslag i sina huvudgrunder just överensstämmer med vad dessa representanter ansett vara det rätta. Det synes därför, som om i detta fall det praktiska livets män haft lättare att förstå och uppskatta förslaget än de tre professorer, som trätt fram såsom representanter för de djupa leden, när de uttalat sin förkastelsedom över förslaget.

Vad förslaget i huvudsak innehåller torde väl vara så väl känt, att jag icke behöver upptaga tiden med någon ytterligare redogörelse för den saken. Herrarna se, att utskottet med stor majoritet i allt väsentligt tillstyrkt förslaget. Det är endast två reservanter, herrar Rogberg och Reuterskiöld, som yrka avslag.

Herr Rogberg förmenar, att allmänheten haft för kort tid på sig för att hinna sätta sig in i och granska förslaget. Lagberedningens betänkande avgavs nämligen till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1918, och det är således icke fullt två år man haft på sig i detta avseende. Om denna anmärkning vill jag säga, att man får väl ändå lov att inskränka sig till måttliga pretentioner på långsamheten i lagstiftningen. Det är i alla fall icke mindre än 16 år sedan riksdagen skrev till Kungl. Maj:t och begärde utredning och förslag i denna lagstiftningsfråga, och en tid av ett år och sju månader borde väl något så när räcka till för att åstadkomma erforderlig kritik. Åtminstone om man ser på kvantiteten av vad som i detta avseende åstadkommits, vill det också förefalla, som om tiden varit fullt tillräcklig.

Herr Rogbergs huvudanmärkning mot förslaget går ut på, att man vid dess uppgörande huvudsakligen tagit hänsyn till förhållandena i vissa kretsar i vårt land, särskilt i de större städerna, men sett bort från förhållandena, sådana de gestalta sig hos folkets stora massa. Gent emot den anmärkningen skall jag be att få erinra, att

det under den gångna tiden, just på landsbygden ofta visat sig, att den nuvarande ordningen lett till beklagliga missförhållanden. Hur ofta har det icke t. ex. inträffat, att den nuvarande lagstiftningen varit otillräcklig för att skydda mot missbruk av mannens ekonomiska målsmanskap. Det har visat sig, att de skyddsmedel som finnas, ofta kommit till användning för sent, och att följden härav blivit ekonomisk förlust och ruin för hustrun och familjen. Ej sällan har det också hänt, just på landsbygden, att den nuvarande förmögenhets- och arvsrättsordningen vid arvskifte efter makes dödsfall föranlett för rättskänslan stötande resultat, såsom att i saknad av testamente, en änka, som ej haft några barn, blivit ställd på bar backe, medan den fastighet, som utgjort boets så gott som enda tillgång och som hon använt kanske hela sitt liv för att skapa och förkovra, gått till mannens avlägsna släktingar. Åtskilliga motioner, som väckts även i andra kammaren under de senare åren just från lantmannahåll och som gått ut på ändring av bestämmelserna i dessa hänseenden, styrka rikigheten av vad jag sagt.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Herr Rogberg är i sin reservation icke rättvis mot förslaget, då han särskilt beklagar sig över det förmynderskap, som oförtjänt skulle drabba mannen genom lagens hot, att han av domstol kan åläggas att en gång i månaden eller var fjortonde dag utgiva hushållspengar. Reservanten förbiser härvid, att denna påföljd för mannen endast kan inträda, ifall han *uppenbarligen* försummar sin försörjningsplikt, d. v. s. i verkligt extrema fall. Och i sådana fall, då mannen verkligen tredskas att fullgöra sin skyldighet, kan det väl icke anses obilligt, att lagen hotar honom med att domstol kan lägga sig i saken och tvinga honom därtill. Herr Rogberg varnar i detta hänseende för den fara, som kan ligga i, att männen genom ett sådant hot draga sig för att påtaga de äktenskapliga banden, och att de som redan gjort det, eggas till att vilja avskaka sig dem. Om så verkligen skulle vara fallet, och en man hade sådana funderingar, så borde reservanten undervisa honom om, att det icke är någon uträkning för honom att i stället sätta barn i världen utom äktenskapet, ty även i sådant fall är lagstiftningen så närgången, att han kan åläggas att betala visst försörjningsbidrag var fjortonde dag eller en gång i månaden. Det synes för övrigt icke vara lämpligt att på det sättet premiera äktenskapet, att den gifta mannen fritages från en på detta sätt bestämd försörjningsplikt, som man anser vara på sin plats, då det gäller den ogifte. Icke heller kan det vara riktigt att låta en sådan skyldighet för mannen inträda först sedan hustrun och barnen blivit omhändertagna av fattigvården. För normal uppfattning synes det väl ganska klart, att familjemedlemmarna skola ha rätt att, i händelse av tredska genom domstol få familjeförsörjaren förpliktad att utgiva vad de skola ha att leva på.

Herr Reuterskiöld är i sin reservation mer än dubbelt så mångordig som herr Rogberg och även mycket mera positiv i sin förkastelsedom. Herr Reuterskiöld gör gälande, att lagberedningen helt enkelt i grund missförstått de viktiga livsförhållanden, som den skrivit lag för. Lagberedningen har icke alls förstått, vad äktenskapet egentligen

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

är. På grund härav och på grund av »krafternas beklagliga bristfällighet», som han säger, har lagberedningen, trots sin otvivelaktigt goda vilja, med det föreliggande lagförslaget åstadkommit precis raka motsatsen till det, beredningen åsyftat. Lagberedningen tror sig med detsamma skola konsolidera hem och familj; i själva verket kommer förslaget att verka upplösande på hemmen. Lagberedningen har velat förekomma anledningarna till skilsmässor; och dess förslag kommer, om det antas, att öka skilsmässornas antal o. s. v.

Utskottet, som fromt och enfaldigt anammat lagberedningens förslag, får naturligtvis samma underbetyg som beredningen: utskottet har varken förstått motionerna i ämnet eller äktenskapslagstiftningens uppgift, ja, utskottet har över huvud taget icke förstått verkligheten. Och av sin missuppfattning av lagen och rättsuppfattningen har utskottet låtit sig ytterligare förvirras. Utlåtandet vimlar därför enligt herr Reuterskiölds uppfattning av missförstånd och felaktigheter, i ett fall konstaterar han en »total brist på förståelse».

Icke nöjd med att kritisera ihjäl vad utskottet verkligen sagt, låter herr Reuterskiöld sin straffande färla drabba även sådant, som utskottet icke sagt, såsom då han menar, att utskottet påstått, att *lagen* enligt dess uppfattning skulle huvudsakligen vara inriktad på vad man kallar olyckliga eller mindre lyckliga äktenskap men egentligen icke alls beröra, hava någon betydelse för eller på något sätt störande inverka på normala äktenskap. Utskottet har icke sagt detta, utan det av herr Reuterskiöld citerade yttrandet har utskottet fällt endast beträffande »en stor del» av förslagets bestämmelser. Och att man ej får sätta likhetstecken mellan delen och det hela, det hör visst till de elementära satserna i logiken.

Den kuggning, som utskottet sålunda undergått, borde ju för oss vara ganska nedslående. Någon tröst i bedrövelsen är det ju, att vi såsom bröder i olyckan kunna räkna icke blott lagberedningen utan även förutvarande justitieministern och hans lagavdelning samt lagrådet — för att nu icke tala om de danska och norska lagberedningarna.

Emellertid är det klart, att professor Reuterskiöld, med det ganska ringa värde, han sätter på detta lagverk, anser, att propositionen bör avslås. Och det yrkar han också. Energiskt. Först hemställer han, efter tio och en halv sidors kritik, om avslag å utskottets förslag i dess helhet. Men icke nöjd härmed, fortsätter han sedan i den speciella delen av sin reservation och yrkar ytterligare avslag å trettioen särskilda paragrafer av de lagar, som han i den allmänna delen klubbat ihjäl en bloc, varjämte han, för den händelse riksdagen ändå icke skulle finna förslaget alldeles tillintetgjort, yrkar omformulering av sjutton paragrafer.

Det positiva innehållet i herr Reuterskiölds reservation torde kunna sammanfattas sålunda:

I vårt land finnas för närvarande två på motsatta åskådningar grundade olika *arter* av äktenskap: hemäktenskapet och det fria äktenskapet eller Stockholmsäktenskapet. Hemäktenskapet grundar sig på

gammal nedärvd tradition och åsyftar att åstadkomma en över individerna höjd enhet: familjen, i vilken makarna ingå som medlemmar. Denna art av äktenskap är fortfarande den normala i vårt land och kan fortfarande i huvudsak finna ett riktigt uttryck i 1734 års giftermålsbalk, hur gammal och skröplig den än kan synas vara.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Den andra arten av äktenskap, Stockholmsäktenskapet, är enligt professor Reuterskiöld egentligen endast en finare form av konkubinat, vilket icke utesluter, att det moraliskt kan vara av samma värde som hemäktenskapet. Det som huvudsakligen utmärker det fria äktenskapet är, att bägge makarna äro upptagna av förvärvsverksamhet utanför hemmet, och för övrigt är det ej sällan med avsikt barnlöst. Enligt herr Reuterskiölds mening är det föreliggande förslaget uteslutande avpassat för det fria äktenskapet, Stockholmsäktenskapet, men passar icke alls för hemäktenskapet, trots att utskottet ävlats att oupphörligen tala om vad som kräves för hemmet, familjen o. s. v.

Sedan övergår reservanten till att tala om en tredje art av äktenskap, nämligen de religiösa, men huruvida det religiösa äktenskapet i själva verket är ett tredje slag av äktenskap, eller om det endast är en underart av hemäktenskapet eller om det rent av kan förekomma såsom en variation av det s. k. fria äktenskapet — det framgår icke riktigt tydligt av reservationen.

Vad skall man nu säga om denna reservationens syn på frågan? Jo, det är naturligtvis alldeles riktigt, att inom olika samhällsklasser och på olika orter i vårt land förekommer en olika gestaltning av äktenskapet, en olika arbetsfördelning mellan makarna. Inom åtskilliga klasser, särskilt inom lantmännens, är det vanligt, att mannen huvudsakligen är den, som utövar den yttre förvärvsverksamheten, medan hustrun huvudsakligen sysslar med hemmets vård och skötsel. Inom andra klasser, särskilt industriarbetarnas i städerna, är däremot mera vanligt, att båda makarna utöva förvärvsverksamhet utanför hemmet. Från konstaterandet av nu nämnda förhållande är det emellertid ett långt steg till att, som herr Reuterskiöld gör, slå fast existensen av två alldeles artskilda former av äktenskap. I själva verket är det icke alls ovanligt, att även på landsbygden hustrun utom sin verksamhet för vårdandet av hemmet jämte mannen har förvärvsverksamhet utom detsamma, och vad industriarbetarna angår, lär det nog vara så, att även de hustrur, som ha förvärvsarbete utanför hemmet, merendels också få sköta hushållet, så att den skarpa distinktionen mellan de bägge slagen av äktenskap är uteslutande herr Reuterskiölds egen uppfinning.

För övrigt är det att märka, att herr Reuterskiöld själv ställer hela detta konstrika system på huvudet genom det erkännande han gör på ett ställe, att förhållandena kunna vara sådana, att på grund av mannens sjukdom eller oförmåga på annan grund, mannens roll att vara hemmets utåt ansvariga organ kan få överflyttas på hustrun och att detta också kan åstadkommas genom överenskommelse mellan makarna, utan att hemäktenskapet därigenom upphör att vara ett hem-

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

äktenskap. Men i så fall frågas: Vad återstår då av hela det fina systemet?

Herr Reuterskiölds påstående, att det föreliggande förslaget icke alls passar för det s. k. hemäktenskapet, är obevisat och oriktigt. Lagberedningen betonar ständigt i sina motiv vikten av den på hemmets uppehållande riktade verksamheten, och flera bestämmelser finnas också, varigenom det göres möjligt för makarna att lämpa sina rättsförhållanden efter den olika fördelningen av arbetet. Makarna äro icke skyldiga att använda den reglering, som lagen fastslår såsom den normala, i alla fall, utan de kunna göra avvikelser därifrån. De kunna exempelvis i mycket stor utsträckning anordna sina förhållanden på annat sätt, än lagen stadgar, genom äktenskapsförord, och vidare kan, om de finna det lämpligt hustrun överlämna åt mannen generell fullmakt att förvalta boets och hemmets angelägenheter.

Till någon belysning av huru herr Reuterskiöld i detalj tillämpar sina kritiska principer, skall jag endast tillåta mig att framdraga ett par exempel. Den nu föreslagna 1 § i 5 kap. lyder, som bekant: »Man och hustru äro skyldiga varandra trohet och bistånd; de hava att i samråd verka för familjens bästa.» Denna avfattning tar enligt herr Reuterskiölds påstående endast sikte på det s. k. fria äktenskapet, och passar icke alls för det s. k. hemäktenskapet.

Hur vill då herr Reuterskiöld avhjälpa denna brist? Jo, på ett ganska originellt sätt. För det första vill han utbyta ordet »bistånd» mot ordet »hjälp». I stället för att det står: »Man och hustru äro skyldiga varandra trohet och bistånd», måste det heta: »Man och hustru äro skyldiga varandra trohet och hjälp», denna viktiga förändring har för övrigt också påyrkats i en motion av en annan professor. För det andra måste uttrycket »de hava att i samråd verka» utbytas mot »de hava att i samråd *endräktigt* verka» och slutligen måste »för familjens bästa» utbytas mot »för det gemensamma hemmets bästa». Gör man dessa av herr Reuterskiöld påyrkade förändringar, då har man klarlagt, att hemmet är ett överordnat samfund.

En ännu egendomligare reservation har herr Reuterskiöld fogat vid de 7—11 §§ i 5 kap. Dessa paragrafer innehålla en del bestämmelser om makars ömsesidiga underhållsplikt och rättighet att uttaga bohag ur det gemensamma boet, då de på grund av söndring leva åtskilda, om domstols rätt att göra modifikationer i sina egna beslut och i makarnes avtal i dylika frågor samt om makars plikt att lämna varandra upplysningar om sina ekonomiska förhållanden. Om dessa bestämmelser säger nu herr Reuterskiöld, att de äro oförenliga med hemäktenskapet. I fråga om det fria äktenskapet åter anser han, att de blott skulle fördröja en upplösning, som ligger i dessa äktenskaps egen inneboende natur, och därför yrkar han helt grymt, att paragraferna skola strykas. Oaktat han sålunda erkänner, att »de fria äktenskapen» genom dessa bestämmelser skulle tillförsäkras en något större livskraft och oaktat han erkänner, att även dessa äktenskap till sin moraliska halt kunna vara lika värdefulla som hemäktenskapen, vill han förvägra dem stödet av de föreslagna

bestämmelserna. Jag undrar, om det finns många representationer, där man är villig att ansluta sig till sådana lagstiftningsgrundsatser. Kanske har jag spillt alltför många ord på herr Reuterskiölds reservation. Men det är ju så, att flera ledamöter, även av denna kammare, anslutit sig helt och fullt till herr Reuterskiölds mening. Den föregående ärade talaren här yrkade ju också bifall till herr Reuterskiölds reservation. Jag har därför ansett, att icke bara frågans vikt utan även hänsynen till opponenterna kräver, att man försöker vederlägga oppositionen även med annat än voteringssedlarna. Ty för min del är jag ganska övertygad om, att när voteringen kommer, kammaren, liksom riksdagen i dess helhet, skall med ganska stor majoritet antaga detta förslag. När kammaren det gör, tror jag det kan ske i det trygga medvetandet, att kammaren då lägger slutstenen till en lagbyggnad av imponerande resning och med en inredning, som i stort sett skall visa sig vara väl avpassad både för nutidens och en långt överskådlig framtids behov.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Det kan i det sammanhanget vara på sin plats, att härifrån riktas ett ord av tacksamhet till det arkitektkollegium, om skapat lagbyggnaden. Landets kvinnor hava redan såsom tillbörligt är, framfört sin tacksamhet i detta ärende. Men jag menar, att det vore ett misstag att tro, att icke även vi män här hava skäl att känna oss tacksamma. Ty för oss kan det i själva verket ej vara någon fördel att åtnjuta en av vårt rättsmedvetande underkänd företrädesställning. Det är just denna männens gamla rättsliga företrädesställning som detta lagförslag går ut på att borttaga. Den åsyftar att på viktiga områden av vårt liv genomföra, så vitt det är möjligt, full och hel rättvisa. Och det gör förslaget enligt min mening på ett sätt, som ej rubbar vare sig hemmets enhet eller familjelivet, värden som vi sedan gammalt äro vana att sätta högt.

På denna grund, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Om man finge bedöma svenska folkets intresse för det spörsmål, vi i dag behandla här i kammaren, efter det sätt, varpå kammarens bänkar äro besatta, kunde man verkligen frukta, att vår nations framtid ej blir synnerligen stark. Det är dock att hoppas, att intresset för ämnet är något större bland folket än bland andra kammarens ledamöter. Då jag vid remissen av den kungl. propositionen tillät mig att yttra några få ord och även sedermera var med att frambära en motion i ämnet, var det icke för att framhålla den synnerliga vikten och betydelsen av att jag uppträdde, utan just för att markera, att jag betraktade denna fråga som så utomordentligt stor för folket i dess helhet och därför att det tarvades, att frågan sågs från alla sidor, icke blott från juristernas.

Jag har anledning tacka utskottet för den ingående behandling, som det givit motionen och det yttrande jag hade vid remissen av lagförslaget. Utskottet har svarat synnerligen ingående på mina framställningar, och jag finner så mycket mera skäl till tacksamhet, som

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

jag erinrar mig, hur ett yttrande i fjol över en motion från samma håll besvarades. Då insinuerades det nära nog, att jag ej var värdig ett svar. Nu är min tacksamhet stor, ty man tycks ha slagit in på en annan bog. Att svaret icke precis på alla punkter övertygar mig, det må nu vara, men det hindrar dock icke, att jag känner mig mycket förbunden för den grundliga behandling min framställning fått.

Om vi sedan skola övergå till själva frågan, så vill jag först konstatera, att det, som egentligen var det bärande i det anförande jag höll vid remissen, var, att jag tillät mig tvivla på, att man hade valt den lyckligaste vägen, då man hade gått ut från vissa förutsättningar i och för äktenskapets om jag så får säga ekonomiska del, och jag trodde att man kunde ha vunnit en hel del mer och framför allt på ett behagligare sätt genom att välja några andra utgångspunkter.

Jag erkänner så gärna, att vilken väg, på vilken man än vill lösa denna utomordentligt svårlösta fråga, det uppstår många svårigheter. Det tager emot på många ställen. Ingen lösning har blott fördelar, varje lösning har också nackdelar. Då gäller det naturligtvis att väga fördelar och olägenheter mot varandra. Vid remissen underströk jag, att det kunde vara skäl i att allvarligt pröva den linjen, huruvida inte det, som under äktenskapet förvärvas av makarna, kunde även under äktenskapet vara deras gemensamma egendom. Man har mycket litet gått på djupet vid utredandet av detta spörsmål. Det ser ut, som om man à priori velat säga: så får det ej vara, det stöter på för många svårigheter. — Nåväl, jag erkänner, att det finns svårigheter även på den linjen. Man kan ju genast konstruera upp en och säga, att det genast blir fråga om hur tilläventyrs det gods skall behandlas, som under äktenskapet förvärvas av makarna, när det förvärvade godset skulle vara gemensamhetsegendom. Ja, jag tycker, att det skulle just icke vara svårt att juridiskt klara upp det. Det skulle väl ställa sig mycket enklare än alla dessa saker, som man har måst gripa till just från den utgångspunkt, som man har, att ingenting av vad makarna förvärvat skall vara egentligen gemensamt i sträng mening under den tid äktenskapet varar. Man hade givetvis kommit ifrån många av dessa paragrafer angående dessa saker, som, det tror jag, varken lagberedningen eller andra, som haft med denna lags utformning att göra, precis hava tyckt om. Dessa paragrafer ha helt enkelt kommit till såsom en absolut konsekvens på grund av den intagna utgångspunkten i det kungl. förslaget. Detta söker man komma ifrån, åtminstone delvis genom att säga: Ja, det där är avsett rätteligen för att rätta till missförhållanden. — Ja, jag har hört ute i diskussionen uttalanden, som fallit så här: Dessa paragrafer äro egentligen icke avsedda för de normala äktenskapen, ty för dem behöver man ej lagen; utan det är just när det börjar att inte gå precis så bra inom äktenskapet, som dessa paragrafer skola användas. Jag erkänner så gärna och i likhet med den senaste ärade talaren, att den nuvarande lagens bestämmelser för dessa fall, där äktenskapen hålla på att gå isär, icke äro tillfredsställande. Men det är ju den skillnaden med detta lagförslag, att förslaget anger dessa paragrafer som norm för alla äktenskap. Det är nämligen betydlig skillnad mot att i ett lagförslag pointera, att det

och det skall inträda först vid den eller den brytningen eller överhuvudtaget när missförhållanden redan inträtt. Det kan naturligtvis icke riktigt hålla, när man det ena ögonblicket i en diskussion säger: Ja, denna lag anser jag icke att man bör taga hänsyn till, när äktenskapen äro goda — och i det andra ögonblicket säger: Just med denna lag tror jag det skall gå att skapa det goda äktenskapet. — Detta håller icke; dessa skäl skära sig mot varandra.

Nu kan det väl hända, att om man tager ut en eller annan bestämmelse och blott ser på den — det ha många av reservanterna gjort, här finns ju en oerhörd massa detaljreservationer — så verkar den bestämmelsen, såsom man hitintills åtminstone sett, otillfredsställande, för att icke säga något starkare. Det är tydligt att en sådan bestämmelse som exempelvis 8 kap. 6. § verkar mycket stötande tagen i och för sig. Jag får säga, att när jag läste lagberedningens förslag, det var just denna paragraf som föranledde, att jag försökte mycket starkt tränga in i saken. Jag tyckte det här gick till sådan ytterlighet. Jag vill medgiva, att med de förutsättningar, från vilka man utgått, denna bestämmelse måhända behöves; den är ett led, såsom denna lag är lagd. Men då vill jag också säga, att när jag försökte sätta mig in i bestämmelserna för övrigt, jag fick det intrycket, att dessa bestämmelser voro så oändligt skärande och brytande emot åtminstone den åskådning jag i all min tid hade haft, att jag gjorde mig den frågan: Vore det inte ändå skäl i att reflektera över, huruvida det inte kunde vara bättre att utgå från andra förutsättningar, varigenom man skulle kunna undvika dessa bestämmelser, som jag fann så otillfredsställande? Det är just här, som själva anledningen och grunden till mitt yttrande vid remissen ligger.

Utskottet har i ty fall något missförstått mig då det härvidlag svarat. Ty det jag gjorde anmärkning mot var icke, att detta i och för sig står i lagen, sådan den är sammansatt, utan jag gjorde blott en jämförelse för att kunna se på de uppkommande olägenheterna och undersöka om icke dessa olägenheter skulle kunna kännas så allvarliga, att de skulle kunna föranleda därtill, att man hellre slog in på vägen med gemensamhetsegendom beträffande vad som förvärvas under äktenskapet. Det var det hela; någon annan mening hade jag icke med min framställning.

Då man talar om konsekvenserna av 8 kap. 6 §, finner jag det synnerligen märkvärdigt som utskottet yttrat, då det beträffande hänvisning till sed och rådande uppfattning sagt på följande sätt: »vad angår de praktiska konsekvenserna för nutida förhållanden, torde den exempelvis närmast tala för, att ersättning skall utgå till den hustru, som arbetar på sin mans affärskontor, men icke till den, som biträder sin man vid skötande av jordbruk». Jag begriper sannerligen inte, varför inte en hustru, som sysselsätter sig med jordbruk, skall i ekonomiskt avseende behandlas på samma sätt som en, som är anställd på ett kontor. Det förstår jag sannerligen inte, om det är ekonomien man skall trygga.

En annan sak, som jag såg i sammanhang med alla dessa många bestämmelser, som ytterst skola reglera förhållandena, var, att jag

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

gjorde ett tankeexperiment, som jag skall be dem, som intressera sig för detta, att litet grand följa. Jag tänkte mig nämligen ett äktenskap, där den ena kontrahenten hade absolut ingen egendom och den andra en avsevärd egendom. Och den som hade egendomen, var naturligtvis den, som själva förvärvsverksamheten, vare sig det var jordbruk eller någon annan näring, konsentrerade sig omkring. Då skulle enligt detta lagförslag så ytterst många ekonomiska regleringar ske. Där skulle ske ersättning för arbete. Där skulle beräknas en viss ersättning eller åtminstone ett visst värde av hemarbetet. Där skulle vart år göras upp en slags kontokurant, huruledes man hade det inbördes, och en ekonomisk avräkning skulle följa, något så när som i ett enkelt bolag. Jag tänkte då så här. Ponera nu, att jag själv hade varit den fattiga maken och att den, som jag var gift med, hade varit den, som hade haft egendomen. Alla dessa procedurer skulle då genomgåtts. Jag antar, att den andra maken visst inte hade brutit mot någon enda av alla dessa ekonomiska paragrafer utan tvärtom hade på ett klart sätt, så att inte lagen hade haft det minsta att anmärka, rangerat det ekonomiskt för mig som den fattiga maken. Då får jag verkligen säga, att ett sådant äktenskap skulle i all sin lagliga ekonomiska korrekthet ha känts åtminstone för mig alldeles olidligt. Det vågar jag påstå. Jag skulle känt det såsom ett så oerhört beroende av den make, som hade egendomen, att jag försäkrar, att det skulle känts outhärdligt. Jag vet nu inte, om en dylik uppfattning, en dylik känsla delas av så många inom vårt folk. Det tör hända, att den där ekonomiska affärsmässigheten har trängt så djupt in bland folket och så dominerar överallt, att det är den förhärskande känslan hos den stora majoriteten. Men så har det inte varit hos mig. Jag tycker, att i stället för att skapa en självständighet hos makarna, så skulle detta skapa en bitter känsla av osjälvständighet hos den fattiga maken gentemot den rika. Detta är själva grunden, varför jag har opponerat mig mot detta förslag och önskat, att åtminstone under den tid äktenskapet varar man finge arbeta gemensamt och känna, att vad man då sökte skrapa ihop, också bleve till gemensamt bruk, så att man kunde ha fog att säga: det är vårt, det är vårt gemensamma. Nu, såsom denna lag ligger, finns det strängt taget ingen gemensamhet i ekonomiskt avseende, förrän äktenskapets upplösning sker på det ena eller andra sättet. Precis i det ögonblicket inträder gemenskapen. Då kan man säga: vi. Jag kan inte hjälpa, att jag tycker, att det hade varit mödan värt att söka göra någonting för att denna gemensamhetskänsla skulle kunnat finnas även under den tid äktenskapet varar och försiggår på det sätt, som vi älska att kalla normalt och som vi önska att det bör vara. Då jag vidare finner, att just ett framgående på den linjen, oaktat jag medgiver, att det finns svårigheter och stötestenar, hade haft en utomordentligt stor betydelse, och då jag inte kan värja mig för den tanken, att man inte har nedlagt den minsta goda vilja för att försöka det, så kan jag inte skänka det erkännande åt det här lagförslaget, som jag eljest så gärna skulle velat. Ty jag inser alltför väl, att det finns många utmärkta partier i detsamma och att framför allt, när det går

sämre i ett äktenskap, de bestämmelser som nu föreslås äro bättre än de nuvarande. Det är solklart.

Men man kan fråga sig också en annan sak. Hur är det? Inverka lagarna egentligen så mycket på vårt folk i den inre bemärkelsen i viss riktning? Ja, det är naturligtvis svårt att besvara den frågan. Att de inverka något, är klart. Men hur mycket — det kan man knappt komma på det klara med. Men hur därmed än förhåller sig, så har jag under min långa levnad åtminstone trott mig göra den erfarenheten, att när det finns en hel del normerande bestämmelser, om vilka man säger: detta är det rätta och det normala, så skall det gå till, då förleder det så mången gång till en obetänksamhet, som inte riktigt tänker på följderna. Då säger man: ja, har jag fått en rättighet, så är det därmed nästan tvunget, att jag skall begagna den. Det är det jag fruktar också här. Man kommer att söka begagna denna lag, när det egentligen inte behövs, när det i fortsättningen av begagnandet otvivelaktigt leder till skada. Ty denna lag har ändå en inre motsägelse, som även dess ivrigaste förespråkare inte komma ifrån. Man vill här nämligen slå fast, att båda makarna skola ha i det stora hela full handlingsfrihet var för sig, var över sitt gods. Men verkan av det skall ändå bli en gemensamhet. Det har jag så synnerligen svårt att förstå, hur det skall kunna vara möjligt. I det svar, som jag har fått på det yttrande, jag hade vid remissen, har ju också framkommit det, att jag i viss mån tagit fel i det avseende, att beträffande den del av egendomen, som make skall äga att råda över såsom sitt eget gods, även den andra maken skall ha ett visst inflytande. Utskottet anser, att detta gäller blott ifråga om vad som avhandlas i 6 kap. 4, 5 och 6 §§. Ja, det har jag inte alls förbisett, att där är det ju tvingande. Men vad 6 kap. 3 § rätteligen innehåller, det har varit litet smula oklart för mig. Jag vet icke, hur man egentligen skall tyda densamma. Jag har funnit, att den icke har samma lydelse som t. ex. 9 kap. 1 §. I 6 kap. 3 § heter det: »Make vare pliktig så vårda sitt giftorättsgods, att det ej otillbörligen minskas andra maken till förfång». Men i 9 kap. 1 § står det: »Make vare berättigad att efter ansökan vinna boskillnad: 1. om andra maken genom vanvård av sina ekonomiska angelägenheter» etc. Det är följaktligen olika innebörd, det kan jag förstå, i dessa båda ställen. Hur mycket och hur litet influerar bestämmelsen i 6 kap. 3 § på makes dispositionsrätt över sitt giftorättsgods? Ja, det är tydligt, att giftorättsgodset kan minskas, bara det icke blir »otillbörligt». Vid alla affärsföretag och många andra med för resten kan man nästan inte, förrän företaget är slutfört, se, om det lett till minskning av den makes egendom, som företagit transaktionen. Jag tror, att i många fall, när det inte var nödvändigt att göra denna ekonomiska transaktion, så kan den andra maken säga, att den var »otillbörlig», ty den behövdes inte. Och jag vet inte, vad man skall svara på det. Säkert är nog, synes det mig, att ifrågavarande paragraf kan bliva en tämligen tänjbar kautschukparagraf.

Dock finner jag, att man trots alla försök inte kunnat fullt genomföra det där, att varje make skall handla självständigt som han

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

vill, men att det likväl skall verka som en enhet. Ty när man kommer till barnen och vad därmed har sammanhang, då är det absolut omöjligt. Och jag tycker, att kunde det gå på det gebitet, så borde det väl även kunnat gå för sig ifråga om reglerna för den egendom, som förvärvas under äktenskapet. Det har varit åtskilligt tal om vad denna lag skulle ha för verkan på bondejorden och dess brukare i stort sett. Jag skall inte inlåta mig på det. Naturligtvis kommer den i likhet med en del andra missgrepp som vi gjort på olika områden — inte ifråga om äktenskapslagstiftningen utan ifråga om delningen av jorden — att verka iturivande. Men inte tror jag, att det blir värre än en del andra saker. Och så fruktar jag, att om jag inlåter mig på den sidan av saken, så slungar man mig naturligtvis i ansiktet, att det är blott och bart egoism, som dikterar mitt uppträdande, och det är det sannerligen inte.

Jag tror, att jag med få ord kan sammanfatta det som har varit min drivfjäder, de synpunkter jag har, i de orden: man skall helt säkert inte utan nödtvång, starkt nödtvång lossa på det, som binder kontrahenterna i äktenskapet samman så nära som möjligt, man skall skapa så få anledningar som möjligt till brytningar, här närmast ekonomiska brytningar. Ty livet är dock inte blott lust och glädje. Det är väl också motgångar, och det kan hända, att just under motgångarna, om lagarna äro skrivna så, att man då skall rycka in för att tillgodose sin egen rätt enligt lagen, det kan bliva ännu värre.

Man har här visserligen försökt med exempelvis medlingsinstitutet. Ja, jag tror mycket på medling. Den kan vara mycket nyttig i många fall, när den frivilligt påkallas av parterna. Men däremot en *lagtvungen* medling anser jag vara det sämsta man kan företaga sig. Man hade någonting liknande förut i den prästerliga varningen för oenighet i äktenskap. Vad gav den för resultat? Jo, att det blev sjudubbelt bittrare. Så blir också medlingen ovillkorligen en etapp på vägen att göra det om möjligt ännu bittrare, när medlingen står såsom en lagtvungen procedur, som man i vissa fall icke kan gå förbi. Jag tror därför, att då lagen skall så att säga vara normerande, skall visa, hur lagstiftarna i stort sett tänka sig, att det skall handlas på det livsområde, som det här gäller, så hade det varit allt skäl i att man hade sökt slå mera in på det som samlar än på det som söndrar. Här är det tillräckligt med ämnen, som söndra ändå, och skall var och en taga ut sin rätt till den yttersta kanten och det är två kontrahenter, då är söndringen ofrånkomlig. Då är det säkert, att vare sig giftermålet sker, som den föregående ärade talaren relaterade från en av reservationerna, »på stockholmska» eller på annat sätt, så går det icke väl ändå. Det är just, som jag förut uttryckte mig, möjligheten att under själva äktenskapet känna, att man även på det ekonomiska området arbetar gemensamt, att man verkar så att säga till största enighet, till bättre framtid för sig själv och för familjen för övrigt, det är denna känsla som helt och hållet förkväves genom riktningen i denna lag. Ty den kan ju icke ha någon nytta, förrän man kan tänka på upplösning av äktenskapet. Det komma herrarna icke ifrån.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Jag vill ännu en gång understryka, att vad jag här har yttrat, det har jag gjort endast och allenast, därför att jag icke har kunnat förmå tillägna mig denna åskådning, som lagberedningen, Kungl. Maj:t och utskottet här ha. Det må vara fel av mig att icke kunna göra det, men så är det. Och jag tror icke jag står precis så ensam ute bland folket. Jag har hört rätt många, som icke heller kunnat tillägna sig densamma. Ja, i grund och botten komma nära nog alla småreservationerna på samma linje. Ty var och en, som vill ha det på ett annat sätt än som här föreslås, bryter itu den tankegång, som ligger till grund för detta lagförslag. Det är tydligt, att vad jag nu uttalat gäller icke bara en ändring på den där lilla punkten. Det är själva grunden det gäller, såsom jag yttrade vid remissen. Och då jag icke kan godkänna den, tror jag icke lagen blir till lycka för vårt folk. Jag är kanske skeptisk på det området. Men jag har den åsikten, att ett folk kan reda sig med dåliga lagar och t. o. m. dålig regering och riksdag, men med dåliga hem reder sig aldrig ett folk. Och det är det jag fruktar med den tendens, som går genom denna lag, att hemmen bliva sämre, än om man hade tagit en annan utgångspunkt.

Det är därför, herr talman, som jag yrkar avslag på det föreliggande lagförslaget.

Herr Welin: Herr talman, mina herrar! Jag skall börja med det erkännandet, att det visst icke är bra som det är med den nu gällande äktenskapsrätten. Det är åtskilligt, som behöver ändras. Framför allt gäller detta mannens målsmanskap, varom väl meningarna icke äro vidare delade. Så gott som alla torde erkänna, att det är olämpligt i sin nuvarande form. Det finns nog också en hel del andra punkter i den nuvarande äktenskapslagen, som kunna behöva undergå ändringar i den mån de visa sig vara alldeles uppenbart till skada för hemmet och för sammanlevnaden inom detta. En brist är också, att bestämmelserna i vår nuvarande äktenskapslagstiftning tillkommit vid många olika tillfällen och därför icke förete den enhet, som fordras. Det nu föreliggande lagförslaget har det företrädet, att det karakteriseras av en bestämd genomgående enhet. Allt är ställt under samma synvinkel. Det bör därför ur den synpunkten, när förslaget blir lag, såsom det tydligen blir, vara lätt att förstå och tillämpa den.

Men detta hindrar icke, att man kan finna åtskilligt i den nya lagen, som är mindre tillfredsställande. Detta kan ju till en del förklaras därav, såsom också framhållits av den förste talaren, att lagen onekligen tillkommit under stor brådska. Visserligen har första lagutskottets ärade ordförande sökt bemöta detta. Men det är alldeles oförnekligt, att det varit till gagn om förslaget remitterats till andra myndigheter än lagrådet, och det hade varit önskligt, att folket och framför allt riksdagsmännen haft längre tid att sätta sig in i lagen. Detta framgår bl. a. av de likartade lagförslagens behandling i Norge och Danmark. I Norge har lagförslaget ännu icke framlagts för stortinget, och i Danmark, där det framlades för jämt ett år sedan, har

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

det ännu icke gått till avgörande, utan har man tagit sig god betänketid. Men hos oss skall lagförslaget genast trumfas igenom. Det blir inte tillräcklig tid att sätta sig in i detaljerna vare sig för riksdagen eller för den stora allmänheten. Jag påminner mig en händelse, som inträffade vid ett valmöte, som hölls i Västergötland. Jag tror det var 1914. Det gjordes från vänsterhåll anfall på högern för dess mindre reformvänlighet. Jag sökte försvara högern och sade, att den visst icke var reformfientlig, men den ville, att reformerna skulle ske på sådant sätt, att reformförslagen bliva väl genomtänkta, och att de komma att motsvara folkets behov. Då invände en närvarande stationsinspektor: »Nej, det skall gå fort.» Jag tror, att han talade ur djupet av vår tids lagstiftningsarbetes väsen. Så har det varit med en hel del förslag som förelagts riksdagen. De ha genomdrivits på sådant sätt, att man kan säga, att det i första rummet skulle gått fort. Hur pass väl reformen genomfördes, det har fått komma i andra rummet.

Den stora brådskan ifråga om den här föreliggande äktenskapslagstiftningen sammanhänger i främsta rummet med det gemensamma skandinaviska lagstiftningsarbete, som jag antytt, och som den förste talaren rätt mycket var inne på. Jag tror, att man i detta fall tager väl stor hänsyn till de övriga skandinaviska länderna. Jag finner det t. o. m. olycksdigert, att vi på det sättet skola taga så stor hänsyn till dessa länder. Hade vi icke det gjort, så hade vi kunnat lägga vårt reformarbete på detta område, liksom på andra områden, mera efter rent svenska linjer. Vi skulle vid denna omarbetning av äktenskapslagen ha kunnat bättre anpassa oss efter rent svenska förhållanden och på det sättet helt visst fått en lag, som varit betydligt bättre, det vågar jag säga, och framför allt mera anpassad efter det svenska folkets gamla uppfattning och dess vana att se på dessa saker. Nu går det sannolikt därhän, att vi komma att taga en hel del bestämmelser, som tillkommit enbart ur mellanskandinavisk synpunkt, men som parlamenten i de övriga länderna komma att avslå. Vi ha sålunda bortkastat rent svenska synpunkter på detta område till förmån för mellanskandinaviska, som kanske aldrig i övrigt komma till beaktande. Jag kan icke förstå, att det skall vara så nödvändigt att i detta fall anpassa sig efter det gemensamt skandinaviska. Jag tror tvärtom, att på detta område mera än på de flesta andra områden gäller att se till, vad som passar just för det land, där lagen skall tillämpas. Ett helt annat förhållande blir det, då det gäller t. ex. handel, samfärdsel, myntväsen o. s. v. Där är det helt naturligt, att man skall söka ordna förhållandena så, att de bli lämpliga för alla de skandinaviska länderna. Så vitt jag kan se, är det ifråga om äktenskapslagstiftningen endast två punkter, där så kan behöva vara fallet, nämligen i fråga om vigsel och skilsmässa. Där kan det ju ha sin betydelse. Och just på grund av att denna lag blivit en mellanskandinavisk lag, har också den invändningen med fog kunnat göras mot densamma, nämligen att den är en »juristlag», d. v. s. att den framför allt tillkommit under påverkan av juristsynpunkter, under det att den stora allmänheten har

stått tämligen fjärran icke blott ifråga om lagens tillkomst, utan också, att man tagit bra liten hänsyn till, vad lekmannaförståndet haft att säga på denna punkt.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Detta mera sagt som inledning.

Vad avser nu egentligen en sådan lag som denna? Jag har sökt i utlåtandet för att finna ett svar på, vad utskottet anser syftet vara med lagen. Det kan hända det står där, men jag har icke funnit det. Det har refererats i någon reservation på det sättet, att det skulle vara att konsolidera hemmen. Jag förstår nu icke riktigt fullt, vad som skulle ligga i detta uttryck, men det skall väl betyda, att lagen avser att stärka hemmen. Ja, ändamålet med en sådan äktenskapslag som denna och över huvud taget varje äktenskapslag måste ju vara att stärka hemmen och stärka grundvalarna för hemmen, nämligen äktenskapen. Principen åter för äktenskapen bör ur etisk synpunkt vara enhet, gemensamhet makarna emellan. Och vid denna gemensamhet måste sådana etiska krafter vara av betydelse såsom plikt, trohet, kärlek, offervillighet, försakelse, hänsynstagande, ansvar gentemot hemmet och makarna inbördes, alltså i stort sett samhörighetskänslan i dess olika former. Endast på det sättet kan man få goda hem, som kunna bidraga till att fostra både gamla och unga och framför allt unga samt dana dessa till goda samhällsmedlemmar. På samma gång kan ett hem, som ledas av sådana grundsatser, bliva en kraftkälla även i ekonomiskt avseende.

Men man har icke på långt när samma förutsättning för goda hem, när makarna skola intaga den ställning till varandra, som den nya lagen både förutsätter och uppammar. Här skall det nämligen vara två tämligen fria individer, som stå i ett slags affärsförhållande till varandra. Det förutsättes, att var och en av dessa skola stå på sin ekonomiska och juridiska rätt. Enheten, samhörighetskänslan blir alltså här något underordnat. Det blir individualismen, som träder fram i främsta rummet med krav på rättigheter. Självviskheten, egoismen får härigenom lätt insteg i sammanlevnaden. Det blir icke en fostran till större och högre uppgifter, varken för de gamla eller de unga. Det är ju klart, att det måste vara en viss likställighet i rättigheter inom äktenskapet, men ju längre man driver denna likställighet, desto sämre blir äktenskapet i etiskt avseende. Ju mer var och en skall se på sitt, desto olyckligare blir det i sammanlevnaden. Det är underligt, förefaller det mig, att man i så hög grad vid lagens utarbetande förbisett detta och i stället fått fram så mycket, som i hög grad synes främja den individualism, som jag här talat om. Naturligtvis är det en stor svårighet för lagstiftningen att här träffa det rätta. För min del är jag övertygad om, att man i detta fall för mycket tillgodosett likställighetskravet och därmed individualismen och för litet enhetskravet. Det är ju bra med likställighet i äktenskapet, men den får icke vara sådan, att de mera reella värdena uppoffras. Likställigheten får icke vara sådan, att den verkar upplösande på hemmen, icke sådan, att den onödigtvis drager den ena parten gentemot den andra inför domstol.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Det är väl ändå en av de huvudanmärkningar, som kunna riktas mot lagförslaget, att det alltför ofta hänvisar till domstolen. Nu heter det visserligen i en broschyr, som utgör ett föredrag, som nyligen hållits inför ett kvinnomöte här i Stockholm av en av lagförslagets upphovsmän och försvarare, att det icke är mer än i två fall, som myndighets ingripande kan påkallas, nämligen dels då ena maken uppenbart försummar sin underhållsplikt och dels då vissa tvister rörande barnen uppstå. När det nu inför ett kvinnomöte, där man gärna vill se idel gott i förslaget, säges, att det endast är två fall, där myndighetsingripande kan påkallas, så måste det verka ganska vilseledande. Jag vill naturligtvis icke säga, att det är avsiktligt vilseledande, men jag tycker verkligen, att föredragshållaren borde ha kunnat uttrycka sig på ett sätt, som icke behöft verka så vilseledande. Må så vara, att man kan sammanfatta alla de olika fall, då myndigheterna kunna ingripa, under nämnda två rubriker — då ena maken uppenbart försummar sin underhållsplikt och vid vissa tvister rörande barnen — men under vardera av dessa är det åtskilliga rättsfall, som kunna tillkomma. I t. ex. 5 kap. om makars rättsförhållanden nämnas åtminstone 4 fall, då man kan gå till rätta med varandra. I 6 kap. om makars egendom nämnes det 2 fall. I 8 kap om äktenskapsförord likaledes 2 fall. Jag skall nu icke vidröra kapitlen om boskillnad, hemskillnad och äktenskapsskillnad, där det ju är självklart, att rätten skall ingripa. Men då det gäller Lag om barn i äktenskap, är det 6 fall, då man kan gå till rätta. Och ifråga om 6 § i förordningen angående främmande trosbekännare är det 1 fall. Detta blir icke mindre än 15 fall, som lagen direkt omnämner. Hur man då kan säga, att detta är endast två fall, förstår jag icke. Då kan man nästan lika gärna säga, att det är endast ett fall, d. v. s. då makarna omöjligen kunna komma överens. Det går ungefär lika bra.

Det betänkligaste uttrycket i lagen för den individualistiska läggning, som den har, är det räknande, som man och hustru skola utföra gentemot varandra. Det är klart, att detta räknande måste uppamma misstroende. Makarna frestas att bevaka varandra och övervaka varandras ågärder och förvaltning. Var och en måste ju se till, att han får sitt. Ja, man kan t. o. m. vid årets slut verkställa en avräkning, och då kan man beräkna arbetet i hemmet i penningar. Det kan icke hjälpas, att detta blir — såsom sagts mångfaldiga gånger under debatter utanför riksdagen och även nu här i dag — ett slags bolagsförhållande. Och härav måste för framtiden uppkomma flera anledningar att anlita domstol för att få tvister lösta. Detta måste medföra en oerhörd påfrestning på äktenskapen. Man har många gånger invänt mot vad som sagts i detta fall, att de lyckliga äktenskapen reda sig nog, och de olyckliga gå i alla fall sönder. Men mot detta kan ju invändas, att det finns en oändlig massa äktenskap, som varken kunna sägas vara det ena eller det andra i det avseendet, och där kunna lätteligen tvisteämnen av det slag, som här antytts, uppkomma, och därigenom kan en spricka uppstå i förhållandet makarna emellan, vilket slutligen leder till det olyckiga äktenskapet.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Kan nu den nya lagen då månne gagna äktenskapsbildningen? Skola unga män och kvinnor under de nya förhållandena i samma utsträckning som hittills knyta äktenskapliga band? Ja, sannolikt skola kvinnorna vara hågade för det. Lagen är ju framför allt skriven till förmån för dem. Den har också kallats feministisk. Och då man vet, att kvinnornas inflytande vid äktenskapsbildningen är mycket stort, så är det att hoppas, att äktenskapsfrekvensen icke skall sjunka i vårt land, sedan detta förslag blivit lag. Men eljest skulle det icke vara förvånande, om männen bleve mindre hågade för äktenskapsbildning. Som bekant har Sverige mycket låg äktenskapskrekvens. Enligt de sista statistiska uppgifter, som äro gemensamma för hela Europa — 21 länder — nämligen för åren 1911—1913, befann sig Sverige i tredje rummet från slutet, nämligen nr 19, och hade under sig endast två länder, Finland och Irland. Och det är en ofantlig skillnad mellan Sverige och en stor del länder, t. ex. Belgien, Tyskland, Ryssland, Frankrike, Nederländerna m. fl. i fråga om äktenskapsfrekvensen. Jag skall nu icke tala om de länder, som stå högst, nämligen Balkanländerna. Men då Belgien har 8,01, Tyskland 7,81, Frankrike 7,73, Nederländerna 7,57, o. s. v., så har Sverige endast 5,92! Nu är det dessutom på det sättet, att den ringa äktenskapsfrekvensen i Sverige är sådan, att den för varje år visar ett nedgående. Ja, jag skall kanske icke säga för varje år, men i stort sett visar den nedgående. Om man tager 5-årsperioder, skall man tydligt märka detta, även om man för enstaka år kan påvisa ett uppgående. För 100 år sedan var äktenskapsfrekvensen i Sverige 8,73. Nu är den 5,88. Det är sålunda ett mycket starkt nedgående under dessa år. Under 10-årsperioden 1901—1910 var den i genomsnitt 6,00 och under 5-årsperioden 1911—1915 var den 5,88, sålunda ett nedgående fast inte stort.

Detta nedgående har också lagberedningen observerat, och den säger sig ha velat hejda äktenskapsfrekvensens sjunkande. Bedrägliga hopp, vågar jag säga. Äktenskapsbildningen kommer förvisso åtminstone för såvitt det beror på männen, att sjunka vidare, sedan lagen trätt i kraft. Det är inte osannolikt, att åtskilliga män skola draga i betänkande att ingå äktenskap, om de tänka på en hel del bestämmelser, som ingå i den nya lagen, vilka bestämmelser äro sådana, att de lätt kanske utan egen förskyllan kunna bli utsatta för en hel del ekonomiska obehag i ett äktenskap, där det på visst sätt skall vara gemensamhet men dock en genomgående egendomsskillnad. Mannen måste känna på sig, att det lätt kan bliva åtskilliga tvistigheter inom äktenskapet på grund härav. Men vad männen i allmänhet framför allt söker i hemmet, är lugn, frid och ro. Han vill slippa tvister och obehag, när han kommer hem; det har han tillräckligt av i sitt arbete ute i livet. Senare i dag — om vi hinna så långt — skola vi behandla en fråga, där det gäller att vidtaga åtgärder för främjande av äktenskapsbildnigen i Sverige. Ja, det är verkligen en fråga, som blivit synnerligen väl placerad på programmet för i dag. Sedan nu denna lag antagits, skola vi genast behandla frågan om främjande av äktenskapsbildningen i vårt land!

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Och det blir nog en stående fråga för framtiden även oberoende av den nya äktenskapslagen; det kan man vara övertygad om. Sannolikt komma nog många män att i stället för vanliga äktenskap, som herr Reuterskiöld i sina reservationer kallat hemäktenskap, välja andra, friare förbindelser, där man icke har samma förpliktelser, som man får i de äktenskap, som lagen avser. Naturligtvis har man icke avsett att främja fria förbindelser. Lagberedningen påpekar alldeles tvärtom, att den vill förebygga fria förbindelser. Men många av lagens bestämmelser äro sådana, att man icke kan komma ifrån, att de fria äktenskapen främjas.

Lagen kommer nog också att verka därhän, att den bidrager till upplösning av äktenskapen, till äktenskapsskillnad. Många makar skola helt visst komma att tröttna på detta räknande med varandra och den missämja, som därigenom framkallas. Det uppstår på grund av lagens bestämmelser, som jag redan påpekat, lätt små misshälligheter, som kunna utveckla sig mer och mer, och som till sist leda till skilsmässa. Och på grund av själva det nya systemet med giftorätt blir det nog många gånger frestande för en make att rent av driva det till skilsmässa.

Det borde väl åtminstone finnas valfrihet mellan det nya och det gamla systemet, så som jag jämte några andra av kammarens ledamöter i en motion påyrkat. En sådan valfrihet skulle nog särskilt vara av betydelse för landsbygden med dess egendomsförhållanden. För närvarande är det så, att den fasta egendom, som mannen eller hustrun fört med sig i boet eller senare ärver, är enskild egendom. Enligt den nu föreslagna giftorätten kan mannen eller hustrun vid en skillmässa bliva av med halva sin gård, såvida de icke varit förtänksamma nog att på förhand skydda sig genom äktenskapsförord. Detta kan medföra stor fara ur social och jordpolitisk synpunkt och kan, medföra stor sönderstyckning av bondejorden. Det borde helt naturligt i detta avseende kunna finnas två system, så mycket mer som vi också i verkligheten skola få två system för en tid framåt, nämligen så länge de gamla äktenskapen bestå, ty i huvudsak gäller för de gamla äktenskapen icke den nya lagen utom i fråga om målsmanskapets upphörande.

Jag vill till sist påpeka en betänklig sak i den nya lagen. Det är bestämmelsen om att, i händelse föräldrarna icke kunna enas om barnens personliga angelägenheter, så skall rätten på ansökan av endera maken avgöra, vilken av makarna som skall utöva bestämmanderätt. Detta måste vara menligt icke blott för förhållandet makar emellan utan även verka i hög grad nedsättande ifråga om föräldrarnas auktoritet i barnens ögon. I förenämnda motion ha vi föreslagit, att föräldramakten skall utövas av makarna gemensamt eller, där enighet icke kan nås, av fadern, såvitt icke annat är genom förord eller annat avtal överenskommet. Detta, att rätten skall avgöra i fråga om barnen, kan bli särskilt ödesdigert ifråga om barnens religiösa uppfostran. Det finnes i de nu föreslagna stadgandena i dissenterlagen en bestämmelse, att då föräldrarna ej kunna enas om, i vilken troslära barn skola uppfostras, domstolen skall utöva bestämmanderätten.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Det förefaller mig, som om att detta, som rör främmande trosbekännare, borde ha kunnat helt frigöras från de övriga lagförslagen och avslagits av utskottet för att återförvisas till ny utredning.

Såsom jag nu framhållit i mitt anförande, anser jag, att lagförslaget icke motsvarar de krav, som åtminstone jag vill ställa på en äktenskapslag, och därför säge jag helst, såsom också framhållits i den motion, som jag med flera avgivit, att lagen nu bleve avslagen och hänvisad till ny överarbetning. Men då jag för min del icke alls har någon förhoppning i denna riktning, har jag och mina medmotionärer i nämnda motion påyrkat en del ändringar, som kunde göra den nya lagen mera tillfredsställande. Även i fråga om den paragraf, varom överläggningen närmast rör sig, nämligen 5 kap. § 1, ha vi framställt ett ändringsförslag, som dock icke vunnit utskottets godkännande. Med anledning härav har herr Reuterskiöld avgivit en reservation, vilken utmynnar i följande förslag: »Sedan man och kvinna äro sammanvigda, erhåller hon hans släktnamn och följer hans stånd och villkor. Man och hustru äro skyldiga varandra trohet och hjälp; de skola efter samråd endräktigt verka för det gemensamma hemmets bästa.» Vidare har reservanten till § 1 överfört vad som motsvarar § 15 i samma kapitel och därvidlag föreslagit följande formulering: »Vill hustrun bära sitt eget eller sitt och mannens namn i förening, göre därom före äktenskapets ingående anmälan till den, hos vilken lysning sökes; och skall bevis härom för vigselförrättaren företes.» Nu har av utskottets ärade ordförande anmärkts på, att herr Reuterskiöld först yrkat avslag på det hela och sedan kommit med en del reservationer vid olika punkter. Jag behöver icke taga herr Reuterskiöld i försvar för detta, men det är självklart, att om man först yrkat avslag på hela lagförslaget och detta icke av utskottet bifallits, så är man oförhindrad att vid varje särskild punkt, där man har avvikande mening komma med en reservation. Sålunda har också herr Reuterskiöld, oaktat han yrkat avslag på det hela, vid § 1 avgivit den av mig anförda reservationen.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till denna av herr Reuterskiöld vid 5 kap. § 1 avgivna reservation.

Herr M a g n u s s o n i Skövde: Herr talman, mina herrar! Få frågor hava under de senaste åren varit föremål för denna kammares handläggning, vilka man behövt bedöma med så lång sikt som den nu föreliggande. Att döma av det intresse, som här i kammaren förefinnes för frågan, tycks man näppeligen ha gjort klart för sig, hur verkligt betydelsefull denna är.

För min del skall jag genast säga ifrån, att jag hör till dem, som icke blott ställa sig betänksamma utan även rent avvisande mot det föreliggande lagförslaget, och detta främst med hänsyn till de verkningar, som lagen ifråga kommer att föra med sig. Det är ju möjligt, att den uppfattning, som en lekman har om det föreliggande lagförslaget såväl som om omfattande lagkomplex i övrigt, kommer att åtminstone i den teoretiska diskussionen stå sig ganska slätt, när ju-

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

risterna få hand om densamma. Men å andra sidan anser jag detta vara ett område, där lekmannens uppfattning, den rent moraliska och etiska uppfattningen, bör ha rätt att göra sina invändningar gällande och även i någon mån få dessa hörsammade gentemot de juridiska synpunkterna.

Man synes enligt min uppfattning vid utarbetande av det lagförslag som här föreligger hava utgått ungefär från samma uppfattning, som när man utarbetar strafflagförslag, d. v. s. man har inrättat lagen efter de vrånga och oriktiga förhållandena men icke efter de goda, de bättre. Man har tagit hänsyn till de dåliga, de olyckliga äktenskapen, och väsentligen anpassat lagen efter dessa men icke efter flertalet äktenskap, som ju äro relativt goda och lyckliga. För min del håller jag före, att hithörande lagstiftning främst bör taga sikte på dessa senare, och om så är förhållandet, kan jag icke finna, att de omfattande förändringar som nu föreslagits hava varit nödiga eller nyttiga.

Jag väntade verkligen, att utskottets ärade ordförande i sitt anförande skulle hava lämnat en apologi för förslaget, men i stället fingo vi väsentligen till livs en kritik av herr Reuterskiölds reservation. Jag tycker verkligen, att det icke var detta som vi behövde utan en utveckling av de förtjänster, som förslaget möjligen kan hava.

Jag hyser vidare den uppfattningen, att förslaget ingriper på en hel del områden och förhållanden, där lagstiftningen icke hör hemma, att det med andra ord är alltför detaljrikt och söker lagstifta i och lagbinda förhållanden, vilka såsom hittills bäst uppgöras genom överenskommelse mellan makarna och utan att lagen behöver tränga in på sådana områden. Jag tror också, att det är lyckligast, om en hel del sådana förhållanden få bli beroende på en överenskommelse, ett verkligt samförstånd mellan makarna, och jag tror icke, att lagstiftningen, därest den ingriper med detaljföreskrifter, kan åstadkomma ett bättre sakernas tillstånd, än vad för närvarande är.

Jag går ett steg längre och tillåter mig i detta sammanhang citera herr Lindhagen, som en gång, jag tror det var från denna talarstol, yttrade några ord om vår »döende maskulina kultur». Jag kan icke neka, att jag finner i någon mån detta förslag vara ett utslag av döende maskulin kultur. Om *det* skall vara en vinst för mänskligheten, att feminismen tränger fram och möjligen får mera att betyda än det maskulina inflytandet, det tillåter jag mig åtminstone för min del att draga i tvivelsmål. Jag undrar verkligen, om kvinnorna i allmänhet, om man undantager vissa kvinnosakskvinnor, äro så synnerligen förtjusta i någon sorts feminism eller om icke manligheten även för dem är mest tilltalande.

Nu vet jag, att de flesta av förslagets anhängare säga, att den nuvarande giftermålsbalken tillåter många missbruk inom äktenskapet och giver framförallt mannen tillfälle att missbruka sin ställning och orättvist behandla kvinnan icke minst ekonomiskt, men genom det lagförslag som nu föreligger skola sådana missbruk såvitt möjligt undanröjas. Man har framförallt pekat på det nu rådande sakförhållandet, att mannen, genom att han är målsman och genom att det råder

egendomsgemenskap, kan förslösa icke blott sin egendom, som skulle användas till familjens och hustruns underhåll, utan även den egendom som kvinnan fört in i hemmet. Det är möjligt, att man, om detta förslag vinner laga kraft, skulle kunna i någon mån hindra detta, men jag tror, att man därvidlag överskattar lagstiftningens förmåga. Det är nog så, att under första tiden av äktenskapet och ganska långt framåt, det i regel finnes så pass mycket förtroende mellan makarna, att oavsett den nya lagstiftningen mannen får tillfälle att disponera över hustruns egendom och således trots lagen kan förfara något vårdslöst med densamma och att den nya lagstiftningen därvidlag således icke kan råda fullständigt bot.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Genom att upphäva icke blott mannens målsmanskap utan även egendomsgemenskapen synes det mig, att man också tar bort ett betydelsefullt förhållande, som i många fall förmått att hålla äktenskap samman, där de annars skulle ha gått isär. Jag är den förste att erkänna, att det icke är det etiskt och ideellt riktiga, när ett äktenskap hålles samman huvudsakligen av rent ekonomiska motiv; men om jag har att välja emellan att ett äktenskap någorlunda drägligt sammanhålles av sådana motiv eller att det ohjälpligt går sönder, måste jag säga, att jag föredrager det första alternativet. Nu är det mången gång så, att den rent etiska och ideella överensstämmelsen emellan makarna kanske icke är så fullkomlig, men de ha ett gemensamt ekonomiskt intresse i arbetet för familjens underhåll. Den gemensamma gården eller andra gemensamma ekonomiska förhållanden lära dem så småningom att arbeta tillsammans och göra, att de så småningom lämpa sig efter varandra och förena sig om dessa intressen, och äktenskapet håller, där det annars, om man genomför ekonomisk skiljaktighet, skulle gå sönder. Man må icke underskatta den omständighetens betydelse. Jag vågar påstå, att det är mycket flera äktenskap som hålla samman på grund av sådana omständigheter, än man tror, och om denna egendomsgemenskap borttages, skulle de kanske i framtiden gå sönder. — Detta brytande av egendomsgemenskapen medför därjämte åtskilliga rent praktiska svårigheter, men jag skall icke ingå på dessa, då jag finner, att det vore ganska lönlöst att nu upptaga tiden med detaljanmärkningar.

Man säger, att den nuvarande äktenskapslagstiftningen, d. v. s. den nuvarande giftermålsbalken, icke överensstämmer med rättsuppfattningen. Lagutskottets ärade ordförande yttrade att den icke överensstämmer med den *allmänna* rättsuppfattningen. Försåvitt jag kunnat läsa lagutskottets utlåtande, har utskottet underlåtit att sätta ut ordet *allmänna* och säger försiktigtvis, att »mannens rättsliga företrädesställning inom äktenskapet står ej längre i god överensstämmelse med rättsuppfattningen». Vems rättsuppfattning? Några juristers, kvinnosakskvinnors eller till äventyrs den allmänna rättsuppfattningen?

Är det så, att den icke står i överensstämmelse med den allmänna rättsuppfattningen, må det föreligga goda skäl för en förändring. Men för min del är jag icke övertygad om att den allmänna rättsuppfatt-

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

ningen reagerar mot de nuvarande förhållandena och framför allt icke kräver så radikala omstöpningar, som det föreliggande förslaget innebär. Jag tror, att flertalet av folket har ganska litet reflekterat över dessa förhållanden och att man i stort sett är belåten med den nuvarande rättsordningen, och att det kommer nog att dröja ganska länge, innan man kan säga, att den allmänna rättsuppfattningen kräver ändringar, Den allmänna rättsuppfattningen bör för övrigt tillmötesgås, endast i den mån man verkligen är övertygad om att genom ett tillmötesgående en verklig förbättring vinnes.

Utskottet säger vidare, att det icke är riktigt, då det påståtts, att genom denna lag skulle en hel del husliga tvister kunna dragas inför domstol. Det beror på vad man menar med husliga tvister. Utskottet synes rent av vilja göra undantagen till regel, då utskottet på sidan 11 säger, att sådana tvister icke kunna dragas inför domstol, men därefter i nästa mening säger: »Undantag härutinnan utgöra dock meningsskiljaktigheter mellan makarna rörande barnens viktigare personliga angelägenheter.» Detta är väl rent husliga tvister, och man har väl ändå anledning att tro, att de allmännast förekommande husliga tvisterna — det bör ju här icke bli fråga om en hatt eller en klänning — röra barnens förhållanden, deras fostran och dylikt. Det leder till rena absurditeter, när lagen om barn i äktenskap medgiver, att man kan inför domstol draga det förhållandet, att då den ena maken anser, att den andra maken icke är lämplig att handhava barnens uppfostran, och därför fordrar, att han blir av domstol frånkänd rätten härtill. Den make, som verkligen är ett sådant kräk, att han eller hon, efter att hava av domstol frånkänts rättigheten att utöva föräldramyndighet, ändock fortsätter med sammanlevnaden, behöver sannerligen icke dragas inför domstol för en sådan sak, ty motparten skulle nog i sådant fall kunna göra sin rätt gällande ändå. Det är å andra sidan alldeles otänkbart, att en person med aktning för sig själv skulle kunna finna sig i ett sådant domslut som detta, att domstolen säger ifrån, att han icke är värdig eller lämplig att utöva föräldramyndighet. Är det vidare nödvändigt att utsäga så självklara saker, som att föräldrarna äga, om så befinnes nödigt, tukta barnen, att de skola taga vård om dem o. s. v.? Det må ju stå där, men det är på det hela taget ganska överflödigt.

Beträffande lagen om barn i äktenskap skall jag, då jag nu har ordet, be att få göra en liten anmärkning till § 5, där det stadgas, att barnet, sedan det fyllt 18 år, äger att taga tjänst och sörja för sig självt, såsom det finner lämpligt, men redan då det fyllt 15 år, äger det självt uppsäga tjänsteavtal och sedan taga ny tjänst. Är det verkligen lämpligt att giva barn mellan 15 och 18 års ålder rättighet att, då föräldrarna styrt om en plats eller en tjänst åt dem, så fort det blir aldrig så litet obehagligt för dem, de utan vidare kunna säga: jag uppsäger avtalet och går min väg. Med hänsyn till att föräldrarna måste förutsättas hava ett mera moget omdöme än barnen, vore det väl ändå skäl i att föräldrarna finge bibehålla den fulla myndigheten att bestämma över sina barn. Att undantag göres för fall av uppenbart missbruk eller försummelse, må ju vara och finnes därom särskilt stadgat,

men att i övrigt fråntaga föräldrarna denna rättighet finner jag icke nyttigt för någon och allra minst för barnen själva.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Man har sagt — jag skall för att icke bli långrandig ej gå närmare in på detta — att om det föreliggande lagförslaget antages, skola förhållandena i stort sett gestalta sig som förut; vi skola icke märka någon förändring. Den enda skillnaden blir, att man kommer i tillfälle att förhindra uppenbara missbruk inom äktenskapet från den ena eller andra makens sida, men eljest skall allt fortgå som hittills. Det är alldeles uppenbart, att man icke kan och icke bör stifta en äktenskapslag så, att den i ett slag förändrar de gamla och stadgade formerna för den äktenskapliga sammanlevnaden, och även om man ginge ännu mycket längre än det föreliggande lagförslaget gör, skulle man alldeles säkert kunna både fem, tio och tjugu år härefter påvisa, att till synes ingen vidare förändring skett. Men såsom jag yttrade i början av mitt anförande, det är här fråga om att försöka se ganska långt in i framtiden; det gäller en lagstiftning med lång sikt. Lagen bör, lär väl få en fostrande verkan, och om denna fostran blir av godo eller ondo, är den stora frågan. Enligt min uppfattning kommer denna lag att verka i den riktningen, att den inför skiljande och söndrande moment i den äktenskapliga sammanlevnaden och ökar skilsmässornas antal, och även om dessa verkningar bliva fullt skönjbara först efter lång tid, bliva de därför icke mindre ödesdigra.

Det är av dessa och flera andra skäl, som jag för min del ställer mig avisande emot lagförslaget och ber att få yrka bifall till den av herr Rogberg anförda reservationen.

Herr Hederstierna: Innan jag ingår på ett bemötande av några av de talare, som nu senast haft ordet, skall jag be att få yttra mig litet i allmänhet om det föreliggande förslaget.

Jag förstår så innerligt väl, att det finns många här i kammaren, som stött sig på detta lagförslag. Jag förstår, att när man läser dessa paragrafer, gör man sig ständigt den frågan: icke är det väl på detta sätt det skall gå till i ett äktenskap? Är det meningen, att det skall levas på detta sätt i våra äktenskap? Jag förstår denna uppfattning, men den är efter min mening alldeles oriktig. Den är baserad på att man skulle kunna begära av en lag, att den skall lära folk att leva lyckligt. Något sådant är icke möjligt att åstadkomma . Denna lag är inriktad på att reglera missförhållanden, men ett äktenskap, som skall vara lyckligt, måste vara baserat på helt andra förhållanden än vad som står skildrat här i lagen. Äktenskapet skall vara grundat på kärlek, förtroende och trohet, och det är så, är det lyckligt, vilken lag vi än hava. Denna lag är icke skriven för de lyckliga äktenskapen. I de hittillsvarande lyckliga äktenskapen har man haft mycket liten aning om vad den nuvarande giftermålsbalken innehåller, och jag skulle våga tillägga i en parentes, att i allmänhet ha de herrar, som här haft ordet, säkerligen levat i mycket lyckliga äktenskap, ty de ha icke mycket aning om vad den nuvarande giftermålsbalken säger. Det är så folk i allmänhet lever. Makarna arrangera sig efter varandras önsknin-

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

gar, men vad som står i lagen, ha de icke en aning om. Och så tror jag, att det kommer att bli i framtiden också. De lyckliga äktenskapen fråga icke efter lagen utan arrangera sig efter vad som passar dem själva bäst.

Här har i diskussionen oupphörligt insinuerats, att hela denna lag är ett foster av jurister och kvinnosakskvinnor. Ja, hur de senare ha det, har jag icke en aning om, men till den förra kategorien hör jag. De herrar, som yttrat sig här och som tro, att det är bra som det är, eller åtminstone tycka, att det är drägligt under nuvarande förhållanden, hava tydligen icke sett vad vi jurister äro nödgade att se. När man fått följa olika rättegångar om olyckliga äktenskap eller hos Kungl. Maj:t i statsrådet fått vara med om äktenskapsskillnadsmål och sett, hur det verkligen går till i olyckliga äktenskap, då måste man säga sig, att så får det icke fortgå. Lagen måste ingripa mot att sådana olyckliga äktenskap fortfarande få vara som de äro.

Principen är således den, att lagen är skriven ingalunda för de lyckliga utan för de olyckliga äktenskapen, och lagens mening har varit att försöka rätta till de olyckliga äktenskapen, rätta till de förhållanden, som kunna rättas, försöka hjälpa hustrun, som hittills varit den misshandlade i äktenskapet, giva henne vissa rättigheter och försöka bereda henne en mera tryggad ställning i äktenskapet än hon hittills haft. När herrarna begära av lagen, att den skall fostra lyckliga hem, begära herrarna allt för mycket, ty det kan icke lagen giva, utan vad som kan begäras av lagen och vad som är meningen med lagen är, att den skall hjälpa tillrätta, i den mån det är möjligt, eller åtminstone hjälpa till en dräglig tillvaro i de äktenskap, som äro mindre lyckliga eller mången gång rent av olyckliga. Det är ur denna synpunkt som det nya lagförslaget skall ses, och om herrarna vilja tränga in i detta lagförslag, tror jag, att herrarna skola finna, icke blott att det är ur juridisk synpunkt logiskt genomtänkt, utan att det även på ett lyckligt sätt löser de svårigheter, som uppstå i de äktenskap jag nyss talat om.

Jag skall nu ingå något på vad de olika talarna rört sig om. Den, som var inne på ett principuttalande här, var herr Olsson i Kullenbergstorp. Han driver den satsen, att det skulle vara lyckligt, om vardera maken finge fortsätta att förvalta vad han fört in i boet, men vad som förvärvas under äktenskapet skulle vara gemensam egendom. Han anser, att på detta sätt inom äktenskapet skulle skapas det lyckliga ekonomiska gemensamhetsintresse, som skulle vara en bas för att äktenskapet skulle framlevas på ett tillfredsställande sätt.

Först och främst vill jag säga, att den nuvarande giftermålsbalkens bestämmelser angående förmögenhetsordningen äro synnerligen invecklade. Skillnaden mellan vad som är gemensam gäld eller den enes eller andres gäld och skillnaden mellan vad som är gemensamt gods eller enskilt gods har man ju ingen aning om, förrän äktenskapet upplöses och arvsskifte skall förättas. Det vållar synnerligen stora svårigheter att avgöra dessa saker, och de her-

rar, som varit arvskiftesförrättare, hava säkerligen alldeles klart för sig, att så är förhållandet. Säkerligen är det icke många av oss som lyckats upprätta ett arvsskifte, som är fullt i enlighet med nu gällande lags fordringar.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Skulle man nu, som herr Olsson i Kullenbergstorp vill, på nytt föra in gemensamt och enskilt gods, komme man i samma fördömelse igen, och det skulle bli samma röra i fråga om vad som är gemensamt gods och enskilt gods. Herr Olsson i Kullenbergstorp vill bibehålla de principer, som finnas i lagförslaget, men dessutom vill han kasta in en alldeles motsatt princip, och vad värre är, just vad man nu klandrar i den nuvarande lagen, nämligen att hustrun icke har några rättigheter, ingen förvaltningsrätt och ingenting att bestämma i fråga om det ekonomiska. Vad skulle bli följden, om man införde gemensamt gods i fråga om vad som förvärvades? Jag förmodar, att herr Olsson i Kullenbergstorp icke vill, att hustrun skall bestämma över vad makarna gemensamt förvärva i äktenskapet. Då i de talrikaste äktenskapen ingen av makarna har någon enskild egendom att föra med in i boet, blir följden den, att det blir alldeles på samma sätt som nu. Det blir mannen, som ensam kommer att bestämma över familjens ekonomi. Det kommer att bli just de olägenheter och de missförhållanden, som man genom det nya lagförslaget vill undvika, och som herr Olsson i Kullenbergstorp också vill undvika. Jag kan icke se, att den väg är framkomlig, som herr Olsson i Kullenbergstorp tror skulle vara den riktiga.

Den förste talaren, herr Thore, och flera andra efter honom, ha talat om att principen om giftorättsgods skulle vara så hämmande för mannen. Han skulle känna det som en tvångströja över sig att i fråga om sitt eget gods alltid vara övervakad av hustrun, som skulle kontrollera, hur han förfor därmed. Ja, det är nu så, att giftorättsgodset är en av lagberedningen gjord uppfinning. Det finns icke i några andra länder, utan det är ett fullföljande av den idé, som sedan gammalt finnes hos oss med den giftorätt, vi nu ha. Enligt anglosachisk rätt ha makarna hela tiden skild egendom och skild förvaltning. Här är det dock så, att den enskilda egendomen är avskaffad, därest det icke finns särskilt äktenskapsförord eller testamente. Då bör det väl, synes det mig, vara en mycket lycklig tanke av lagberedningen att förena makarna i det avseendet, att de dock skola sträva för ett gemensamt mål. Då en av makarna dör, ställes icke den efterlevande maken utanför, utan egendomen betraktas som en gemensamhet, som skall delas mellan den efterlevande maken och barnen om sådana finnas. Det måste väl därigenom bliva ekonomisk sammanhållning mellan makarna. Jag kan icke förstå annat än att hela denna idé med giftorättsgodset är en lycklig idé. Jag förstår icke, att det skulle kännas som en tvångströja för mannen, ty hustrun har ingen rättighet att lägga sig i hur mannen sköter sitt gods annat än under den förutsättningen, att han bestämt missbrukar det.

Herr Olsson i Kullenbergstorp var visst inne på de olika ordalag, som äro använda i 6 kap. 3 §, där det inskärpes som en skyldighet för mannen att vårda sitt gods. Det står där: »Make vare pliktig så

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

vårda sitt giftorättsgods, att det ej otillbörligen minskas andra maken till förfång.» Han får alltså sköta det som en vanlig förståndig man, och bör endast tänka på att han icke skall förstöra det. Något äventyr löper han icke annat än om hustrun skulle kunna åberopa 9 kap. 1 §, som talar om det förhållandet, att mannen genom missbruk av rätten att råda över sitt giftorättsgods vållar väsentlig minskning därav eller fara därför. Då har hon emellertid ingen rätt att säga, att han icke får sköta det på det sättet, utan hon har endast rättighet att begära boskillnad. Det är den enda påföljden härav, och i det avseendet skiljer sig den nuvarande rätten icke det allra minsta från vad som här föreslås. Om herr Olsson i Kullenbergstorp slår upp nu gällande boskillnadslag, skall herr Olsson i Kullenbergstorp få se, att, om mannen vanvårdar sitt gods, äger hustrun begära boskillnad. Det är precis vad hon nu skulle få göra och icke någonting annat.

Sedan har man gjort en stor affär av att enligt den nya lagen hustrun skulle kunna begära att få göra räkenskap med mannen vid varje årsskifte. Det är icke alls förhållandet, ty detta skall endast ske, om mannen icke ger henne tillräckligt underhåll. Hon får kanske ingenting för att sköta hushållet och kanske icke heller något för att underhålla barnen. Då har hon rättighet att begära, att mannen skall ge henne underhåll och ersätta henne vad hon utgivit utöver vad han varit skyldig lämna. Vid de förhandlingar, som då skola äga rum, kommer det till synes, hur mycket den ene eller andre gör för det gemensamma hemmet. Det skall således icke göras räkenskap annat än när mannen vanvårdar den försörjningsplikt, som han har lika mycket som hustrun.

Herr Olsson i Kullenbergstorp var också inne på något så upprörande som obligatorisk medling. Han böjde sig gärna för annan medling, men obligatorisk sådan ville han icke höra talas om. Såvitt jag förstår, finns det i förslaget till giftermålsbalk ingenting, som talar om obligatorisk medling, utan det är endast, då det gäller hemskillnad och äktenskapsskillnad. Här är det däremot fråga om tvister angående underhåll. Då står det endast i 14 kap 1 §, att makarna »äga påkalla medling». Någon skyldighet att påkalla medling i fråga om det lagförslag, som vi nu hava att antaga för första gången, finns, såvitt jag kan se, icke.

Jag skall slutligen endast yttra några ord om en begäran, som ofta har framhållits, nämligen att man skulle ha hört flera myndigheter. Herr Welin var inne på den frågan, men han aktade sig för att tala om vilka myndigheter, som skulle ha blivit hörda. Om flera jurister skulle ha hörts, förmodar jag, att det icke tillfredsställt de herrar, som äro så missnöjda med att jurister haft med denna lag att göra. Jag vet icke, vilka myndigheter man då skulle ha hört om detta lagförslag. Det har dock förelegat till offentlig granskning halvtannat år. Det är ganska mycket mer än vad som annars i allmänhet bestås nya lagar.

Herr Magnusson i Skövde kallade detta för feminism. Hela lagen var ett utslag av feminism. Ja, det kan man ju resonera om, men jag kallar det för ett utslag av en gärd av rättvisa emot hustrurna.

Det är en gärd av rättvisa mot de hustrur, som aldrig haft något att säga i sina hem, som aldrig kanske fått ett öre av sina män, som ha fått slava och träla och arbeta själva för att kunna försörja sig och barnen. Lagen ger dem en möjlighet att kunna komma till en rättvisare ställning. Jag kan icke, se att detta, såsom herr Magnusson i Skövde ville påstå, skulle vara något utslag av dekadans. Jag ser tvärtom i detta lagförslag en gärd av rättvisa. Den nation, som ger sina hustrur en sådan gärd av rättvisa, tycker jag kan vara stolt över vad den gjort.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande, under vilket herr vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Lindman, Röing* och *Svensson* i Långelanda.

Herr Forssell: Herr vice talman! Inledningsvis skall jag be att få konstatera, att vid behandlingen av ätenskapslagstiftningen under de senaste åren en ganska påtaglig och mycket märklig förskjutning ägt rum. Då för fem år sedan lagen angående äktenskaps ingående och upplösning ventilerades i riksdagen, framhölls av dåvarande justitieministern, att han måste för riksdagen framlägga ifrågavarande lag, därför att, om han icke gjorde det, skulle — så ungefär synes mig hans bevisföring kunna sammanfattas — det gemensamma skandinaviska lagstiftningsarbetet råka i stockning. Justitieministern lämnade detta svar på en anmärkning att de kyrkliga myndigheterna haft så ytterst kort tid på sig för avgivande av sina yttranden om förslaget.

Emellertid har den fullkomliga grundlösheten i detta motiv, som ju blivit anfört icke endast av den dåvarande justitieministern utan upprepats av flera än han, numera kommit i öppen dag. Det har dröjt icke mindre än tre år, innan motsvarande lag kom på det norska stortingets bord, och det dröjde fyra hela år, innan förslaget framlades för danska folketinget, som ännu i denna stund — alltså efter fem år — icke fattat sitt beslut angående lagen i fråga, en lag som ju i Danmark sammanhållits med det lagkomplex, som vi i dag hava under behandling.

Medan sålunda de skandinaviska motiven förr blevo flitigt framförda, har det nu plötsligt fallit en slöja av tystnad och förtegenhet kring dessa motiv. Man tycks inte ens sky att söka halft undandölja vissa obekväma fakta rörande just samklangen inom detta skandinaviska samarbete på lagstiftningens område. Jag vill på detta påstående anföra ett såsom det syns mig ganska flagrant exempel. Förre justitieministern Löfgren redogör i den föreliggande kungl. propositionen nr 15 å sid. 130 för förefintliga olikheter mellan de svenska, danska och norska förslagen. Utförligt konstaterar han, att det viktiga och omdebatterade parti av lagen, som rör föräldramakten, fått en olika *placering* i de svenska och danska förslagen. Om det norska sägs endast, att det är i det väsentliga

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

lika omfattande som de två andra. Förre justitieministern har — det måste jag säga — så mycket det över huvud varit möjligt och i så rymliga vändningar, som kunnat anlitas, utan att direkt träda sanningen för nära undvikit att medela det märkliga förhållandet att Norge icke reflekterat på denna lag om föräldramakt. Detta sakförhållande synes mig verkligen vara minst lika värt att direkt och utan omsvep framhålla som att samma lag fått en formellt olika placering i de svenska och danska förslagen. *Man merkt die Absicht!*

Denna lag — lagen om barn i äktenskap — förefaller att med sina möjligheter till processuellt förfarande vid avgörandet om barnens framtid intaga en ganska allenastående ställning i hela världens lagstiftning, och jag tror för min del, att lagberedningens medlemmar, som icke utan stolthet tala om vissa sina originella uppslag, kunna med ganska goda skäl inrymma även denna lag bland alstren av sin originalitet. Det må också påminnas därom att under behandlingen i det danska äktenskapslagutskottet en av förslagets främste upphovsmän, professorn Benzon, medgav, att lagen förnämligast har karaktären av ett *experiment*. Detta professorn Benzons yttrande har framdragits vid en av folketingets debatter — en av de tre innevarande år, ty så många har man redan bestått sig med där nere och flera synas återstå — och yttrandet har sedan mångfaldiga gånger citerats, men ingen har vågat göra gällande, att man citerat detsamma felaktigt.

Från norsk sida har visserligen, såsom ett motiv för att detta parti av lagkomplexet icke biträtts av Norges juristdelegation anförts, att man i Norge redan har en modern lag om vårdnaden av barn. Denna lag är utfärdad den 10 april 1915 — alltså i alldeles samma veva som justitieministern Hasselrot betonade nödvändigheten av ett gemensamt och samtidigt lagstiftningsarbete! Denna lag har alltså märkligt nog tillkommit efter det att den samfällda skandinaviska juristkommissionen började debattera äktenskapets rättsverkningar. Man kan sålunda konstatera, att Norge för sin del i förväg brutit sig ut ur den skandinaviska gemensamheten på en mycket viktig punkt och för övrigt intagit en dröjande hållning till lagstiftningens produkter på det hela taget. Jag har velat peka på denna utvecklingens gång, som synes frigöra Sverige från sådana konsiderationer, som de, vilka för fem år sedan framlades för riksdagen med yrkande, att dessa konsiderationer skulle påverka riksdagen till mycket snara beslut — beslut, som just med hänsyn till det skandinaviska samarbetets krav icke fingo den utredning, som varit behövlig. Dessa anmärkningar har jag velat göra för att visa, att vi lätt kunna bliva offer för en illusion, om vi acceptera det föreliggande lagförslaget i den tron att vi därmed befinna oss i fullaste samstämmighet med lagstiftningsarbetet i Danmark och i Norge.

Vad angår den debatt, som här i landet förts rörande den nu föreslagna äktenskapslagen, vill jag till att börja med något uppe-

hålla mig till den under den pågående diskussionen i kammaren rätt mycket ventilerade frågan om förslagets otillräckliga beredning. Det är naturligtvis i och för sig icke så särskilt märkvärdigt, att, när en kungl. proposition kommer på riksdagens bord, den då uppväcker en allmän diskussion. Det är egentligen ingenting egendomligt i detta utan helt naturligt. Men vad som här är egendomligt är, att det under denna diskussion framträder tankegångar, åsikter och grundåskådningar, som absolut icke fått tillfälle att under den långa beredelsetiden göra sig hörda eller att påverka beredningsarbetet. Man har under åratal så att säga låst in lagberedningen inom fyra väggar, och den har varit utestängd från de synpunkter och känslor, som röra sig ute i vida lager av nationen. När så detta förslag passerat lagberedningen, då går det till lagrådet och därifrån till justitiedepartementet för att sedan komma fram i form av en kungl. proposition. Först härefter får menige man tillfälle att taga ståndpunkt till frågan, men då forceras ärendet på några veckor, under vilken tid lekmannens uppfattning naturligtvis icke hinner så utkristalliseras och utformas, som kunde vara behövligt för att göra ett definitivt och positivt yttrande.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Det har, i början av denna debatt, av första lagutskottets ärade ordförande sagts, att den omständigheten, att tre professorer anmält opposition mot förslaget, icke just skulle vara något avgörande belägg därpå att betydande samhällsklasser känna sig främmande för den föreslagna lagen. Visserligen, mina herrar, men det är åtminstone belägg på den saken, att icke ens för de högre bildade klasserna i samhället är lagberedningens professorsbildning representativ. Där går även inom dessa bildningsklasser andra strömningar än de, som fått göra sig gällande inom lagberedningen och justitiedepartementet. Vad herr ordföranden i första lagutskottet anförde, är ett belägg just på den omständigheten, att inom de klasser som lagberedningen socialt och kulturellt skulle representera, lagberedningen ändock icke har den stora folkmeningen bakom sig. Under debattens gång har också ordföranden i första lagutskottet fått tillfälle konstatera, huru ute i landet, huru ibland samhällsklasser, som icke har med dessa tre professorers sociala eller bildningsskikt att göra, man även där, såsom herr Olsson i Kullenbergstorp betonade, känner sig stå i ett annat läger än lagberedningen i fråga om grunduppfattningen av hela äktenskapslagstiftningen.

Ordföranden i först lagutskottet anmärkte också, att lagberedningens förslag dock kommit till allmänhetens kännedom redan på hösten 1918 — jag vill minnas den 31 augusti 1918 — och av detta ville den ärade talaren draga den slutsatsen, att den svenska allmänheten väl haft tillräckligt tillfälle att penetrera dessa frågor och sätta sig in i desamma för att kunna bilda sig en mening om dem. Men, mina herrar, det där argumentet om det förflutna halftannat året sedan augusti 1918 är ett argument, som är bra formellt. Man får ju ändock komma ihåg, att den ärade talaren tillhört ett maktägande block, som nog vetat att sysselsätta den allmänna opi-

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

nionen under den tid, som förflutit sedan augusti 1918. Här har man dock haft att diskutera författningsrevolutionen; här har man haft att diskutera 8-timmarslagen; här har man haft allt som står i samband med försvarsväsendets avveckling, och så har man haft kommunalskattereformen under debatt. Jag får verkligen säga, att den allmänna uppfattningen varit tillräckligt sysselsatt av de förslag, som det block, herr Pettersson i Södertälje tillhört, har framlagt. Det förefaller mig verkligen, som om herr Pettersson ville göra gällande — ja, kanske det kunde varit rätt behagligt för det maktägande blocket — att den konservativa pressen, när vänstern trumfade igenom författningsreformen, åttatimmarslagen, försvarsrevisionen, anslutningen till nationernas förbund o. s. v., bort skriva ledare om äktenskapslagen. Men så går det icke till, och något sådant kan icke herr Pettersson i Södertälje rimligtvis begära.

Jag tillät mig nämna, att bland de stora frågor, som ventilerats, befann sig även kommunalskattereformen. Denna tanke associerar sig lätt med en annan. Det skulle verkligen varit ganska tacknämligt, om herr Eliel Löfgren vid sitt arbete på beredande av äktenskapslagen velat visa någon tillstymmelse till det högst berättigade nit, som i den av honom undertecknade liberala motionen i kommunalskattefrågan visas för *den* frågans behöriga utredning. Den frågan har dock varit under kommittébehandling i över två decennier. Den frågan har legat under behandling i departementet av särskilt tillkallade sakkunniga. Jag skulle vara mycket tacksam, om åtminstone en del av metoderna att behandla kommunalskattefrågan kommit till användning beträffande äktenskapslagen, så att när sistnämnda lagförslag kommit från lagberedningen och till justitiedepartementet, man då åtminstone som sakkunniga i detta departement haft representanter för särskilda samhällsskikt bland landsbygdens befolkning och stadsmannanäringar. Frågan behöver icke alls ställas på den bogen som herr Hederstierna gjorde, då han efterlyste, vilka myndigheter det kunde varit fråga om att åtspörja. Det är möjligt, att det kunde varit nog med tillfrågade myndigheter. Vad som återstått hade framför allt varit att gå ut till folkets levande medvetande. *Det* ha vi åtminstone kunnat konstatera, att om man förutsatt och presumerat, att lagberedningen skulle ge ett fullödigt uttryck för det *allmänna* rättsmedvetandet i landet, har man gjort sig skyldig till en illusion. Då borde den storm, som uppstått sedan januari månad, kommit fjällen att falla från deras ögon, som trodde, att denna lagberedning representerar det *allmänna* rättsmedvetandet. Det är möjligt, att den representerar en viss form av *modernt* rättsmedvetande. Men den verkliga syntes av allmänt rättsmedvetande, där det sunda och konservativa inslaget fått sin behöriga plats, har icke fått sitt uttryck i denna beredning.

Ja, mina herrar, jag skall beträffande beredningen, som nu herrar Pettersson i Södertälje och Hederstierna tyckas vara så nöjda med, tillåta mig uppläsa ett utdrag ur en artikel, signerad »H. Leo» i tidningen »Arbetet». Denna socialdemokrat säger bl. a.: »Det måste erkännas, att kring hela detta för äktenskapet och familjen så betydelsefulla lagförslag har ända till de senare månaderna rått en viss

tystnad. För vårt folk torde det i stort sett ha varit fullständigt obekant, att lagberedningen i samråd med norska och danska delegerade sedan ett par år arbetat på en interskandinavisk lagstiftning i detta ämne, och utanför de mera initierade juristernas krets är det säkerligen få, som haft vetskap om på vilka grunder detta lagstiftningsarbete byggde.»

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Detta är ett uttalande från en socialdemokrat, som helt och hållet ställer sig på den ståndpunkt, som jag och med mig liktänkande i detta hänseende intaga.

Den ärade ordföranden i lagutskottet anmärkte ytterligare, att man dock hade socialdemokraterna med sig i stort sett i fråga om denna reform. Ja, mina herrar, det är icke värt att bygga för överdrivna slutsatser på det stöd, det passiva stöd man fått från det hållet, ty i samma artikel, ur vilken jag nyss uppläste ett utdrag, förekom också ett uttalande, som är av mycket märklig beskaffenhet. »Det är anmärkningsvärt», heter det, »att ingen som helst framställning om ändring i förslagets grundvalar framkom från något håll inom vårt parti, men detta har sin förklaring däruti, att lagens onekligen viktigaste principer, de som röra förmögenhetsordningen och makarnas rättsförhållanden, i stort sett sakna intresse för de obemedlade, medan de däremot ha så mycket mera betydelse för de besuttna och förmögna klasserna.» Det går efter ett sådant yttrande knappast att åberopa ett större *positivt* intresse inom socialdemokratiska kretsar för denna lagstiftning, utan det är helt enkelt så, att deras hållning, deras rent passiva hållning, i vart fall icke kan vid argumenteringen utnyttjas så som herr Pettersson i Södertälje var benägen att göra.

Mina herrar, denna fråga, denna äktenskapslagstiftning, som vi nu diskutera, är i själva verket, skulle man kunna säga, en hemmens författningsfråga. Det är en författningsreform för hemmen, som det här är tal om, och det hade varit önskligt, om ifrån det ännu i denna punkt samverkande blockets sida det hade kommit någon yttring av den statsmannamässiga syn på saken, som herr Branting anlade i den politiska och kommunala författningsdebatten den 17 december 1918. Han betonade vikten av, att författningen icke byggdes så, att väsentliga folklager med socialt ganska stor betydelse, fastän i numerisk minoritet, icke kände med sig, att de dock hade någon andel i den lagstiftning, genom vilken den nya författningen tillkom. Han sade: »Det kan givetvis vara skäl att överväga, att man icke från början går till en sådan nyordning av det svenska demokratiska samhället, att betydande och avsevärda grupper av vårt folk gå in i denna nydaning med en känsla av bitterhet över att icke ha fått den allra minsta möjlighet att få något av de synpunkter beaktade, som de betrakta från sin hela åskådning såsom viktiga och grundläggande för ett gott samhällsarbete.»

Var i behandlingen av den nu föreliggande äktenskapslagen har man sett ett spår av en sådan vilja att komma i kontakt med den samhällsminoritet, som här kommit till tals i dag? Så vitt jag vet *ingenstädes*. Icke i lagberedningen. Naturligtvis icke i lagrådet.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Icke i justitiedepartementet. Det kom ju icke ifråga, att man i sistnämnda instans skulle höra några särskilt tillkallade sakkunniga, och så hela vägen. I utskottet har man icke försökt behjärta en sådan synpunkt, att man dock i denna äktenskapslag bör söka få med så många som möjligt, så att dessa betydande samhällslager känna, att de dock fått fram ett uttryck för vad de tänka i denna viktiga fråga. Det har icke förekommit.

Mina herrar, vad är följden av detta beteende vid beredningsarbetet? Jo, följden är helt enkelt den, att representanter för dessa samhällslager, om vilka det är fråga, kunna ha full rätt att gå ut i landet och säga, att till och med ifråga om *beredningsarbetet* i en så vital samhällsfråga ignorerar man oss däruppe i Stockholm, man ställer oss utanför, man hindrar oss att i tid framföra våra synpunkter. Tro ni, att ett förfaringssätt, som gör en sådan argumentering fullt befogad, konsoliderar folket och bidrager till den sämja mellan olika folkklasser inom samhället, som väl demokratiens förhoppning hade varit att skapa?

Herr talman, jag har tillåtit mig att uttala några reflexioner över denna frågas förhistoria och över innebörden av denna förhistoria. Jag vill då tillåta mig, att beträffande bedömandet av den föreliggande lagen även säga några ord om den metod, efter vilken man bör värdesätta densamma. Det är självfallet och är alldeles klart, att denna lag skall bedömas *rättvist*. Det finns ju ingen avsikt att underkasta den ett orättvist bedömande. Den skall då bedömas efter alldeles samma metod, naturligtvis, som man bedömer den *gamla* äktenskapslagen, och efter vilken man *utdömer* den gamla äktenskapslagen. Det får icke mätas med två mått. Ty, mina herrar, efter vilken metod och efter vilka grunder är det som man värdesatt denna gamla äktenskapslag? Sannerligen om det är efter de *lyckliga* äktenskap, som — det erkännes väl, även bland motståndare till densamma — funnits under den gamla äktenskapslagen. Den har *icke* bedömts efter de lyckliga äktenskapen. Nej, det är efter den gamla lagstiftningens hårdaste konsekvenser, efter dess bittraste uttryck i verkligheten, som man dömt hela den lagen. Det är dennas bittraste frukter, som fått tjäna till ledning för bedömandet av hela trädet. Då, menar jag, kräver rättvisan, att man också tar *denna* synpunkt till vägledning vid bedömandet av den nya. Då har man rätt att peka på de konsekvenser, som kunna tänkas komma av den nya lagen och bedöma lagen i sin helhet efter dessa konsekvenser. Då är man över på rättvisans vägar.

Nu gäller det härvidlag även att taga ställning till ett annat problem, som berörts under debatten om denna äktenskapslag. Man finner till sin förvåning, att anhängarna av lagen gå fram på, så vitt jag förstår, två fullständigt motsatta linjer vid försvaret av densamma. Den ena riktningen säger, att den nya lagstiftningen skall vara grunden och regeln för de normala äktenskapen. Denna tanke har fått sitt mest pregnanta uttryck i ett referat av innehållet i den nya lagen, givet av ingen mindre än professor Birger Ekeberg. Han lämnar en framställning av förslaget, och så säger han: »Den nu

givna framställningen har avsett att visa, huru lagberedningen tänkt sig rättsförhållandet mellan makar ordnat *i normala fall.*» Det är icke alls från herr Ekebergs sida fråga om att dessa rättsförhållanden skola hava avseende i första rummet på de onormala fallen.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Å andra sidan har man den argumentering, för vilken nu senast herr Hederstierna gjort sig till en vältalig och entusiastisk förespråkare: att nämligen den nya lagen alls intet har med lyckan i äktenskapet att skaffa, denna nya lag har ingen beröring med lyckliga och normala äktenskap. Ja, mina herrar, det föreligger sålunda en tämligen påtaglig motsägelse, och det är ganska svårt att veta, vad man skall tro. Om man emellertid skall tro herr Hederstierna, så måste man säga sig, att då måtte ändock det förhålla sig så, att lyckan i äktenskapet måste skapas *i trots* av den nya lagen. Den nya lagen är sådan, att om den kommer i verklig kontakt med äktenskapet så är det slut med lyckan, — jag kan icke förstå annat än att den tankegången måste ligga bakom herr Hederstiernas argument. Men jag kan icke förstå annat än att herr Hederstiernas argument är icke riktigt. Tanken *är* icke den, utan tanken är den av herr Ekeberg formulerade: att lagstiftningen skall vara gällande för de *normala* äktenskapen.

Annars är ju hela lagstiftningen, såvitt jag förstår, förfelad. Meningen med denna lagstiftning är ju faktiskt bl. a. den att hustruns ställning skall bättre garderas. Så har åtminstone jag för min del fattat saken. Om nu det förhåller sig, att allt i normala fall skall bli vid det gamla, om man fortfarande skall kalkylera med hustruns »förtroende» till mannen, då kan hon ju en dag stå där ruinerad. *Förutsättningen* för det uppställda målets realiserande i verkligheten — garderandet av hustruns ställning — är — det kan man inte komma ifrån — att hon gör gällande de anspråk den nya lagen ger henne, att hon t. ex. ser noga till, att hennes giftorätt icke försvagas genom att mannen ödslar bort giftorättsgodset. Ja, om det *icke* är meningen att denna lagstiftning skall omsättas i praktiken även i normala fall, så är det genast svagare ställt med den säkerhetsinrättning för kvinnan, som det är fråga om att skapa. Då är lagen delvis förfelad! Då kan hon stå där på bar backe med mannen skuldsatt och giftorättsgodset förskingrat och hennes hem ruinerat, hennes ekonomiska ställning undergrävd. Jag får för övrigt säga, att det är en högst egendomlig tanke, att man här skall stifta en ny lag, som icke skulle verka opinionsbildande. Det är en högst besynnerlig tanke om en lagstiftning, att den icke skulle påverka opinionen. Vad är det för en egendomlig lag, som icke tränger ut i folkmedvetandet? Det är ju en konstruktion, det är en de kammarlärdes lag, som icke lever sitt liv i folkets medvetande. Det är ju så med lagar, att de skola gripa djupt ned i folkets liv och medvetande. Låt oss också komma ihåg en sådan sak som den, att demokratien är i fart med att lägga om undervisningsplanerna för skolan. Man har sett av referat i pressen, att det skall bliva undervisning i de viktigaste moderna samhällsinstitutionerna. Är det verkligen någon som tror, att detta då icke också kommer att prän-

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

tas i barnen ända från början eller så fort de kunna fatta sådana saker, — och kunna de fatta pensionsinrättningslagen etc., skola de också kunna sätta sig in i denna. Då kommer denna opinion att arbeta sig in i dem från början, att det gäller för hustrun att vara mannens revisor. Hon skall hava en avräkning med honom och se hur han sköter det hela ekonomiskt. Detta att lyckan skall i normala fall skjuta allt detta åt sidan, är för det första osannolikt, och för det andra *är* det ju lagens syfte, att hustrun *skall* få en mera tryggad position. Utövar hon då icke den kontroll hon får rätt att utöva, så får hon skylla sig själv och har försuttit sin rätt.

Ja, det skulle ju kunna anföras en del exempel, såvitt jag förstår, på vart det kan leda i den dagliga vandeln med denna lagstiftning. Jag har redan förut vidrört en passus om mannens plikt att sköta giftorättsgodset, så att hustruns giftorätt icke lider intrång. Det är, synes det mig, en synnerligen viktig punkt, som kastar in en viss friktion i äktenskapet, som ovillkorligen måste verka irriterande i längden.

Jag skulle kunna anföra en hel del andra exempel, som visa, huru sådana där friktioner kunna uppkomma. Särskilt tänker jag på frågan om barnens uppfostran, men även på andra fall. Om under *nu* gällande lag hustrun exempelvis undandrar sin kraft från det dagliga arbetet i hushållet och går ut och arbetar utanför hemmet på det, som intresserar henne, i litteratur, politik eller dylikt, har mannnen kvar åtminstone sin förvaltningsrätt och kan säga: »Så länge du håller på med detta, får du ingenting av mig.» Men hur ställer det sig i detta hänseende enligt den *nya* lagen? Så länge hon icke bryter emot sammanlevnaden, så att § 7 i kap. 5 kan bliva tillämplig, så länge som hon endast skaffar sig sin sysselsättning utanför hemmet, utan att bryta sammanlevnaden, kan hon väsentligt illudera syftet med äktenskapet vid dess ingående och ändock hava kvar sina anspråk på underhåll och giftorätt!

Jag ber till slut få återvända till min utgångspunkt och framhålla, att, även om herr Hederstierna skulle få rätt, även om lagen saknar relevans för de *normala* fallen, så ha vi skyldighet att döma den nya lagen efter dess hårdaste konsekvenser. Efter den metoden har man dömt den gamla lagen; efter den har man också att värdesätta den nya.

Jag skall icke förlänga debatten med att ge mig in på ytterligare exempel utöver de redan anförda. Jag vill endast som slutanmärkning påpeka en ganska viktig synpunkt. Såvitt jag rätt förstått alla dem, som här yttrat sig för den nya lagen, tyckes man vara ense därom, att mannen dock är den bärande kraften inom det normala äktenskapet. Det normala äktenskapet är icke på någondera partens sida det förmögna äktenskapet. På ingendera kontrahentens sida finnes i regel någon större förmögenhet, utan familjens ekonomiska börda faller på mannen, på hans sysselsättning, på hans arbetshåg och arbetsvilja. Det ekonomiska ansvaret påvilar mannen. Ja, så långt och så till vida värdesättes han som bäraren av det hela i ekonomiskt avseende. Men sedan? Ja, sedan får han en ställning, som inga-

lunda motsvarar det ansvar, som pålägges honom enligt lagens mening. Jag ber herrarna komma ihåg denna utgångspunkt vid min följande argumentering.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Det har sagts, att den nuvarande äktenskapslagen har befordrat utvecklingen av konkubinatet, åtminstone säger professor Ekeberg det i följande ganska egendomliga sats — jag förmodar, att han därmed syftar på den gällande äktenskapslagstiftningen: »En äktenskapslagstiftning, som är efterbliven eller i varje fall otillgänglig för menige man, innebär en verklig fara för äktenskapet såsom samhällsinstitution, något som envar, vilken studerat den särskilt på vissa orter i vårt land allt vanligare konkubinatsbildningen torde kunna vitsorda.» Såvitt jag förstår, säger herr Ekeberg där, att konkubinatsbildandet här i landet sammanhänger med den nuvarande äktenskapslagen. Men å andra sidan får man ju också höra, att det är mannen, som har *fördel* av den nuvarande äktenskapslagen. Då kan jag icke fatta annat än att det är kvinnan, som är den drivande kraften under nuvarande förhållanden till utvecklingen av konkubinatsbildningen. Vi tänka oss nu ett konkubinat, som består vid den nya lagens ikraftträdande. Då skall mannen eventuellt ställas inför valet: skall jag fortsätta att leva i konkubinat, eller skall jag gå in under den nya äktenskapslagen? Ja, mina herrar, det är mycket möjligt, att denna lagstiftning ökar kvinnans lust för äktenskap under den nya lagen, men huruvida denna lagstiftning även ökar mannens lust därtill, det är en annan fråga. Och det är väl ändå alldeles säkert, att utan honom blir det likväl ingenting av. Vid sådant förhållande får jag för min del säga, att den store rättslärare, som för åtskilliga år sedan på ett profetiskt sätt skildrade de utvecklingslinjer, som man hade att motse inom äktenskapslagstiftningen, han har fått ganska rätt, när han yttrade: »Man känner sig hava kommit till den punkt, som i den romerska rätten betecknade övergången från det stränga äktenskapet till det fria. Erinras må härvid blott, att det senare också är samhällets näst sista försvarsposition mot de krafter, som arbeta på familjens upplösning. Ty där bakom återstår allenast konkubinatet.» Det problem, som nu uppställer sig, är detta: kan denna äktenskapslag, som man nu bjuder oss att taga, härda ut i konkurrensen med konkubinatet? Det är nog ganska svårt att svara ett ja på denna fråga. Men *ett* av syftena med den nya lagen är ju det, att man vill motarbeta konkubinatet, såvitt jag förstår professor Ekeberg rätt.

Ja, mina herrar, som slutord vill jag säga, att jag visst icke vill sjunga någon lovsång över den gamla äktenskapslagen. Jag förstår väl de jurister, vilka liksom herr Hederstierna under grämelse tänka på de många fall, där man med bitterhet måste konstatera, att den nuvarande lagen icke bjuder tillräckliga rättsmedel för åstadkommande av människovärdiga förhållanden för mången stackars kvinna. Man behöver icke vara jurist för att hava sett sådant i livet, om man varit med något. Det kan ju tänkas som en teoretisk möjlighet, att man medelst denna lag kan få bort just dessa domstolsscener, som den nuvarande äktenskapslagen medför. Men det kan

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

hända, att man i stället kastar in i äktenskapet, in i det normala äktenskapet, ett skedvatten, som sannerligen icke är ett livets vatten. Utan här kan det just gälla, att den reform, som man velat inrikta emot de gamla missförhållandena inom äktenskapet går ut över äktenskapsinstitutionen själv.

Och med denna motivering får jag yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag och bifall till herr Rogbergs reservation.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

I herr Forssells anförande instämde herr *Norman*.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! När jag hörde herr Forssells anförande här i dag, erinrade jag mig livligt det tillfälle för några år sedan, då de fyra första kapitlen i denna äktenskapslag antogos. Även då skildrades i synnerligen mörka färger, vad som skulle bliva följden, om lagen antogs. Särskilt framhölls det då, hurusom skilsmässorna efter gemensam överenskommelse skulle verka fullkomligt ruinerande och upplösande på äktenskapet. Men hur har detta slagit in? Hava vi egentligen sett någon ogynnsam verkan av antagandet av dessa fyra kapitel? Jag kan icke finna, att så skett. Jag tror tvärt om, att deras antagande har varit lyckobringande för äktenskapet i dess helhet.

Nu stå vi beredda att antaga återstoden av denna äktenskapsbalk. Utgångspunkten och grundprincipen är ju den, att äktenskapet skall vara en sammanslutning av två fria, likaberättigade individer. Och jag för min del anser, att någon annan princip, någon annan åskådning kan väl icke med den samhällsutveckling, som nu föreligger, gärna komma i fråga. Det skulle åtminstone för mig, vara synnerligen värdefullt att från de herrar av oppositionen, som nu yrka avslag på detta förslag, få ett bestämt uttalande, huruvida de äro med på denna princip eller icke. Ty därpå beror i själva verket allt. Det synes mig i verkligheten vara så, att man visserligen icke direkt vill underkänna denna princip, underkänna dess riktighet och berättigande. Men å andra sidan vill man, när man kommer till principens tillämpning och utformning i de olika paragraferna icke vara med längre. Då vill man här och där införa något slags tvångsmedel för mannen för att därigenom söka bevara enheten i äktenskapet. Men ett sådant tvångsmedel är fullkomligt stridande emot den princip, på vilken hela denna äktenskapslagstiftning är byggd. Därom yttrar också utskottet följande: »Enheten i äktenskapet blir icke lidande därigenom att grunden för densamma i överensstämmelse med vår tids etiska uppfattning förutsättes vara, ej mannens bestämmanderätt, utan kärlek och under ömsesidigt hänsynstagande vunnen endräkt mellan makarna.»

Men det är ju också givet, att en lag sådan som denna, som i så hög grad berör hemmet och därmed grundvalen för hela vårt samhälle, måste inom vida kretsar av vårt land väcka starka farhågor beträffande dess verkningar. Avsikten med lagen är emellertid att

likställa man och kvinna, mannen och hustrun, att binda kvinnan vid hemmet och i möjligaste mån verka för hemmets endräkt. Jag tror, att de herrar, som nu opponera sig så starkt emot detta lagförslag, de herrar, som i motioner, inom pressen och även här i denna kammare i dag så starkt motsatt sig och i så mörka färger skildrat de verkningar, som lagen möjligen kan få, dessa herrar tror jag överdrivit detta i hög grad. Och jag tror, att överdriften mycket beror på bristande kännedom om lagens verkliga innehåll.

Nu är ju äktenskapet i första hand och till sin egentliga grund ett personligt-etiskt förhållande. Detta kan icke på något sätt regleras genom någon lagstiftning. Lagstiftningen får nöja sig med att reglera utanverken eller de mera materiella sidorna av saken. Detta har nu här blivit gjort, och jag tror, att det blivit gjort på ett över huvud taget lyckligt sätt, även om jag för min del icke kan följa med i en hel del detaljer. Jag har här avgivit åtskilliga reservationer vid de olika paragraferna, men jag vill icke gå in på dem nu. Jag får väl återkomma till dem vid paragrafbehandlingen. Nu vill jag endast vidröra ett par av de viktigaste sidorna av denna lag, nämligen kapitlen 5 och 6, som handla om äkta makars underhållsskyldighet gent emot varandra och om förmögenhetsordningen. I detta femte kapitel ges nu ganska ingående regler beträffande underhållsskyldigheten. Grundregeln ges i 2 §. Det egentligen nya är ju det, att kvinnans verksamhet i hemmet räknas såsom underhållsskyldighet. Och detta med rätta, synes det mig. Detta är naturligtvis för henne en synnerligen värdefull bestämmelse, därför att därigenom blir hennes verksamhet i hemmet likvärdig med mannens verksamhet utanför detsamma. Sedan regleras i de följande paragraferna i samma kapitel ganska ingående makarnas inbördes rättigheter och skyldigheter och särskilt, vad som skall gälla vid underlåtenhet ifrån den ena eller andra makens sida beträffande denna underhållsskyldighet.

Nu har ju ifrån motståndarna till detta lagförslag framhållits, att allt detta ingående reglerande verkar synnerligen osympatiskt och neddragande på denna lagstiftning.

Men jag vill framhålla ytterligare, vad som en gång förut sagts från denna plats i dag, nämligen att dessa bestämmelser icke äro till för de lyckliga äktenskapen. Där behövas i själva verket inga sådana bestämmelser. De äro till för sådana, som stå på bristningsgränsen. Om en av makarna, exempelvis mannen, genom slarv eller på annat sätt undandrager sig sin skyldighet beträffande familjens underhåll, så är det ju uppenbart, att i denna lag måste givas rättsregler för att få rättelse i detta. Och det är endast detta, som här har gjorts, och intet annat. Men i en lag, som icke innehåller sådana bestämmelser, är det naturligtvis en lucka, som förr eller senare måste fyllas. Att man därigenom, att man lagstiftar mot oarter i äktenskapet, skulle framkalla sådana oarter, är ett resonemang, som icke är hållbart. Icke framkallar man brott genom strafflagstiftning, icke framkallar man äktenskapsskillnader genom att lagstifta mot äktenskapsskillnader, det torde vara alldeles uppenbart.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Jag vill sedan yttra ett par ord om denna förmögenhetsordning som har så starkt kritiserats här i dag. Tankegången i denna förmögenhetsordning är ju den, att enigheten och sammanhållningen inom äktenskapet befrämjas genom en viss gemensamhet även i ekonomiskt avseende, och jag är övertygad om, att denna tankegång är fullkomligt riktig. Därför har också lagförslaget här sökt tillgodose detta på så sätt, att den praktiskt taget har bibehållit egendomsgemenskap i form av giftorätt men samtidigt ordnat det så, att makarna äga en viss självständighet och rörelsefrihet, därigenom att över den egendom, som de infört eller förvärvat till boet, ha de äganderätt och förvaltningsrätt. Det finnes ju åtskilliga andra sätt att skriva en sådan förmögenhetsordning. Man har såväl motionsvis som i utskottet föreslagit åtskilliga andra anordningar. Man har exempelvis föreslagit flera förmögenhetsordningar vid sidan av varandra, en principal, bestående uti den nuvarande, och en eller flera subsidiära. Men av alla lösningar tror jag, att denna skulle i själva verket vara den allra sämsta, ty att införa flera förmögenhetsordningar vid sidan av varandra skulle medföra en sådan svårighet vid tillämpningen i praktiken, att det skulle ställa sig nästan omöjligt. I de länder, där man har det så ställt, pågår ett oavlåtligt arbete för att så småningom komma fram till en enda och enhetlig förmögenhetsordning. Man har tänkt sig att lösa frågan genom egendomsgemenskap, men en sådan anordning går icke att inpassa uti det närvarande systemet, det går knappast ens att inpassa den i den utsträckning, som herr Olsson i Kullenbergstorp föreslagit, något som landshövding Hederstierna närmare utvecklat och varpå jag icke behöver närmare ingå. Det har bland annat föreslagits, att man skulle övergå till systemet säregendom och särförvaltning, en anordning, som förefinnes i så gott som hela den anglosachsiska världen, men där möter man först den olägenheten, att övergången från det nuvarande skulle bli synnerligen svår. Det skulle bli en fullständig omstjälpning av de nuvarande förhållandena, och det tror jag icke, att vi vore synnerligen tillfredsställda med. Dessutom skulle en sådan anordning verka synnerligen ogynnsamt för hustrun i de allra flesta äktenskap, ty det är ju så, att i normala fall börja makarna sitt äktenskap med ganska liten förmögenhet. Så arbetas det under årens lopp och samlas kanske förmögenhet, hustrun arbetar i hemmet och mannen är den, som egentligen arbetar ute och förvärvar förmögenheten. Så upplöses äktenskapet, och då skulle enligt det systemet hustrun stå på bar backe vid mannens död, och det kan ju naturligtvis icke vara tilltalande för henne.

Jag vill icke ingå på de återstående tio paragraferna i denna balk. Vi komma väl till dem så småningom. Jag vill endast uttala den förvissning, att när vi få denna lag, som nu kommer att giva kvinnan den fulla jämbördigheten med mannen, som hon redan har inom andra områden, säkerligen kommer att visa sig lyckobringande för hemmen och därigenom för landet i dess helhet.

Beträffande nu herr Forssell, så kanske jag skulle giva honom ett par repliker. Han talade om, att det motiv, som avsåg den skandinaviska lagstiftningen, det hade man helt och hållet släppt nu. Ja,

jag får säga, att det skandinaviska motivet har för mig icke, eller åtminstone i ringa mån, mycket ringa mån, varit avgörande, då jag haft att fatta ståndpunkt i denna fråga. Och så vitt jag kunnat inhämta, förefinnes det ganska stor sannolikhet för, att denna lagstiftning kommer att bli antagen i de andra skandinaviska länderna. Särskilt har jag hört från Danmark, att där lär egentligen icke någon opposition förefinnas mot förslaget, och att den enda opposition, som där finnes, rör civiläktenskap, fakultativt eller obligatoriskt civiläktenskap och intet annat.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Beträffande lagen angående barn i äktenskapet vill jag ej närmare ingå på densamma nu. Dit komma vi sedan.

Jag skall således, herr talman, be att få yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Rehn: Herr talman! Jag vill först nämna, att när jag står antecknad såsom deltagare i utskottets behandling av detta ärende, så är det riktigt så tillvida, att jag var närvarande och deltog i arbetet från början och var med om en del preliminära beslut. Men under den senare behandlingen inom utskottet var jag förhindrad och har sålunda icke deltagit i de definitiva besluten. Av den anledningen står jag ingenstädes antecknad som reservant, ehuru även jag haft mina önskningar om vissa detaljändringar i det kungliga förslaget, vilket jag också givit tillkänna under principdebatten i utskottet. I allt väsentligt är jag dock ense med utskottets majoritet. De skäl, som här i dag och även utav huvudreservanterna, herrar Rogberg och Reuterskiöld, anförts för deras avslagsyrkande, ha icke på mig kunnat verka övertygande. Vad som för dessa reservanter och för de flesta, som opponerat sig mot förslaget i dag, tett sig mest motbjudande, torde vara dels de nya bestämmelserna om makars underhållsskyldighet och dels ändringarna i fråga om förmögenhetsordningen mellan makarna.

Beträffande det förra, eller underhållsskyldigheten, vänder sig herr Rogberg, med vilken även herr Reuterskiöld i allt instämmer, mot att förslaget söker förvandla mannens moraliska plikt att lämna hustrun hushållspengar, till en rättslig sådan. Detta anser reservanten komma att kännas såsom ett förmynderskap, av vilket männen i stort sett icke gjort sig förtjänta. Uppriktigt sagt måste jag bekänna, att jag icke kunnat fatta, att det skulle ligga något oegentligt uti, att vad som erkännes vara en ömsesidig moralisk rätt och plikt för makarna i dessa rent materiella angelägenheter, också får ett uttryck i lagen så att, om intet annat hjälper, det må kunna göras rättsligt gällande.

Jag vill så gärna giva reservanten rätt däri, att männen i stort sett icke gjort sig förtjänta av något förmynderskap i detta avseende. Och det vore mycket olyckligt, om det skulle förhålla sig annorlunda. Men på samma gång måste jag bestämt bestrida, att dessa män komma att känna som något förmynderskap dessa bestämmelser, som stå i femte kapitlet. Detta av det skälet, att de finna det alldeles naturligt och i sin ordning att göra just vad lagen innehåller. Det finnes ju liknande bestämmelser på andra områden, exempelvis i fattigvårdslag-

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

stiftningen, i fråga om föräldrars och barns ömsesidiga underhållsskyldighet, men icke tror jag, att detta betraktas som något förmynderskap, åtminstone av dem, som vilja fullgöra sin moraliska plikt mot sina anhöriga.

Reservanterna tyckas hysa farhågor för, att dessa föreskrifter om makars underhållsskyldighet skola »verka söndrande, avkyla mannens lust att åtaga sig de äktenskapliga banden och egga hans lust att avskaka dem», som det står i reservationen. Till detta vill jag endast säga, att den man, som då han gifter sig, hyser den hemliga baktanken att, om det kniper eller icke går riktigt, som han vill, kan han icke lagligen tvingas att utgiva av sin inkomst, vad som kan vara skäligt, för att hustrun och barnen också skola kunna leva, den mannen har enligt mitt förmenande gjort sig synnerligen väl förtjänt av det förmynderskap, om vilket reservanterna talat. Alldeles detsamma gäller, om det är kvinnan som har de bästa försörjningsmöjligheterna.

Det är, så vitt jag kan förstå, mot personer, som hysa sådana tankar och som försöka att omsätta dem i livet ända till den grad, att den andra maken icke finner sig kunna uthärda, som dessa bestämmelser i 5 kap. äro riktade, men ingalunda mot dem, som ha en levande känsla av vad som är moralisk plikt.

Min enkla lekmannatanke i denna sak är den, som jag också sökt framhålla inom utskottet, att där det finnes nödiga förutsättningar för ett gott, ett harmoniskt äktenskap — och därtill räknar jag framför allt de inre personliga egenskaperna hos makarna själva — där kommer deras liv att gestalta sig alldeles som för närvarande. Det går sin lugna, jämna gång oberoende av vad som står i lagen. Lagen ha de intet behov att befatta sig med, och de ha knappast något intresse av att ens taga reda på vad den innehåller, såsom herr Hederstierna här så riktigt utvecklade. Aldrig någonsin har jag kunnat märka, att de nu gällande bestämmelserna om mannens målsmanskap och husbondevälde, om boskillnad, hemskillnad, äktenskapsskillnad o. s. v. haft det ringaste inflytande på min uppfattning om mina plikter mot familjen, och på samma sätt tror jag, att det kommer att bliva beträffande dessa nya bestämmelserna om underhållsskyldigheten. Alla veta vi dock, att det finnes äktenskap, i vilka det uppstår konflikter och stridigheter just på det område, som här avhandlas, och då måste frågan bli den: skall lagstiftningen giva sig in på detta område och forma regler, som göra det möjligt för den make, som anser sig förorättad, att göra sin rätt gällande, eller skall det fortfarande vara överlämnat åt makarna själva att reda sig så gott de kunna? Och vad betyder det? Det betyder i de flesta fall, att den make, som har den starkaste viljan, och ibland den, som har de bästa kroppskrafterna, blir ensamt bestämmande. Han driver sin vilja hänsynslöst igenom och blir sålunda allenarådande. Ett sådant sakernas tillstånd kan omöjligen vara tilltalande.

Nu säger man, att man icke skall draga in de husliga tvisterna i äktenskapslagstiftningen. Äktenskapet och familjelivet är ett heligt område, där lagen och myndigheterna icke ha något att

skaffa. Så sant och så riktigt, som detta är då det gäller äktenskap, där förhållandena mellan makarna, även om de icke äro idealiska, dock är något så när vad de böra vara, så felaktigt synes det mig, om denna grundsats skall tillämpas alldeles undantagslöst och sålunda gälla även sådana fall, då en make eller båda makarna åsidosätta de allra enklaste plikter, som de måste anses ha påtagit sig i och med äktenskapet. Äro förhållandena sådana att den ena maken måste anlita lagens hjälp gent emot den andra, då har jag svårt att där upptäcka det helgade, fridlysta område, som skulle förbjuda lagstiftningen att reglera dessa förhållanden så gott som detta låter sig göra. Någon väsentlig skillnad mellan dessa makar och ett par andra personer, som överenskommit att bo tillsammans och ha gemensamt hushåll och som kunna vara goda vänner emellanåt de gräla med varandra, kan man knappast tala om. Men för dessa senare har samhället aldrig tvekat att ställa vanliga rättsmedel till förfogande, så att icke den ena människan skall kunna missbruka sin makt till förfång och förtryck för den andra.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Det har också sagts, att detta går som en röd tråd genom herr Reuterskiölds reservation, att om denna lag antages, så skulle ett äktenskap av något slags lägre värde, av sämre kvalité, det s. k. stockholmsäktenskapet, upphöjas till norm här i landet på bekostnad av vad som inom utskottet kallats för landsortsäktenskap men som i reservationen heter hemäktenskap. Jag tror för min del, att det icke alls föreligger någon fara i det avseendet. De människor, som äro så danade, att de vilja leva ett innerligt och osjälviskt familjeliv, låta icke enligt min uppfattning påverka sig av vad som står skrivet i lagen. De leva sitt liv och inrätta sitt liv, som de anse bäst och lyckligast för dem själva. Andra åter, som sakna denna förmåga av hängivenhet och det självuppoffrande och självförsakande sinnelag, som nog är nödvändigt i viss mån, om äktenskapet skall kunna motstå de påfrestningar, för vilka det kan bliva utsatt, de gifta sig på stockholmsmanér, som man säger, vad som än står i giftermålsbalken. Vi få icke förbise, att denna typ av äktenskap, som man velat karakterisera som ett bolagsförhållande, ett civilrättsligt avtal mellan man och kvinna, har uppkommit under vår hittillsvarande äktenskapslagstiftning. Men det är icke lagen, som skapat detta. Den kan visserligen i någon mån påverka opinionen i en viss riktning, men lyckliga eller olyckliga äktenskap beror icke så mycket på vad som står skrivet i lagen utan på makarna själva. Och det är nog ett misstag, om man tror, att dessa äktenskap, som man betecknar som bolagsförhållanden, endast existera i storstäderna, Stockholm och andra. De finnas litet varstans, även ute på rena landsbygden.

Däremot är jag icke alldeles säker på, att det icke skulle medföra en viss fara, om, såsom det framhållits, det skulle införas flera olika former, valfria former för äktenskapet. Om man finge fram något sådant, hade man därmed faktiskt legaliserat något,

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

som kanske kunde betecknas som olika klasser, första klassens, andra klassens äktenskap o. s. v., och detta vore icke lyckligt i vårt land, där vi icke haft mer än ett slag av äktenskap. Förhållandena kunna vara andra i främmande länder, där man haft många olika äktenskapssystem, men där man dock, såsom också påvisats, alltid strävat till mera enhet i detta avseende. Och allra minst kan jag tro, att det skulle vara lyckligt, om man, såsom det framhållits, skulle åstadkomma fullständig egendomsskillnad mellan makarna. Jag kan icke tro, att detta skulle främja den vackra enhetstanke, som man talat om och som jag föreställer mig alla äro ense om att betrakta såsom den bästa och solidaste grunden för en verklig och varaktig familjelycka.

Vad ändringarna i gällande förmögenhetsordning angår, så är det särskilt på några punkter, som jag funnit förslagets principer mycket tillfredsställande, och därför velat giva det min fulla anslutning. Jag tänker då närmast på utsträckandet av giftorätten även till fast egendom, som den ena maken före eller under äktenskapet ärvt eller förut förvärvat. Det finnes knappast någon bestämmelse på familjerättens område, som förefaller mig så osympatisk och vars verkningar synes mig så orättvisa, som just den bestämmelsen, att nyssnämnda egendom skall vara undantagen från giftorätten. Därför gladde det mig mycket, då jag såg, att lagberedningen och Kungl. Maj:t intagit den ställning till frågan, som förslaget anger. En annan punkt är den, som handlar om makars arvsrätt, där vi äntligen synas komma till en rimligare ordning än som hittills förefunnits. Därjämte vill jag också nämna den icke oviktiga bestämmelsen, som inskränker makes rätt att utan den andra makens samtycke avhända sig eller pantsätta fast egendom, vari båda makarna äga giftorätt, ävensom lösöre, som tillhör det gemensamma bohaget.

Jag skall endast be, herr talman, att med dessa ord få yrka blir jag i tillfälle att sedermera återkomma till dem, om jag finner det lämpligt.

Jag skall endast be, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Olsson i Kollungeröd: Herr talman! Jag hade egentligen närmast begärt ordet med anledning av att jag beträffande 6 kap. 8 § väckt en motion. Då emellertid den ärade reservanten i denna fråga icke gick in på denna punkt, så skall jag icke nu göra det heller utan skall återkomma därtill vid behandlingen av den paragrafen.

Jag ber emellertid att få säga några ord om själva lagens princip. Jag skall yttra mig mycket kort, och detta särskilt som det ju här gäller att tala till protokollet, knappast till kammarens ledamöter.

Den lag, som riksdagen nu går att behandla, ingriper nästan mera än någon annan i vårt folks allmänna och dagliga liv. Den

giftermålsbalk, vi nu ha, är, som vi veta, ganska gammal, och den har också en del icke för vår tid lämpliga bestämmelser. Flera förändringar och förbättringar ha dock under tidernas lopp gjorts, och för övrigt är det ju så, att då ock det är makarna möjligt att genom äktenskapsförord före vigseln eller genom testamente därefter de avhjälpa brister, som föreligga. Att åtskilligt står kvar i den nu gällande giftermålsbalken, som icke är lämpligt för vår tid, må gärna erkännas. Mannens målsmanskap över hustrun är ju icke någon lämplig bestämmelse. Det torde även vara att inrymma för mycken makt åt mannen, att denne har rätt att utan hustruns bifall försälja, pantsätta eller realisera boets gemensamma egendom.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

I lyckliga äktenskap betyder detta egentligen ingenting, ty då är man nog överens om de handlingar, som göras, och mannens målsmanskap missbrukas icke heller. Det finns emellertid fall, då så är förhållandet. Men jag måste fråga mig: kunde det icke vara möjligt att så att säga bygga mera på det bestående och beprövade och härvidlag införa nya bestämmelser i stället för det, som blivit föråldrat och olämpligt. När en lag under århundraden växt in i folkets allmänna medvetande, så är egentligen intet bättre, än om man kan i vissa fall förändra och förbättra denna lag med bibehållande av dess grundtankar.

När det nu utarbetats ett helt nytt lagförslag av denna i folkets liv djupt ingripande beskaffenhet, hade det icke varit lämpligt, om åtminstone länens landsting satts i tillfälle att få yttra sig över detta förslag, innan det framlades för riksdagen för avgörande? Det är ju flera andra lagförslag av mycket mindre betydenhet, som utsänts till yttrande så väl av landstingen som länsstyrelserna. Jag tror visserligen, att det icke varit mycket mening i att i detta fall infordrat länsstyrelsernas yttranden. Landstingen däremot bestå ju så att säga i huvudsak av vår allmoge, som just står i kontakt med en lag sådan som denna, och det hade därför varit av den största betydelse att lekmannaintresset fått göra sitt uttalande om det föreliggande förslaget. Nu ha icke lekmännen satts i tillfälle att yttra sig däröver, förrän förslaget för riksdagen framlägges.

För min del tror jag, att det här gäller en lag, som passar särskilt in på de moderna äktenskapen, särskilt i storstäderna. Men jag tvekar mycket, att den är passande för vår landsbygd, för vår allmoge och för det allmänna livet. Särskilt är den bestämmelsen, att alltjämt hålla skillnad på förvaltningen av vardera makens giftorättsgods under bestående äktenskap olämplig. Man tänker sig det fall — jag talar nu om förhållandena på landsbygden — att den ena maken äger kreaturen och gårdsredskapen och den andra äger husgerådssakerna, mannen sköter gården och hustrun hushållet och hemmet, huru skall då ett bokslut kunna uppgöras, som visar, hur mycket den ena eller andra makens giftorättsgods under året förbättrats eller försämrats? Men kunna icke makarna komma överens härutinnan, så skall domstolen efter stämning skilja tvisten.

Jag har den meningen om lagförslaget, att domstolen tillagts för mycken befattning med den äktenskapliga sammanlevnaden. Det

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

är redan ett missförhållande, om äkta makar draga varandra inför domstolen. Jag har den uppfattningen, att behöva äkta makar gå till rätta med sina inbördes angelägenheter, ja, då är bristningsgränsen nära. Jag kan heller icke förstå, varför det skall vara så nödvändigt att hålla giftorättsgodset så strängt skillt under bestående äktenskap, då egendomen i varje fall skall i händelse av boskillnad, äktenskapets upplösning eller dödsfall delas lika, såvida annat icke genom förord eller testamente blivit föreskrivet. Det är ju tänkbart, att genom denna bestämmelse, att vardera maken skall förvalta sin egendom, strävandet att så att säga gifta sig till förmögenhet icke kommer att bli så stort som det eventuellt har varit förut. Men jag är tveksam, huruvida icke denna bestämmelse, att skilja sig till egendom, då vardera maken skall ta hälften av all egendomen. Jag är tveksam, säger jag, huruvida icke detta skall bidraga till att åstadkomma äktenskapsskillnad i större utsträckning under den nya lagens tillämpning än förut. Det kan ju ligga en tanke däri, att när två personer gift sig, av vilka den ena är förmögen och den andra fattig, den, som är fattig, vill komma i tillfälle att få hälften av den andras förmögenhet.

Vad jag egentligen här vågar att hoppas, är, att vårt lands allmoge icke mer än tvunget skall befatta sig med den nya lagen, utan bemöda sig om sämja och endräkt och i så fall kunna klara sig utan juristens och domstolens hjälp.

Herr Hederstierna uttalade också den meningen, att lagen egentligen vore till för de tråkiga fallen och att de lyckliga äktenskapen skulle kunna reda sig utan dess hjälp. Ja, det är endast under en sådan förutsättning, som jag vågar tro, att icke konsekvenserna av den nya lagen skola bli så allvarsamma, som det annars vore skäl att befara, då man ser på dess bestämmelser, som ju föreskriva, att alla möjliga frågor makar emellan kunna dragas inför domstol. Jag är tveksam, mycket, mycket tveksam, det får jag lov att säga, om det är ett lyckligt steg, som riksdagen tar, då den går att besluta och antaga denna lag. Jag undrar, om icke verkligen en återförvisning, en ny revision med anledning av de motioner, som framkommit, och de yttranden, som fällts, där lekmannaintresset kunde få göra sig mera gällande, om icke det vore det lyckligaste för landet. Och säkert är, att intet står på, ingen fara är å färde, om man dröjer ett år med lagens antagande.

Herr talman, jag gör intet yttrande.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet Undén: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få till en början framföra ett tack till första lagutskottet för den synnerligen välvilliga behandling, som utskottet låtit propositionen undergå. Det är endast i två mindre väsentliga punkter, där utskottet företagit jämkningar i propositionen. Jag ber också att få härifrån framföra ett tack till de personer, som i egenskap av lagberedning ha författat detta lagförslag. De ha fullgjort sitt verk på ett enligt min mening utomordentligt sätt, och lagförslaget överträffar vida de förväntningar, som man kunde ställa på en lagstift-

ning på detta synnerligen vanskliga område. Det är givet, att tillfredsställelsen med lagförslaget förstärkes därav, att ombuden för alla de tre skandinaviska länderna ha kommit till ett i allt väsentligt enigt resultat. Visserligen ha de partier av lagförslaget, som äro nya här i vårt land, ännu icke antagits vare sig i Danmark eller Norge. Men det finnes all anledning antaga, att det kommer att ske, och jag behöver icke framhålla, att genom gemensam lagstiftning på så vidsträckta områden av det borgerliga livet knytas ytterligare starka band mellan de nordiska folken, på samma gång som vi här uppe i Skandinavien tagit ett steg till en internationalisering av rätten, som jag tror är en viktig förutsättning för bättre samförstånd i världen.

Huvudsyftet med denna revision av giftermålsbalken är kort och gott att skapa likställighet i rättsligt avseende mellan man och hustru. Hittills har vår lagstiftning utgått från den principen, att mannen i rättsligt avseende är överordnad hustrun. Den komplex av befogenheter, vari detta tagit sig uttryck, brukar man ju sammanfatta i begreppet mannens målsmanskap. Lagförslaget avskaffar målsmanskapet och gör detta konsekvent på alla olika områden. Men samtidigt har förslaget sökt bibehålla det som verkligen är livskraftigt i den nuvarande egendomsgemenskapen, ja, i vissa hänseenden innebär lagförslaget ett förstärkande av den ekonomiska intressegemenskapen mellan makarna. Jag skall senare komma till de speciella punkter, där förslaget går i denna riktning.

Förslaget karaktäriseras allt igenom av omsorgen om att stärka familjen och hemmet, och därvid utgår det från den synpunkten, att även inom hemmets samhälle bör råda frihet och självansvar. Och jag tror, att det bästa beviset för att lagförslaget har lyckats i detta sitt syfte, det är den synnerligen vidsträckta anslutning det vunnit från kvinnornas sida. Ingen kan väl bestrida, att kvinnorna i allmänhet hysa det starkaste intresse för befästandet av hemmet och familjen, och här ha nu kommit instämmanden från alla kretsar av kvinnor, de må tillhöra olika samhällslager och olika politiska partier. Då man riktat den invändningen mot förslaget, att lekmannaintresset icke fått göra sig gällande, så ber jag få understryka, att kvinnorna väl ändå representera lekmannaintresset kanske i högre grad än några andra, när det gäller ett område av den beskaffenhet som äktenskapsrätten.

Jag skall icke ge någon utförlig redogörelse för nyheterna i förslaget, jag vill endast påpeka några huvudpunkter, särskilt som det förefallit mig under den korta stund, som jag har kunnat följa debatten, att man från förslagets motståndare väl mycket rör sig med allmänna resonemang, som icke bottna i lagförslagets verkliga innehåll.

Förslaget innebär ju till en början en förändring i fråga om den sida av målsmanskapet, som man brukar kalla mannens hosbondevälde, d. v. s. förhållandena inom familjen. Där har förslaget avskaffat mannens allena bestämmanderätt, när det gäller sådana frågor som bostad, hemvist, levnadsordning, tjänare o. d. Lagförslaget har i stället uttalat den allmänna regeln, att makarna skola i samråd besluta i sådana här frågor. Därmed avses naturligen icke, att en make är förhindrad att uppträda självständigt, att handla på egen hand, och det innebär

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

heller icke, att, om ena maken ej vill foga sig efter eller har någon invändning mot den andras önskemål, tvistefrågan skulle dragas inför någon myndighet, och på det sättet slitas. Det medför i rättsligt avseende endast indirekta verkningar. Det innebär, att om det skulle bli en tvist om underhållsbidrag och frågan kommer under domstols prövning och domstolen sålunda har anledning att bilda sig ett omdöme, huruvida den ena eller andra maken är skuld till förhållandena, är domstolen icke såsom nu bunden av den rent formella regeln, att om hustrun icke följt mannens anvisningar, anses hon vara den felande, utan domstolen har att fullkomligt obundet undersöka, vem som har största skäl för sin ståndpunkt, och kan alltså säga, att om hustrun icke skäligen hade bort följa mannens anvisningar, har hon heller icke någon skuld. Detta är alltså de indirekta verkningar, som grundsatsen om makarnas samverkan medför.

Beträffande bestämmanderätten över barnen har man i denna speciella punkt nödgats ställa sig på annan ståndpunkt och medgiva, att frågan i mera flagranta fall får dragas inför domstol. Man har här icke kunnat nöja sig med de indirekta verkningarna. Det gäller ju icke blott makarnas förhållande inbördes utan barnens välfärd. Ifall meningarna bryta sig mot varandra i någon viktigare fråga rörande barnen, såsom angående deras utbildning och uppfostran utanför hemmet, kan frågan i sista hand dragas inför domstol. Men domstolen har icke att själv sätta sig i faderns eller moderns ställe och avgöra själva saken, utan den har endast att bilda sig en uppfattning om vem av föräldrarna, som är mest skickad att ha bestämmanderätten antingen i detta speciella fall eller mera generellt. Ytterligare har man skapat den garantien, att en sådan fråga kan av domstolen avvisas, om den finner, att frågan icke är av den betydelse, att domstolen bör blanda sig i densamma.

Jag kommer sedan till frågan om underhållsplikten inom äktenskapet. Där äro som bekant bristerna i det nuvarande systemet synnerligen påtagliga. Det förekommer sådana fall, att mannen på grund av dryckenskap eller annan försumlighet icke bidrar till familjens underhåll på tillbörligt sätt. Han vistas kanske tidvis utanför hemmet, han har arbete på annan plats och har måhända goda arbetsinkomster, men lämnar icke familjen tillräckligt underhållsbidrag. Då står hustrun för närvarande strandsatt. Hon har icke möjlighet att under äktenskapets bestånd tvinga sig till bidrag till familjen. Här har lagförslaget skapat en möjlighet att låta makarna processa mot varandra. Det låter kanske underligt, att detta skall vara ett så viktigt önskemål, men det är dock faktiskt så. Hustrun kan väcka talan mot mannen och därigenom få bidraget utdömt. Genom införsel i avlöningen kan hon få beloppen uttagna i olika poster, och detta sålunda direkt ur mannens avlöning. Det är ju mycket möjligt, att mannen själv egentligen icke har någonting emot detta, det kan hända, att det t. ex. är på grund av svag karaktär, som han icke avstår till hustrun sin veckolön. I många fall behöver det därför icke betyda en brytning av äktenskapet, att en sådan process sker och därigenom underhållsbidraget med rättens hjälp uttages.

Det finns flera svåra lagstiftningsfrågor på detta område. Det andra mera typiska fallet, som lagstiftaren något givit sig i kast med, är att mannen visserligen lämnar tillräckligt bidrag till familjens underhåll, men att han gör detta på sådant sätt, att hustrun icke har någon som helst bestämmanderätt inom det område, där hon annars enligt god sed har en viss självständighet. Mannen ger icke hushållspengar, han vill i minsta detalj övervaka varje utgift och utbetala vart penningbelopp, och hustrun blir på det sättet fullkomligt osjälvständig. Detta är en gammal omtvistad fråga, och man har väl nästan resignerat inför möjligheten att komma till något slags lösning, som kan visa sig användbar i olika fall. Lagberedningens förslag innehåller heller icke någon mera ingående lösning av frågan, men det uttalas först och främst som en allmän grundsats, att mannen bör lämna hustrun hushållspengar i lämpliga poster, såvida det icke finnes något särskilt skäl, varför hon icke bör ha hand om utgifterna. Och vidare kan det tänkas i mera extrema fall, att även här den bestämmelsen blir tillämplig, att frågan kan dragas inför domstol. Det skall då föreligga en uppenbar försummelse av underhållsplikten, och en sådan kan föreligga under antydda omständigheter, men naturligtvis endast som sagt i extrema fall.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Så är det ytterligare en typ av fall, som lagstiftaren sökt komma till rätta med, och det är kanske den mest omdebatterade punkten i detta kapitel, nämligen den s. k. regressparagrafen. Därvidlag har man tänkt på sådana fall, då hustrun har ett litet kapital eller en liten livränta eller med andra ord någon penningtillgång, som är hennes egendom och som hon kanske tänkt använda för något speciellt ändamål, exempelvis för att ge barnen en bättre utbildning eller uppfostran eller något dylikt. I sådana fall har måhända hustrun tvingats att använda dessa medel för gemensamma hushållsangelägenheter, icke av det skälet, att mannen varit ur stånd att lämna vederbörliga bidrag, utan därför att mannen kanhända ogillat användningen av hustruns kapital för det speciella ändamålet. Mannen har velat, att det skall gå till täckning av de allmänna hushållskostnaderna, och han kan mycket väl ställa det så, att hon nödgas betala ut det. Han köper måhända på kredit varor för det gemensamma hushållets räkning och betalar dem icke själv utan tvingar hustrun att göra det. Det kan bli utmätning i bägge makarnas tillgångar, som svara för skulder till det gemensamma hushållet. Det kan sålunda hända, att hustrun blir nödsakad att släppa till sina tillgångar för ändamål, varför de icke rimligen bort användas. Regeln har reciprok innebörd, men den har huvudsaklig betydelse för hustrun, och lagförslaget har velat bereda möjlighet för henne att härvidlag vinna rättelse. Man har tänkt sig, att detta skulle ske på det sättet, att hustrun skall kunna föra talan mot mannen med yrkande om att återfå vad som skäligen bort betalas av honom. För att omgärda denna bestämmelse med vissa garantier har det först och främst sagts, att denna talan endast får väckas i mera uppenbara fall av missbruk, alltså när det är mera avsevärda utgifter hustrun haft av sina egna medel. Vidare har införts den garantien, att hustrun icke skall kunna komma hur sent som helst med ett sådant

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

yrkande. Hon skall icke kunna dröja i åratal, efter det hon haft en utgift, och sen yrka på vederlag härför, utan hon kan göra gällande sitt krav endast inom ett år efter utgången av det kalenderår, under vilket utgiften gjorts.

Vidare har det sagts i lagförslaget, att man icke skall taga hänsyn endast till en enstaka utgift, utan den skall ställas i relation till hela kalenderårets utgifter. Det skall alltså undersökas, om hustruns kontanta utgift kan anses otillbörligt stor, ifall man tar hänsyn till förhållandena under en längre period, och man har då valt kalenderåret.

Denna regressparagraf innebär icke, att lagen utgår från att makar i allmänhet skola göra årlig avräkning rörande sina inbördes ekonomiska förhållanden. När en talare i debatten riktade kritiken bland annat mot denna punkt och då som stöd för sin uppfattning åberopade, att lagförslaget skulle, enligt somliga av dess försvarares mening åtminstone, gälla för alla normala fall och att det alltså torde bli sed, att hustrun bleve mannens revisor, vill jag påpeka, att när man säger, att lagförslaget är avsett för normala fall, är det givetvis riktigt i fråga om en hel del partier, i lagförslaget. Men då det gäller de speciella fall, som avse korrektiv mot missbruk, är det icke så, att lagstiftaren önskar, att missbruken skola bli allmänna, för att man skall få använda korrektiven mot dessa missbruk.

Vad sedan beträffar den egendomsordning, som förslaget genomför, skiljer den sig ganska radikalt från de nuvarande förhållandena. För närvarande är ju ifråga om själva egendomsfördelningen så till vida en likställighet genomförd mellan makarna, att vardera har såsom regel andel i den gemensammå egendomen. Vardera maken har sin giftorätt i den samfällda egendomen, men denna äganderätt, som sålunda tillkommer även hustrun, är mera ett äganderättens sken än dess verklighet. Ty en ägare brukar betrakta som en väsentlig del av äganderätten, att han får disponera eller förfoga över egendomen, men hustrun får icke förfoga över den gemensamma egendomen i allmänhet. Mannen har förvaltningsrätt både över den gemensamma egendomen och till och med över hustruns enskilda egendom. Hustruns äganderätt visar sig praktiskt sett under nuvarande förhållanden framför allt däri, att hon vid boets delning en gång i framtiden utfår sin andel i det gemensamma boet. Kritiken mot de nuvarande äganderättsförhållandena har vänt sig mot denna anordning av förvaltningsrätten, mot bestämmelsen att mannen förvaltar även det hustrun äger eller har andel i. Lagförslaget har sökt bota dessa brister genom att skilja på förvaltningsrätten mellan makarna och alltså genomföra en förändring mot vad förhållandet är nu, men har däremot sökt bibehålla vad som också ingår i den nuvarande egendomsgemenskapen, nämligen den lika delningen vid äktenskapets upplösning.

Den juridiska gestaltning, förslaget givit egendomsordningen, är synnerligen enkel och lättfattlig, och det är naturligtvis en särskild förtjänst i förslaget, ty vad angår de nu gällande reglerna är det säkerligen icke många lekmän, som penetrerat vad de innebära. Jag tror däremot, att det nya förslaget skall bli förstått av vem som helst. Ändamålet har alltså varit att göra hustrun fullt myndig, att låta

henne få förvaltningsrätt över den egendom, som nu är hustruns enskilda, och även delvis över den egendom, som nu är gemensam. Däremot har lagförslaget icke velat upphäva det moment i den nuvarande gemenskapen, som innefattas i den lika delningen vid äktenskapets upplösning. Formellt juridiskt har resultatet blivit, att egendomsgemenskapen upphäves. Vardera maken har sin egendom och förvaltar densamma. Det blir alltså överensstämmelse mellan äganderätten och förvaltningsrätten. Gemenskapen har bibehållits på så sätt, att vardera maken säges ha giftorätt i den andras egendom. Nu har vardera giftorätt i den gemensamma egendomen. Giftorätten innebär enligt förslaget en latent rätt att, när boet delas, få ut hälften av egendomen. Den innebär vidare en vårdnadsplikt. Däri överensstämmer förslaget med gällande rätt, och det förvånar mig, att herr Forssell kritiserade denna vårdnadsplikt, denna skyldighet för mannen liksom hustrun att vid förfogande över goftorättsgodset taga hänsyn till att makarna ha gemensamma intressen. Detsamma är i själva verket förhållandet även nu i fråga om den gemensamma egendomen, och förslaget bibehåller endast och ger mera praktiska regler för dessa förhållanden.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Av särskild betydelse är den föreskriften, att sådant giftorättsgods, som make alltså äger, icke får, när det gäller fastighet, säljas eller intecknas utan den andre makens samtycke. Så är det även nu ifråga om sådan fastighet, som är hustruns enskilda och står under mannens förvaltning, men däremot icke beträffande fastighet, som är gemensam egendom och hör under mannens förvaltning. Sådan gemensam fastighet får mannen för närvarande sälja och inteckna utan hustruns samtycke. Enligt förslaget får ingen av makarna sälja eller förpanta fast egendom utan den andras skriftliga samtycke, och denna föreskrift är utsträckt till bohagsföremål, andra makens nödiga arbetsredskap eller föremål, avsedda för barnens personliga bruk. Icke heller dem får mannen sälja eller pantsätta utan hustruns samtycke. Det har icke tillräckligt beaktats av dem, som kritiserat förslaget, att den ekonomiska intressegemenskapen genom dessa regler om giftorättsgodset faktiskt har fått ett starkare uttryck i vissa avseenden än enligt gällande lag. Den har fått det framför allt därigenom, att giftorättsgodset enligt förslaget är mera omfattande, än den gemensamma egendomen för närvarande är. Det förefaller egendomligt, att man å ena sidan kritiserar, att förslaget upphäver egendomsgemenskapen, men att man också å andra sidan vänder sig mot de partier i förslaget, som faktiskt stärka egendomsgemenskapen jämfört med vad förhållandet är nu.

Beträffande reglerna om ansvarighet för skuld bli de synnerligen enkla enligt förslaget. Vardera maken svarar med sin egendom för skulder och bägge svara för sådana skulder, som avse det gemensamma hushållet och barnens bästa. De närmare detaljerna skall jag icke uppta tiden med för tillfället.

Vidare visa sig förslagets verkningar däri, att makarna kunna ingå rättshandlingar med varandra. Hustrun står icke längre under mannens målsmanskap, hon kan kontrahera även med sin man, och äktenskapsförord, varigenom egendom överflyttas från att vara gifto-

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

rättsgods till att bli enskild egendom eller tvärtom, kunna ingås även under äktenskapet. Självfallet har det måst vidtagas vissa garantier till skydd för borgenärernas intressen.

Slutligen införes ju en lag angående makars arvsrätt. Den efterlevande maken skall inträda som arvinge i alla de fall, där det icke finnes bröstarvingar i äktenskapet. I konkurrens med den avlidnes föräldrar och syskon får han hälften av kvarlåtenskapen. Om det icke finns några sådana anhöriga, får den efterlevande maken hela egendomen. Härvid förutsättes att det icke genom testamente givits särskilda bestämmelser. Genom dessa regler om efterlevande makes arvsrätt behöver man icke använda sig av inbördes testamenten i samma utsträckning, som nu är fallet, vilka testamenten synnerligen ofta leda till processer och tvister mellan den efterlevande maken och arvingarna.

Slutligen vill jag framhålla som en förtjänst i förslaget, att man i övergångsbestämmelserna sökt tillämpa de nya grundsatserna på redan bestående äktenskap, såvitt detta kan anses möjligt och tillrådligt, sålunda att mannens målsmanskap i personligt hänseende upphäves i bestående äktenskap, att egendom, som hustrun förvärvar efter den nya lagens ikraftträdande, kommer under egen förvaltning, att reglerna om andra makens samtycke till försäljning och förpantning av viss egendom skola gälla även för den samfällda egendomen enligt äldre lag, och vidare att det beredes möjlighet för makarna att genom äktenskapsförord under äktenskapet ytterligare anpassa sina ekonomiska förhållanden efter den nya lagen, om de så önska.

Herr talman! Jag skall icke nu närmare redogöra för förslaget, men jag har velat ge en liten översikt över de viktigaste punkterna i detsamma. Det är min livliga förhoppning, att kammaren skall antaga förslaget, och att detsamma, när det föres ut i livet, skall visa sig ha ett säkert rotfäste i det svenska samhället och att det skall stärka rättsmedvetandet även på familjelivets område.

Herr Lövgren i Nyborg: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke länge utan blott några minuter taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Det har av herr Forssell riktats den anmärkningen mot förslaget, att de breda lagren icke satts i tillfälle att taga del av och öva sitt inflytande på och ge färg åt detsamma. Det är en anmärkning, som jag anser kanske fullt riktig, men jag tror icke, att de breda lagren ha synnerligen stor möjlighet att taga del av något lagförslag, när det utformas.

Sedan har det också sagts ifrån något håll, att lagförslaget icke är till för de normala äktenskapen utan för de onormala, och det anser jag också vara fullt riktigt. Det är väl så, att de flesta människor, när de gifta sig, icke läsa igenom giftermålsbalken för att se, vilka rättsförhållanden de komma i, utan de gifta sig därför att de tycka om varandra. Jag har icke läst en enda rad i den gamla giftermålsbalken, men jag vet något så när vad den innehåller, därför att jag sett åtskilliga av dess bestämmelser tillämpade ute i livet. Det är särskilt en sak i den gamla lagen, som jag fäst mig vid. Jag tänker mig ett sådant

fall, att en kvinna gift sig med en person, som har fast egendom. Hon har kanske levt tillsammans med honom i femton eller tjugu år, då han avlider. Det har icke gjorts upp något inbördes testamente, och resultatet blir, att hon får gå från egendomen som sparv från ax, hon får inte ett dugg för allt sitt slit och släp. Jag tror, att det kungl. förslaget innebär ett bestämt framsteg på den här punkten.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Jag är medveten om, att det är fullkomligt omöjligt att skriva en lag, som skipar rättvisa i varje särskilt fall. Om man skall ernå full rättvisa, tror, jag att den skapas bättre genom förstklassiga domstolar, som taga hänsyn till vad som är skäligt och billigt i de olika fallen. Det går icke med strikta lagbestämmelser. Men jag är också medveten om, att man icke kan skapa sådana domstolar i vårt land just nu, därför att man så slaviskt håller på lagparagrafernas formella tolkning. Men den tiden kommer nog, när man får taga mera hänsyn till vad som är skäligt och billigt i rättstillämpningen än vad lagparagraferna strikt säga.

Jag har icke haft tillfälle att sätta mig in i den här frågan så särdeles mycket, och jag skall därför icke längre taga tiden i anspråk, men jag vill säga, att jag liksom den grupp jag tillhör kommer att stödja utskottets förslag.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman, mina herrar! Efter den utförliga översikt av lagförslaget, som nyss lämnats av justitieministern och vilken också tidigare lämnats av några av utskottets ledamöter, skulle det icke vara mycket mera att säga. Jag har dock begärt ordet särskilt med anledning därav, att en tidning här i Stockholm i dag sökt märka framför allt oss socialdemokrater i lagutskottet, därför att vi varit med om att försvara och ge våra röster för det fuskverk, som man säger här föreligger. Nu ha dock jag och vi samtliga, som suttit i utskottet, en annan uppfattning om denna lag, än att den skulle vara ett fuskverk, och vi ha därför givit den vårt stöd.

En av de föregående ärade talarna här i dag, herr Olsson i Kollungeröd, har sagt ungefär så här, att när vi ha en lag, som under århundraden har vuxit sig in i folkmedvetandet, så bör man vara försiktig med ändringar av densamma. Ja, häri torde nog ligga mycken sanning, men vi få inte glömma, att man kan komma till den tidpunkten, då en lag blivit så gammal, att folkmedvetandet vuxit från densamma, och då är det fråga om man icke bör se till att göra ändringar i de gamla lagbestämmelserna.

När lagberedningen har gått till sitt arbete för utformande av det förslag, som här nu föreligger, har den ju räknat med, att det numera råder helt andra förhållanden i vårt land, än då den gamla giftermålsbalken antogs. Det är på många olika områden, som vårt samhällsskick förändrats, och icke minst, när det gäller kvinnans ställning i samhället, ha genomgripande förändringar inträtt. Det är tydligt, att särskilt de kvinnor, som kommit ut i förvärvsarbete, ha varit de, som i främsta rummet känt trycket av den gamla lagens bestämmelser. Jag tror dock, att det icke ensamt är dessa kvinnor, som erfarit, att den gamla lagens bestämmelser icke stå i överensstämmelse med vad

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

man i detta fall har rätt att fordra. Det är nog många jämte dem, som anse, att förändringar böra ske, och särskilt då, att kvinnan bör bli mer än förut likställd med mannen. Det är också denna likställighet med mannen i äktenskapet, som lagberedningen sökt förverkliga i det förslag, som här blivit framlagt. Lagberedningen har ansett, säger den, att makarna böra, så långt möjligt är, ställas bredvid varandra såsom lika fria och självständiga personer utan någon i lag stadgad rätt för den ene att bestämma vare sig över den andra eller över familjens gemensamma angelägenheter.

Vid utarbetande av lagförslaget med beaktande av denna grundsats har det icke kunnat undgås, att lagberedningen kommit till vissa specialbestämmelser, som för en var särskilt vid första påseendet nog verka så, att man frågar sig, om det verkligen är det rätta, som lagberedningen kommit till. För min del vill jag visst icke förneka, att jag ej vid en första läsning av lagberedningens förslag och vid en granskning av de olika paragraferna gjort mig den frågan, om det varit nödvändigt att skriva alla dessa detaljbestämmelser, som där äro upptagna. Men allt eftersom jag sökt tränga in i detta ärende, varvid jag även följt den offentliga debatten i tidningspressen och på andra håll, har jag kommit till den uppfattningen, att skall man här kunna vinna vad man vill vinna, måste man taga detta förslag. Jag har också kommit till den uppfattningen, som här av flera talare framhållits, att man bör se dessa lagbestämmelser mot bakgrunden av att det naturligtvis icke är meningen, att de skola vara reglerande för de goda äktenskapen utan för de äktenskap, som man icke kan beteckna med ordet goda.

Här har i dag av en talare citerats en artikel av en socialdemokrat, som suttit i lagutskottet. Jag tänker icke för min del taga upp till bemötande detta uttalande. Jag ber bara för min del få säga, att lagförslaget, särskilt när det gäller bestämmelser om förmögenhetsrätten, naturligtvis icke kan ha samma betydelse för den del av befolkningen, vilken står utan förmögenhet, som den har för de mera burgna klasserna. Utan betydelse är det dock ej för arbetarklassen, för den mindre burgna befolkningen. Men lagförslaget upptar ju därutöver många viktiga bestämmelser, vilka säkerligen skola för arbetarhemmen, för de mindre burgna hemmen, bliva av en ofantligt stor betydelse och komma att lända till stor nytta och stort gagn. Vi ha ju också sett, hurusom arbetarkvinnorna förenat sig med de andra kvinnorna i omdömet om det lagförslag, som här föreligger. De socialdemokratiska kvinnorna ha i sitt uttalande framhållit, att vad de särskilt uppskatta i förslaget är, »att hustrun erhåller en med mannen fullt sidoordnad ställning samt ökade möjligheter att verka för hemmets och barnens bästa; att hustruns arbete i hemmet av lagen tydligen erkännes vara ett bidrag till familjens försörjning; att familjens och hemmets trygghet värnas genom möjlighet till åtgärder mot försumliga familjeförsörjare och genom krav på båda makarnas samtycke till förfogande över hemmets bohag; samt att lagen i flera avseenden skänker stöd åt dem — exempelvis övergivna hustrur och åt barn till pliktförgätna

föräldrar — som hittills intagit en svag och oskyddad ställning i samhället».

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Arbetarkvinnornas uppfattning av detta lagförslag såväl som andra kvinnors uppfattning är sålunda en helt annan än den, som i dag uttalats av vissa talare, nämligen att förslagets antagande skulle verka upplösande på hemmen. Om så skulle vara, att lagen hade en dylik verkan, vore det naturligtvis icke någon anledning att antaga lagen, utan då borde man göra allt vad man kunde för att få densamma förkastad. Ty för alla torde det stå klart vad hemmet betyder för samhället. Utan de många små, goda hemmen är det icke möjligt att få något gott samhälle. De lyckliga äktenskapen komma naturligtvis icke alls att i sitt vardagliga liv fråga efter vad lagens bestämmelser innehålla, men för de mindre lyckliga komma bestämmelserna säkerligen att verka till ofantligt stor nytta, och då jag har den uppfattningen, att lagen, såsom den nu här är utformad, står i god överensstämmelse med den allmänna uppfattningen ute ibland folket, står i god överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet och att den icke kommer att upplösa hemmen utan stärka familjekänslan, kan jag för min del icke annat än ge min röst för bifall till förslaget.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

§ 4.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation.

Herr Vennerström, som anförde: Sedan den socialistiska regeringen kommit till, har utrikesdepartementet flitigt meddelat sig med pressen. Detta har skett i form av konfidentiella samtal med pressmän. Dels har lämnats utrikespolitiska meddelanden, som pressmännen haft rätt att publicera. Dels har lämnats rent förtroliga meddelanden, vars offentliggörande icke medgivits av utrikesministern. Det ligger i sakens natur, att utrikesministerns ivrigt begagnade underrättelseväsende i främsta rummet inriktats på Sveriges förhållande till Sovjet-Ryssland. Det förefaller som om den socialistiska regeringen vore i färd med att i utrikespolitiska frågor införa en ny parlamentarisk ordning. På samma gång som utrikesministeriet stått i den mest intima och förtroliga rapport med den tredje statsmakten, pressen, har regeringen icke funnit det nödigt eller möjligt att lämna den andra statsmakten, riksdagen, det minsta utrikespolitiska meddelande, vare sig förtroligt eller icke förtroligt. Från demokratiskt håll har man dock alltid ansett en intim rapport på det utrikespolitiska området mellan regering och riksdag vara en av hörnstenarna i en demokratisk parlamentarism. Riksdagen har en oavvislig rätt att

Interpellation. (Forts.)

av regeringen erhålla upplysningar om de brännande utrikespolitiska spörsmålen. Detta gäller framför allt i närvarande stund Sveriges förbindelse österut. Sedan den 27 januari ligger på riksdagens bord en till dåvarande statsministern ställd, ännu obesvarad interpellation, angående upptagande av de ekonomiska förbindelserna med Sovjet-Ryssland samt undanröjande av alla tvistigheter mellan Sverige och Sovjet-Ryssland. Då nu ingående underhandlingar förts mellan Sveriges utrikesministerium och den ryska handelsdelegationen under Krassin torde tillräckligt material föreligga för ett svaromål, om samma frågor ställas till den nuvarande statsministern.

Vid den ryska handelsdelegationens besök i Sverige väckte det uppmärksamhet, att Sovjet-Rysslands ambassadör i Köpenhamn, Litvinov, icke av svenska regeringen beretts tillfälle att samtidigt deltaga i förhandlingarna. Icke minst från industriellt håll har regeringen anmodats att medgiva ett direkt personligt sammanträffande på svensk mark mellan Litvinov och representanterna för svensk industri och handel. Regeringen har dock icke velat medverka härtill. Och regeringens chef har i ett offentligt tal bryskt sagt ifrån, att regeringen icke vill ha någonting med Litvinov att skaffa. De tråkiga följderna av regeringens avvisande hållning mot Litvinov ha icke dröjt att infinna sig. Tanken på att vid de ekonomiska förbindelsernas upptagande få Rysslands skandinaviska inköpscentral förlagd till Sverige torde vara ihjälslagen. Och den ryska handelsdelegationens besök i Sverige ledde icke till de omedelbara och definitiva resultat, som genom en annan hållning från svenska regeringens sida kunnat åvägabringas. Krassin underströk inför pressen att den ryska handelsdelegationens egentliga arbete kunde påbörjas först efter sammanträffande med Litvinov. Inga som helst bindande underhandlingar kunde komma ifråga, innan delegationen varit i tillfälle att hos Litvinov inhämta nödvändiga informationer om läget. Hade den svenska regeringen låtit Litvinov komma till Sverige och här möta den ryska delegationen, så hade givetvis delegationen redan här kunnat sammanträda in pleno till stor fördel för Sverige. Nu blev dess Sverigesbesök mer kortvarigt än beräknat var. Köpenhamn blev centrum för förhandlingarna och Sverige kom på sidan. En direkt följd av förhandlingarnas förläggande till Köpenhamn ser man redan däri, att ett avtal mellan danska firmor och den ryska handelsdelegationen om försäljning av frö för 20 miljoner kronor, betalat i ryskt guld, kommit till stånd. På grund av dessa förhållanden har man fullt fog att spörja regeringen om dess skäl för den avvisande hållningen mot Litvinov.

På grundval av förut omnämnda förtroliga samtal har Göteborgs Handelstidnings stockholmskorrespondent, redaktör Siösteen, publicerat en artikel om Sveriges förbindelse med Ryssland. I bemödandet att fritaga regeringen från allt klander för försummelse riktade enligt artikeln utrikesministern de skarpaste anklagelser mot påstådda intriger från såväl höger- som vänstersocialistiskt håll. Från vänstersocialisterna hade, påstod utrikesministern, en agitation bedrivits som regeringen med hjälp av radiografen varit i stånd att gan-

ska noga följa. Telegram ha, emanerande från Stockholm, gått över Köpenhamn till Moskva med uppmaning till delegationen att avresa från Sverige. Från åsyftat vänstersocialistiskt håll har offentligen förklarats, att dessa grava anklagelser saknade varje spår till reellt underlag, att de med andra ord voro rena fantasifoster, och utrikesministern uppmanades att offentligen dementera. Genom Svenska Telegrambyrån utsände utrikesministern den 8 april en förklaring, däri han förnekade att han till någon tidningsman lämnat en intervju sådan som den i Göteborgs Handelstidning publicerade. »Han hade i enlighet med hävdvunnet bruk till tidningarnas betrodda representanter lämnat en del förtroliga meddelanden också i denna fråga, men i den påstådda intervjun läggas sådana uppgifter och yttranden i hans mun, som han icke därvid haft eller kunnat ha.» I en förklaring den 12 april vidhöll Redaktör Siösteen till alla delar sina uppgifter. Efter en redogörelse för utrikesministerns praxis med de konfidentiella samtalen med pressmännen fortsatte han: »Nu hade emellertid visa meddelanden, som lämnats mig vid föregående samtal och av mig offentliggjorts i enlighet med träffad överenskommelse d. v. s. så, att åtskilliga rent förtroliga saker utelämnats, förefallit mig i skenet av senare pressuppgifter i viss mån vilseledande. Med anledning därav anhöll jag om ett nytt samtal, naturligtvis för att behandla saken än en gång i G. H. T. och ställa den i den riktiga belysningen. Reservationer mot offentliggörande gjordes under samtalet av Friherre Palmstierna i två punkter, och jag har heller ej berört dessa. Att samtalet för övrigt ej skulle få offentliggöras, därom yttrade han icke ett ord. Jag befann mig således i god tro, då jag publicerade de upplysningar jag fått. Det sensationella i saken synes mig ligga däri att flera av de lämnade meddelandena även denna gång äro oriktiga.»

Interpellation. (Forts.)

För såvida redaktör Siösteens förklaring är sanningsenlig har utrikesministern i tvenne avseenden burit falskt tal. Dels har det samtal, vars innehåll publicerades i G. H. T. verkligen hållits, trots utrikesministerns bestridande. Dels har utrikesministern i samtalet lämnat falska uppgifter. För utrikesministern borde det ha varit en hederssak att omedelbart utan omsvep lägga papperen på bordet. Så har icke skett. Ännu efter en vecka väntar man förgäves på rent besked från utrikesministern. Den forna meddelsamheten har förbytts i en envis tystnad. Det kan icke gå för sig att en utrikesminister med tystnad besvarar från vederhäftigt och hederligt håll komna anklagelser för dubbel lögnaktighet. Landets intressen kräva, att offentlighetens fulla ljus faller över vad som förevarit. Den regeringspartiet tillhörande tidningen Arbetarebladet, vars redaktör är ledamot av första kammaren, skriver: »Som saken nu ligger till förefaller det i själva verket — beklagligt nog — som Palmstierna gjort sig skyldig till en för folk i hans ställning otillåtligt lösmynthet. Redan detta är betänkligt. Men än värre är att han tydligtvis lämnat vissa sakuppgifter av mindre korrekt art, samt att han, när efterräkningen kom sökt vältra ansvaret ifrån sig. Kan herr Palmstierna icke på ett mera

Interpellation. (Forts.)

effektivt sätt än som skett i den så kallade dementien, fritaga sig från de tillvitelser, som riktats mot honom, måste det först som sist slås fast, att hans ställning som utrikesminister är allvarligt undergrävd.» De orden äro riktiga. Antingen må utrikesministern fria sig, eller också är hans anseende som en hederlig man söndersmulat och hans ställning som utrikesminister ohållbar. Då man tydligen ej från den tigande utrikesministern kan vänta klart besked borde det ligga i statsministerns intresse, att se till, att den verkliga sanningen i denna sak blir fullt uppenbarad.

Jag anhåller härmed om kammarens tillstånd, att få till statsministern rikta följande frågor:

1. Vilka åtgärder äro redan vidtagna och vilka åtgärder komma att vidtagas för att snabbt och effektivt få ekonomiska förbindelser med Sverige och Sovjet-Ryssland till stånd?

2. Är herr statsministern villig att som ett nödvändigt led i denna strävan för ömsesidigt ekonomiskt utbyte taga intiativ till förhandlingar för avveckling av alla tvistefrågor mellan Sverige och Sovjet-Ryssland, samt för återknytande av diplomatiska förbindelser?

3. Vad är anledningen till att Litvinov icke beretts tillfälle att på svensk mark direkt och personligt sammanträffa med representanterna för svensk industri och handel samt att deltaga i förhandlingarna vid den ryska handelsdelegationens besök i Sverige?

4. Anser herr statsministern det tillbörligt, att en fungerande utrikesminister icke friar sig från beskyllningar för lämnande av lögnaktiga uppgifter, och om så icke är fallet, är då herr statsministern villig medverka till att sanningen sådan den är utan omsvep kommer i dagen?

Herr talmannen yttrade nu: Jag finner mig pliktig att erinra interpellanten om att han i sin interpellation använt uttryck, som jag anser icke överensstämma med vanligt parlamentariskt bruk.

Härpå blev den av herr Vennerström gjorda framställningen bordlagd.

§ 5.

Herr *Leander* avlämnade två av honom och herr *Jeppsson* undertecknade motioner, nämligen:

nr 438, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 413, angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal vid armén; och

nr 439, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 414, angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal vid marinen.

Dessa motioner bordlades på begäran.

§ 6.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 72, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i lagen om enskilda vägar på landet;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag såsom kapitalökning för kraftledningslånefonden m. m.;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till utbildningskurs för vissa förrättningsmän vid dräneringsföretag;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för anordnande av jägmästarbostäder m. m.;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om bidrag till utgivande av ett trigonometriskt tabellverk för maskinräkning;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stenavverkning å kronoholmen Trinnässlan i Kville socken inom Göteborgs och Bohus län;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående antagande av ett utav kakelugnsmakaren J. G. Öhlund i Luleå erbjudet ackord;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat statsbidrag till jordbrukskassor;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Vadstena krigsmanshuskassa tillhöriga hemmanet 1 mantal Övertorp nr 2 Östergården i Bjälbo socken av Östergötlands län;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 24 juli 1903 angående vård av enskildes skogar;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till aktiebolaget Stockholmstelefon av nyttjanderätt till visst område av förra komministerbostället Solberga nr 1 i Brännkyrka församling;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 59 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 och till lag med vissa bestämmelser i fråga om granskning och justering av under år 1919 upprättad vägfyrktalslängd jämte en i ämnet väckt motion;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; och

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 11, angå-

ende försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkterna 11 och 12.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,36 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Stockholm 1920. **Kungl. Boktryckeriet**, P. A. Norstedt & Söner. *201877*